

ХТО ПОПОВНИВ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЗЛОЧИН?

Під осуд українського громадянства

КАЛЕНИК ЛИСЮК

1961

КАЛЕНІК ЛІСЮК

ХТО ПОПОВНИВ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЗЛОЧИН?

Під осуд українського громадянства

diasporiana.org.ua

1961

В С Т У П

Музей Визвольної Боротьби України засновано в Празі 1925 року. То була всеукраїнська установа, побудована виключно за по-жертви українського громадянства з еміграції і з Галичини та інших земель України, що не були під московською окупацією. Музей ВБУ користався допомогою й симпатіями всього українського народу.

До управи його ввійшли фундатори та люди доброї волі, що на протязі 20 років доказали свою ширу відданість тій справі. Між членами управи ніколи не було якогось непорозуміння, а повна гармонія в праці і в думках та плянах розбудови Музею.

Директором було вибрано проф. Дм. Антоновича, що знав музеїнictво і цілком віддавався тій справі та користався високою пошаною і довірям серед українського загалу і на еміграції, і в старому краю. Він, не дивлячись на дуже скромні заробітки з своєgo професорування в Українському Вільному Університеті, платив щороку по 1.500 чехословацьких корон за три кімнати в першому поверсі музеїного дому, приділені йому під мешкання його родини. А коли в 1942 році в касі Музею стало тугувато з грішми, бо пожертви через війну припинилися, а треба було сплачувати гіпотеку, то проф. Д. Антонович подарував Музею всі свої заощадження – 5.000 корон.

В 1945 році прийшли тяжкі часи для Музею, коли доходив кінець Другої Світової війни. Бомба розшибла дім Музею і знищила частину майна. Те, що врятувалося, перевезено до Чеської Університетської Бібліотеки в Празі в Кліментінумі, і там складено в півниці. Чехи за те приміщення наших скарбів не брали ніякої плати.

В тому 1945 році через тяжку недугу проф. Д. Антоновича, що потрапив до шпиталю і незабаром помер, директором Музею ВБУ став д-р С. Наріжний. На цьому становищі д-р С. Наріжний був до кінця, поки большевики не забрали всього музеїного майна, цебто до березня 1948 року. Про перебіг його праці і події мова йде далі в цій книжці.

Знаючи, що Музей ВБУ для української спільноти пропав, я в 1954 року заснував Український Національний Музей в Онтаріо, в Каліфорнії, як продовження Музею ВБУ, що йому я прирік помагати до кінця свого життя.

В справі Музею ВБУ і його директора збиралися матеріали і документи негативного змісту, які свідчили про злочини, що мали місце в тому Музеї за останніх часів його існування та виявляли, що люди, які порядкували Музеєм пішли на співпрацю з большевиками. Ті ж документи виказували, що всі заклики в українській пресі і повідомлення в справі Музею ВБУ, що їх присилали ті керівники Музею під большевиками, не відповідали правді. Але тре-

ба було чекати, поки та справа дозріє, щоб її можна було подати українському загалові та поінформувати його про дійсний стан Музею ВВУ.

Бо не годилося кидати прилюдного обвинувачення на певних осіб, не маючи на те документальних, безспірних даних. Люди, що були в Празі під большевиками, не могли себе боронити перед закидами.

----- O -----

Український Національний Музей в Онтаріо став скоро розвиватися. Вже взимку 1955 року я купив для музею дім і передав до музею всі свої збирки картин, старовинних речей з княжої та гетьманської доби, коло 2.000 томів українських книжок і понад 200 книжок чужими мовами про Україну, та 82 томи Шевченкіяди.

Люди ставилися прихильно до У. Н. музею, і, за допомогою українців із Лос Анжелосу, що ввійшли до управи музею, та за їхньою співпрацею поширили виконати таку велетенську роботу, що через 4 роки про УНМузей уже знав увесь український світ.

В 1955 році я почав за власні кошти видавати музейний журнал "На Слідах", що пізніше перемінив назву на "Музейні Вісті". А коли Музей розвинувся так, що міг служити ширшому нашому громадянству, то було рішено перенести Музей до Чікаго і обеднати його з "Українським Музеєм і Архівом" в тому місті. Цей Музей мав там свій власний дім, куплений для нього д-ром М. Сіміновичем, відомим українському громадянству меценатом. Музей у Чікаго існує тепер під назвою "Український Національний Музей" і має той самий статут, що був в Онтаріо. Все майно музею є власністю української спільноти на еміграції.

----- O -----

Музей Визвольної Боротьби України в Празі був за кордонами України нашою науково-історичною установою. Це було майно нації. В той час я був почесним членом музею і членом музейного товариства. А тому, як відповідальний член нашого суспільства, став у обороні тої установи і національного майна, що ним деякі люди зловживали. Майно нації і її інтереси ставлю вище власного майна та своїх особистих інтересів.

Намагатимуся бути об'єктивним, подавати все, лише покликавшись на документи і незаперечні докази, що ними можна підтвердити сказане. Всі документи й копії листувань переховуються під опікою троєстів УНМузею у складанці в Каліфорнії.

Моя мета-висвітлити в цій книжці справу музею ВВУ і ствердити хто завинив у тому, що він пішов у руки большевиків. Пишу цю книжку і подаю ту справу на ОСУД ГРОМАДЯНСТВА. Нехай громадськість рішить, хто ПОПОВНИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЗЛОЧИН.

В тій справі я вже писав у музейному журналі "На Слідах" за серпень і грудень 1955 року, де лише побічно заторкнув це питання. У відповідь на мій допис, д-р С. Наріжний у газеті "Америка", що виходить у Філадельфії, в 8 числах за червень 1956 року

подав свою "відповідь" під наголовком: "Про два українські музеї". Потім, в 1957 році він же написав брошурку, друковану в Цюриху в Швайцарії, що ії видав його брат п. О. Наріжний під називою: "Музей Визвольної Боротьби України в Празі й Український Національний Музей в Онтаріо". Відкритий лист до редакції "Свободи" в Джерсі Сіті", на 43 сторінки. В 1958 році знову він видав брошурку під наголовком "До статті п. К. Лисіка" на 63 сторінки, а в 1959 році появляється видання братів Наріжних під називою "Як рятувати Музей Визвольної Боротьби України" на 468 сторінок.

1. Допис в "Америці" - "Два українські музеї" - має в собі багато неправди, перекручувань, затаювань та нападів. Маючи на те докази, я вирішив подати той його допис цілком без змін, а також цю статтю на початку цієї книжки, щоб читач міг порівняти і перевіркатися, а ще й для того, що надалі доведеться посилатися на той допис д-ра С. Наріжного, доказуючи його неправду та приховання фактів про його співпрацю з большевиками і про його грошеві маніпуляції. Там же є докази його нападів на українську культурну установу - УНМузей та поборювання й очорнювання його.

2. Брошура з 1957 року - "Музей Визвольної Боротьби в Празі й Український Національний Музей в Онтаріо". Відкритий лист до редакції "Свободи" в Джерсі Сіті" по суті є те ж саме, що й допис д-ра С. Наріжного, лише більш поширене і з більшим числом закілів, з більшими прикладами неправди і знов тими ж затаюваннями грошевих маніпуляцій і співпраці з большевиками.

В тій брошурі найцікавіше - це обвинувачення редакторів "Свободи", що він їх називає "провокаторами" і в цій брошурі, і в книжці "Як рятувати Музей ВБУ", за відмову редакції виявити ім'я кореспондента, що подав фотографію про передачу Музею ВБУ більшевикам. Про цю справу скажу докладніше на своєму місці.

3. В 1958 році видали брати Наріжні брошурку "До статті п.К.Лисіка". Тут брати Наріжні дали вже волю своєму, цілком оправданому, гніву на мою особу за те, що я викрив злочин директора Музею ВБУ д-ра С. Наріжного і тим попсуваю йому "бізнес" із Сталіном, та агентами советської контррозвідки. Тому не варто звертати уваги на те, що тут пишуть брати Наріжні, бо ж то є їхнє завдання - чорнити мене, провідників української спільноти та українські установи. В своєму місці це буде документально доказано. Також і в цій брошурі братів Наріжних затаюється про грошові маніпуляції та замовчуються про співпрацю з большевиками.

4. В книжці "Як рятували Музей ВБУ" брати Наріжні намагаються надати її значення матеріалів до історії Музею ВБУ. Але книжка наскрізь необективна й неправдива. Шікаво, що д-р С. Наріжний пристертий до муру документальними даними про співпрацю з комуністами - з советськими агентами контррозвідки, та про зносини з Сталіним, був примушений хоч через 14 років, тобто лише в 1959р.

призначатися до того. Але, не знаючи, оскільки мені відомі всі ті події та про те, які я маю документи в тій справі, він подає неправдиві факти, приховуючи частину дійсної правди. Але й того, що він таки признається, вистарчає, щоб мати повну уяву про тодішні події в Музеї ВВУ і про участь у них д-ра С. Наріжного.

В своїх брошурах, дописі і в книжці д-р С. Наріжний закидав мені, що я все подаю без документів, без покликання на будь які джерела та свідків. Ходило бо д-рові С. Наріжному не про докази, бо ж він знає, що то є правда, що я твердив. Але ходило йому про те, щоб довідатися, які саме документи я маю і звідки я їх маю. Тому в цій моїй книжці я здебільшого покликаюсь на те, що сам д-р С. Наріжний пише і в чому признається, та деякі менші інформації віл осіб, які стверджують правду і погодилися дати своє ім'я. В архіві ж про Музей ВВУ багато ще в кореспонденцій і документів та фотостаттів з документів про Музей ВВУ за 1945-1948 рр. коли там був директором д-р С. Наріжний. Але все то документи невистарчальні, бо мають застереження від авторів не оголошувати їхніх листів, не подавати їхніх імен, або не були засвідченні нотаріально чи американським консулом у Празі від тих, що там пereбuvayut. Я ті документи до зміни бажань їхніх авторів або до відповідного правного оформлення ще не подаю до прилюдного відома.

Лише через 14 років д-р С. Наріжний признається, що одержував громі з банку за дозволом Сталіна, подаючи суму в 200.000 корон, в той час, як я маю документи самого д-ра С. Наріжного, що він витратив на протязі трьох років 347.000 корон. Він пояснює, що співпраця з комуністичною владою і одержання дозволу від Сталіна на ведення музею і відбудову його в Празі під комуністичною владою, - що все це він робив для добра музею й української еміграції. Але чи д-р С. Наріжний працював для добра української справи, чи для користі Москви - хай рішає українська громадськість.

Документи, зібрани в тій справі як з одного, так і з другого боку будуть в архіві У.Н.М. у Каліфорнії. До тієї справи ще не раз будуть звертатися в майбутньому наші науковці й історики. На мою скромну думку, цю справу вже висвітлили самі брати Наріжні в своїй книжці "Як рятували Музей ВВУ", і це стане ясно, коли уважно прочитати ту книжку і подумати над тим, що вони там пишуть.

Мені лишилося лише подати вибрані факти з тих писань та опублікувати їх. Один інтелігентний українець, прочитавши ту книжку, сказав: "Я нічого не бачу в тій книжці, щоби свідчило не в користь д-ра С. Наріжного". Але коли я показав деякі місця і він провірив, то сам зливувався, що були такі зловживання а він їх не добачив...

Видно, брати Наріжні трималися того правила, що чим більше на писати, то тим тяжче розібратися ... Сталін колись казав: "Чим більше брехні, тим скоріше знайдеться хтось, що повірить".

..... о .....

Всі матеріали я старатимуся подавати в хронологічному порядку подій. Це не оповідання, а збірка документів у справі вияснення

питання, хто поповнив національний злочин, що Музей трапив у руки большевиків.

Ні д-ра С. Наріжного, ні його брата О. Наріжного я особисто не знат і не знаю. Увійшов листовно в контакт із д-ром С. Наріжним вперше в 1946 році, а з п. О. Наріжним з 17.9. 1949 року. Ні один із них мені персонально ніколи ніякої шкоди не зробив. Персонально я до них немав нічого до того часу, поки вони почали чорнити мое ім'я і нападати на УНМузей в Онтаріо, а до д-ра С. Наріжного я мав закиди, що він винен за те, що Музей ВВУ пішов у руки большевикам.

Ставши в обороні правди і національного майна, я подаватиму лише правду й документально доказуватиму вину Наріжних. Треба ту справу висвітлити для громадськості - як тепер, так і на майбутнє.

Я вважаю, що то є справа всього громадянства на еміграції, а не лише кількох одиниць. В своїх виданнях брати Наріжні очорнюють не тільки мене, а й д-ра В. Галана, ЗУДАК і редакторів "Свободи" та провадять очорнювальну пропаганду проти наших науковців, провідників громадськості та установ на еміграції, називаючи їх "негідниками", "циганами", "провокаторами" і обвинувають усю українську спільноту з загибелі Музею ВВУ в Празі. В цій книжці я постараюсь документально доказати протилежне.

Каленик Лисик,

бувший почесний член Музею ВВУ в Празі,
і фундатор-основник УНМузею в Онтаріо ,
Каліфорнія, предсідник Українсько-Американської Фундації в Америці.

Пониша допись була поміщена в музеїному журналі "На Слідах"
в 1955 році за Серпень-Грудень.

К. Лисик

МУЗЕЙ ВІЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ УКРАЇНИ

(Ного початки і ліквідація)

До мене, як фундатора Музею Визвольної Боротьби України в Празі звертаються вже впродовж 10 років люди з запитом, що сталося з музеєм в Празі і які причини, що я його не перевіз до Америки. Коли засновано Український Національний Музей в Онтаріо, знов піднялися питання про празький музей. Не тільки питань, але також роблять мені закиди, що вони вірили мені, а тому давали матеріали і "вони десь щезли", як пише один кореспондент. Шоб висвітлити цю справу, я подаю тут деякі факти про музей у Празі. Всі документи, листування з управою, мої копії та інші листування справі музею знаходяться в Українському Національному Музей в Онтаріо, як доказ національного злочину тих людей, яким було довірено те майно і які мали нагоду частинно його спасти, але того не зробили, не кажучи про ті жертви, які впали від рук більшевиків, коли вони забрали документи музею.

Музей засновано в 1925 році. Тому, що не було фондів на помешкання, всі матеріали / а їх було досить багато, бо ліквідувались тaborи і все майно військових організацій та тaborів поступало до музею /, були складані в гаражу, де було сиро і все це марнувалося.

В 1929 році, коли я відвідував Європу, до мене звернулися про фесор Д. Антонович, Євген Вировий та ген. М. Омелянович Павленко, щоб я допоміг їм найняти помешкання і перенести всі речі до домівки. Помешкання з 6 кімнат було винайнято того ж літа і всі матеріали були перенесені до нового помешкання.

Прийшло з черги питання про музей і дім для музею. На одному з зібрань я подав гадку, що музей будувати не в Празі а в Швейцарії. Мене піддержал ген. М. Омелянович Павленко. Я обіцяв, що дам гроші на будову дому чи його купно, і буду постійно піддерживати грошовими датками. На запит скільки я зможу дати, я відповів, що частинами зможу дати до 50 тисяч дол., але на початок дам 25 тисяч дол. Тоді дебатували, що це є "замала сума гроша, що в Швейцарії все дорого, нема там наших людей, ніхто не буде їхати туди оглядати музей, а Прага є на роздоріжжі і всі, хто приїздить до Європи, буде переїжджати через Прагу". Шоб мене не дразнили, рішили провірити, які ціни в Швейцарії, умови життя та інше.

Подорожуючи по Європі я намагався засягнути думки наших про - відних чільних людей. За це, щоб будувати Український Національ

ний Музей в Швайцарії висказались такі особи: полк. Є. Коновалець інж. М. Сціборський, Прокопович, прем'єр УНР, ген. Петрів, ген. М. Омелянович Павленко, Сергій Шемет, проф. Іваницький, ректор УГА в Подебрадах, ген. Капустянський, пані Петликра, ген. О. Удовіченко та гетьман Скоропадський. Гетьман сказав; "Ми маємо тут у Берліні Український Інститут і хоч як хотів би я, щоб такий музей був при Інституті, то я все ж таки вважаю, що для добра нашої справи і для більшого забезпечення, таку установу треба будувати в нейтральній державі, якою є Швайцарія".

За тим, щоб музей будувати в Празі, висказались панове: Е. Вировий, проф. Антонович, академик І. Горбачевський, проф. В. Біднов, проф. Д. Дорошенко, проф. С. Сирополко, д-р Василь Сімович, І. Мірний, пані Зіна Мірна, Віктор Приходько, Панас Феденко, професор Ісаак Мазепа та численні професори з Господарчої Академії в Подебрадах. При моїй зустрічі з президентом д-р Петрушевичем і Миколою Поршем у Берліні, вони обидва висказували думку, що це передчасно говорити про музей, бо в короткі буде налагоджена співпраця з большевиками і ми зможемо всі вернутися до Києва і там будувати музей, а не на вигнанні.

Після згаданого зібрання, яке було на лачі в академика І. Горбачевського коло Праги, другі збори вже відбулись у Празі при університеті і на них були присутні: акад. І. Горбачевський, д-р Сімович, проф. Д. Антонович, проф. Біднов, проф. С. Сирополко, ген. Омелянович Павленко, К. Лисюк і ще одна особа, якої імені не пам'ятаю. Знов піднялось питання де будувати музей. Всі крім ген. Омеляновича Павленка були проти Швайцарії і мотивували свої погляди тим, що тут президент Масарик є прихильний нам і поможет у випадку потреби. Чехи нам прихильні і все помогуть. Тут є дармова сила до праці і багато науковців, які будуть усі ці документи розслідувати. Крім того все культурне життя на еміграції є скупчено в Чехословаччині та що в Швайцарії треба багато гроша щоб набути дім і його удержані, а в Празі можна це все зробити за половину тієї ціни.

Я намагався доказати, що в нас є два питання: чи ми збираємо, щоб скоронити на будучі віки наші культурні здобутки - тоді треба брати Швайцарію; чи хочемо мати бібліотеку і музей для щоденного вживання і реклями на сьогодні для себе і чехів - тоді можна будувати в Празі. Я доказував, що Масарик вмре, чехи все були і будуть промосковської орієнтації, що в Європі ще нема спокою і все може зірватися війна, в якій вже будуть приймати участь москалі і німці та французи і Чехословаччина може бути зметена так скоро як і постала.

Вирішили, щоб зайнявся ток справою п. Вировий, - він зробить всі заходи, щоб перевірити ціни і життя в Швайцарії, а я з свого боку обіцяв також провірити. Покищо я погодився давати по 300 до лярів що року на помешкання і грошову поміч на видатки музею.

В серпні 1929 року я відіkhав до Америки, де я постійно мешкав, а полк. Є. Коновалець прохав провірити ціни на доми, на життя та умови для існування і праці для нашого музею, коли б ми його будували в Швайцарії.

В жовтні того же року полк. Є. Коновалець писав: "Дім з вісім

кімнат можна набути за 10,000 до 15,000 дол. в околиці Женеви чи Люцерни. Меблі будуть коштувати близько 2,000 – 2,500 дол., щоб гарно репрезентувалось перед чужинцями. Умови життя майже такі самі як у Чехословаччині. Українців у Швейцарії майже нема".

30 жовтня 1929 р. я одержав листа від п. Е. Вирового і він писав, що дім з 10-15 кімнат буде коштувати в Швейцарії близько п'ятьдесят тисяч дол., що на початки для музею треба щонайменше сто тисяч дол.

У свому листі до управи музею в грудні 1929 р. я писав: "На мою думку Швейцарія для музею є найкращим і безпечним місцем. Німці, чехи, чи французи для нас не є певні. Чехи є небезпечні своїм русофільством. У випадку якоїсь заверюхи воєнної в Європі, музей попаде під загрозу. Ми не маємо морального права ставити під загрозу те, що нам довіряє український загал. На мою скромну думку музей належить до нації і ми є за нього відповідальні".

Коли справа скристалізувалась, що всі в управі є за тим, щоб музей був лише в Празі, то 27 березня 1930 року я писав до управи музею: "Я погоджуюсь дати вам поміч на утримання помешкання та витрат для музею, але не погоджуюсь дати гроші на будову музею в Празі, бо я обіцяв дати, коли буде музей у Швейцарії. Ясно, що вас є більшість і я мушу погодитися, але ваші доводи в листі п. Е. Вирового з 15 лютня не видержують критики. Чехи ніколи нам не були і не є приятелями, а фактом є, що вони є приятелем Москви. Поміч музею мусить опиратися виключно на наше громадянство і на Старий Край, а не на чехів і Масарика. У випадку війни вся наша еміграція в Празі розлетиться, як воробії від шуліки, а все майно музею піде з димом", а далі писав: "Дай Боже, щоб я помилився, але здоровий розум мав би вам підсказати, що ви маєте робити".

Музей почали будувати в Празі. Вели працю люди безумовно чесні і патріоти. Професор Д. Антонович працював до кінця свого життя даром і вів музей зразково. За свою працю він не побирає плаці, а лише жив у двох кімнатах при музеї.

Але ще були люди науковці і в політичних обставинах дуже мало орієнтувались. В них брало верх почуття, що ось осілись, чехи до борі і можна вже працювати. Дивилися на щоденне життя, а не заглядали вперед у будущість. Вони справді створили великі цінності, які були гордістю нашої нації. Побудували триповерховий дім і музей був гарно розміщений у цих кімнатах.

Почалась війна. В лютні місяці 1945 року музей був розбитий бомбою і проф. Д. Антонович був тяжко поранений і в короткій перерві у шпиталі.

ЩЕ в березні 1939 року я був у Празі проїздом в Карпатську Україну і знов говорив із п. Вировим про загрозу музею і чи не було б краще вивезти хоч цінніші речі до Франції чи Англії. Він ме не заливав, що все є добре і нема чого боятися. Присутній генерал М. Омелянович Павленко крутив лише головою, що було ознакою його незгоди і нервовання.

В кінці 1945 року звязок був налагоджений із Прагою. Мали ми інформації про стан музею і про положення нашої еміграції в Че-

хословаччині. Розумніша частина еміграції посувалась на захід до американців, залишаки все своє майно. Люди, які не розбиралися в ситуації, зіставались на місцях і чекали, щоб "все випогоди - лося".

Я написав листа до управи, щоб намагались евакувати музей до Франції чи Англії, але відповіді не дістав. В початку 1946 року я дістав листа від управи музею, щоб помогти їм грішми і матеріялями для відбудови музею. В тому же часі з'явився в "Америнці" заклик до українців в Америці, щоб слали гроши і матеріяли, бо музею відбудовується заново. Тоді в травні 1946 р. я написав до управи: "Мене здивував ваш заклик до українського громадянства в Америці, щоб знов відбудовувати музей у Празі. Ні, панове, це буде знов помилка, а тому я би радив зібрати все, що є найцінній - шого і вивезти до Франції чи Англії, або переслати до Америки. За перевіз я заплачу. Коли все втихне і буде можливо відбудувати музей, то ці речі вам повернути".

Я в тім же листі доказував нашу помилку, що ми не будували музей в Швейцарії, а далі писав: "Ні, панове, сьогодні я вже не по годжуюсь на дурійку людей, які не думають про добро нації, не бачать далі свого носа. Мало ще бути порядною людиною і патріотом, треба ще мати трошки розуму і заглянути в будуче та вчитись із помилок. Отож, на мою думку, є дуже нерозумно робити заклики до людей, які не є в курсі теперішньої ситуації в Європі і тягнути їх знов до тої ями, з якої ви мали б самі вилазити і остерігати інших".

В тім же листі, де я доказував небезпеку, яка є для Праги і для музею, я між іншим писав: "Які причини, що ви не хочете рятувати музеївих цінностей і чим руководитеся? Це мені не є ясним, але ви є відповідальні за музей і ви поповните національний злочин, коли не зробите заходів для вивезення хоч найцінніших до кументів і матеріялів". 18-го липня 1946 року управа музею мені писала: "Що музей вже пережив всі страждіння і більш йому не загрожує небезпека та що вже приступлено до впорядкування і відбудови музею та просить мене і надалі помагати їм". Лист підписа - ли: д-р Юрій Добриловський, голова, пані Зіна Мірна та К. Заклинський.

Я відчував, що щось є не впорядку і загроза музею є велика, а тому я і просив вернути мені мої речі, що я їх дав на перевозання, та головніші речі, що передав П. Вировим для музею. Це були: Картографія, географія 1711 року видана в Ротердамі та фотографія з похорону Т. Шевченка з жандарським рапортом. Мені відповіли, що все це знищено, але географію вернув директор музею д-р С. Наріжний. В той час д-р С. Наріжний, пані З. Мірна і ще деякі українці з Праги висилали мені свої власні книжки на продаж. Вислали їх більш, як 2,000 фунтів у пакунках по 10 до 100 фунтів. Всі пакунки приходили без ушкодження, і не пропав ні один. Тому я просив управу музею, щоб усі цінніші документи слати в пакунках до Америки на мое ім'я чи на ім'я У.Н.С. як установи, якій можна довіряти.

В січні 1945 року інж. З. Яворівський, будучи в Празі, радив

евакуювати музей і годився помогти, але управа відмовилась /дивись його допис "Наша Держава" 1955/. У справі музею також був запікавлений ЗУДАК і д-р Галан вів у тій справі переписку з у- правою, але не договорившись, залишив цю справу.

28-го квітня 1946 року управа музею була в такому складі:
д-р Юрій Добриловський, голова; д-р Семен Наріжний, заступ- ник і дир. музею пані Зіна Мірна, члени управи: Спірідон Ма- тринчук, проф. Кирило Заклинський, проф. Олекса Балицький, проф. Іван Залинєвський, ревіз. комісія: проф. Іван Панькев- вич, Іван Попель-Суліма, рад. д-р Юрій Комаринський.

Спочатку всі речі були перевезені з музею до міністерства освіти і зложені в пивниці. На 30-го березня 1948 року чехословацька влада наказом ч. I-6-II39 розвязала Т-во Музей Визвольної Боротьби України і всі матеріали залишилися власністю Праги-чеського уряду, як це було зазначено в статуті музею параграф I9, що "у випадку розвязання музею, все майно має залишитися в Празі". Отож чеський уряд поступив цілком по статуту музею: "за - крив, розвязав товариство, а майно залишив у Празі".

Тоді до мене писав д-р С. Наріжний, 2-го травня 1948 року, щоб я рятував музейне майно і просив поради, що вони мають тепер робити. На цей лист я відповів: "Пишете, щоб ми клопотали за музей, а то може пропасті, коли не поспішимо. А хіба я два роки підряд вам не писав і не торопив із тою справою? Тоді ще був час. Що ви зробили в тій справі? Чому не виконали того, що вам радили? Яке буде ваше оправдання в тепер перед українською спільнотою? Яке буде ваше оправдання перед українською нацією? Люди, які поповнили такий національний злочин, заслуговують на кусок шнурка".

Справді, коли більшевики забрали всі ці матеріали, то не один погиб, бо більшевики виявили його участі у визвольних змаганнях чи його родина в Україні була зліквідована, не кажучи про втрату великої вартості історичних документів.

Тоді управа музею звернулась до ЮНЕСКО /є така установа при ОД, якої завданням є ніщити всякий прояв націоналізму/. Відповіді, як треба було сподіватись, управа не одержала.

У черговому числі подамо їх заяву списану з копії.

Ниже поданий допис був поміщений в газеті "Америка", Філadelphiа, ЗДА., в квітні, в продовженні у 8-х числах.

Симон Наріжний.

Два Українські Музеї

/Автор цієї статті в 20-40-вих р.р. належав до празького осередку українських наукових працівників, де був звязаний з такими установами: Український Високий Педагогічний Інститут ім.М.Драгоманова, Український Вільний Університет, Українське Історично-Філологічне Товариство і Музей Визвольної Боротьби України /1928-1948/. В останньому автор мав такі функції: член Ревіз. Ко місії для 4-го звіту, член Управи /1931-32/, пом. і заступник директора /1930-1945/, містоголова Товариства і директор Музею /1946-1948/. З працею в Музею ВБУ звязані й його студії над культурною діяльністю Української Еміграції між двома світовими війнами, перший том яких появився друком у 1942 р. Виселений з наказу чеської адміністрації за межі ЧСР, був 1950 р. як ДП, переселений до Австралії. Теперішня адреса автора:

Dr. S. Nariznyj. 28 Elyx Road. Deewhy. N.S.W. Australia).

Заснований п. Калеником Лисюком "Український Національний Музей" в Онтаріо /Каліфорнія/ був проголошений і далі рекламиється як "всеукраїнська установа", що заповнила "брак спричинений втратою Музею Визвольної Боротьби України", є "продовженням" останнього й свою працю провадить "шляхом світлої традиції" празького музею. Численні заяви про це знаходимо у відозвах Українського Національного музею, в його журналі "На Слідах", в промовах діячів того музею, а найбільше - в проголошеннях його ініціатора, засновника і директора, п. Каленика Лисюка.

На доказ спадкового звязку Українського Національного музею в Онтеріо з музеем Визвольної Боротьби України в Празі, вказується на те, що фундатор Українського Національного музею, п.К. Лисюк, є почесним членом музею Визвольної Боротьби України й що кол. голова музею ВБУ, покійний проф. А.І. Яковлів, був первім головою Наукової Ради УНМ у Каліфорнії.

Впарі з тими твердженнями про спадковість, чим далі, то з більшим притиском і категоричністю, шириться в названому журналі за певнення про "повне знищення" і "втрату" музею ВБУ від большевиків і Німців. При тому, повна відповідальність і вина за цю втрату й знищення складається виключно на керівників музею ВБУ в Празі й супроти них спільтається дуже тяжкі обвинувачення, аж до поповнення "національного злочину" включно.

Дехто з перебуваючих на далекій чужині членів Т-ва "Музей ВБУ"

звернувся до мене з проханням "обізватися" в тій справі й висловитися з приводу публікації УНМ. Уважаю, що не справді варто зробити - що справа є важна не тільки для самих членів Т-ва "Музей ВВУ", а також і для його численних, перебуваючих тепер скрізь у світі, жертвовавців та прихильників, та має вона велике значення й для новозаснованого Українського Національного Музею в Онтаріо. Тому обзываюся цією статтею, в якій висловлююся з приводу трьох питань:

І. Чи правдиві всі ті твердження про Музей ВВУ та звязані з ним справи, що їх опублікував орган УНМ "На Слідах"?

2. Чи обґрутовані закиди й обвинувачення видвигнені там су-проти діячів Музею ВВУ?

3. Чи УНМ в Онтаріо, Каліф. справді йде "слідами світлої традиції Музею ВВУ в Празі?"

Наперед заявляю, що я в своїй статті не буду з ніким полемізувати, нікого обвинувачувати, ні оправдувати, нікому дорікати й нікого вихвалюти - лише нагадаю самі факти. Моїм головним завданням і цій статті є подати корективи до деяких тверджень, що торкаються Музею ВВУ й звязаних з ним осіб та справ, і тим поставити речі на властиве їм місце.

I. Спростування неправдивих тверджень

За 2-гої Світової війни й після неї, Музей ВВУ зазнав не одного "бомбардування". Почалося воно слідчими акціями німецького Гестапа, яке відвідувало Музей, робило допити й вязнило директора Музею проф. Д. Антоновича; в той же самий час і пізніше провадився за Музеєм таємний нагляд з боку різних чеських чинників, громадських і державних. Перша справжня бомба впала на Музей з американського бомбардувальника ІЦ лютого 1945 р. Через три місяці після того, коли Прага була обсаджена совєтськими військами, Музей ВВУ був закритий, а на його матеріали був наложений "запрет" органами советської контррозвідки "Смерш" /Смерть шпіонам/ з наміром вивезти всі ті матеріали з Праги до Советського Союзу. Була це друга цим разом советська "бомба", що впала на Музей. Через неповні три роки після того, коли наслідки того советського "бомбардування" були вже ліквідовані, падає на Музей ВВУ нова - чеська "бомба": чеська державна адміністрація при кінці березня 1948 р. закрила Музей ВВУ й розвязала музейне Товариство. По сімох літах, той - Американцями розбитий і Чехами закритий - Музей ВВУ зазнав нового "бомбардування": його почав обстрілювати п. К. Лисюк із заснованого ним Українського Національного музею в Онтаріо.

Американська воєнна бомба була для Музею дотепер найбільш ніштвенною, але рідне бомбардування з УНМ, що все ще продовжується, є - безперечно - найболючіше.

Ніде й ніколи дотепер не було опубліковано стільки неправдивих тверджень про празький Музей ВВУ та стільки нападів і обвинувачень супроти його діячів, скільки їх з'явилося протягом одного 1955 р. в органі УНМ "На Слідах"/чч. I, 3 і 4. Числа 2-го

авторові, на жаль, не пощастило дістати/. В них не тільки повно хиб, а є також і свідомі неправди, глузування, фальшиві цитати, перебільшення і т. ін. Все це в значній мірі має служити для самозвеличення.

Пан К. Лисюк перебільшує характер свого членства і заслуг у празькому Музеї Визвольної Боротьби України, - сам себе називає "фундатором Музею ВБУ" /"На Слідах", ч. 4, ст. 3/, а іншим дозволяє іменувати себе одиноким - що остався в живих - з основників празького Музею /"На Слідах", ч. 4, ст. 16/. К. Лисюк представляє справу Музею ВБУ, як свою власну: "До мене - пише він, - як фундатора Музею Визвольної Боротьби України в Празі, звертається вже впродовж 10 років різні люди з запитом, що сталося з Музеєм у Празі й які причини, що я його не перевіз до Америки... Не тільки питают, але також роблять мені закиди, що вони вірили мені, а тому давали матеріали і "вони десь щеали"...

Фактично, п. К. Лисюк фундатором Музею ВБУ не був і не міг бути, бо такої категорії членів у музейному статуті взагалі не було. Згідно параг. 4 статуту Т-ва "Музей ВБУ", затвердженному міністерством внутрішніх справ ЧСР 16-го січня 1925 р., "Товариство складається з дійсних членів, якими можуть бути фізичні та юридичні особи /установи/ української народності, почесних членів та членів співробітників" /Вісті Музею ВБУ, ч. I, за липень 1925/.

Не був п. К. Лисюк і основником Музею ВБУ, бо Музей був заснований без нього й основниками могли вважатися ті, що підписали перший статут музеїного Товариства, коли подавали його в 1925 р. на затвердження мін. внутр. справ ЧСР. Були це головно професори Українського Вільного Університету в Празі.

28. травня 1925 р. відбулися установчі збори Т-ва "Музей ВБУ" на основі того першого статуту, затвердженого владою ЧСР 16 січня 1925 р. На цих перших, установчих, зборах були присутні 22 члени, які інколи, неформально, називалися фундаторами Музею /Вісті Музею ВБУ, ч. 8, ст. 8/. Пана К. Лисюка між ними, однаке, не було.

В першому числі "Вістей Музею ВБУ" /за липень 1925/ поданий загальний список членів Т-ва, що складався тоді з 48 осіб ; із них більше половини - професори українських високих шкіл у Чехословаччині; п. К. Лисюк у цьому списку членів не названий.

Перша згадка про п. К. Лисюка у "Вісٹях МВБУ" є в числі третьому /за червень 1930/. Там читаємо, що в 1929 р. п. К. Лисюк прибув із Нью Йорка до Праги й тут "рішився з власних сил і коштів помогти Музеєві матеріально в ділі здобуття помешкання для Музею. К. Лисюк із власних коштів рішив давати Музеєві допомоги 300 долярів річно на сплату чиншу за помешкання для Музею і тут же прирік забезпечити цю квоту до кінця свого життя, а то й на далі". Цього свого приречення п. К. Лисюк, хоч і не вповні, дотримував: протягом кількох років він давав Управі гроші на оплату музеїного помешкання. Загальна сума його пожертв на Музей ВБУ в рр. 1929-1934 була 44,181 чеських корон /Вісті Музею ВБУ, ч. 6, ст. 4/. За цю дуже поважну поміч Музеєві, загальні збори

Т-ва 8-го квітня 1935 р. обрали п. К. Лисюка почесним членом.

Це невірно, що п. К. Лисюк був одним із трьох почесних членів Музею ВБУ /"На Слідах", ч. I, ст. 28/. Загальне число почесних членів Т-ва "Музей ВБУ" було п'ять. Інші чотири, крім п. К. Лисюка, були це перші три голови Т-ва й перший директор Музею; всі вони були обрані в почесні члени за свою працю для Т-ва й Музею, один п. К. Лисюк був обраний за грошеві пожертви.

Так само неправдивим є твердження й про те, що проф. А.Яковлів був останній голова Музею ВБУ в Празі /"На Слідах", ч.3,ст. 27/. Товариство "Музей ВБУ" за всі роки до тепер мало всього 7м головуючих. Проф. А. Яковлів був третім головою Т-ва. До нього головами були: акад. Іван Горбачевський і акад. Степан Смаль-Стоцький; після нього - проф. Дмитро Дорошенко, д-р Володимир Бірчак, д-р Юрій Добриловський і проф. Корнило Заклинський.

Неправдиво представляє п. К. Лисюк і початок Музею ВБУ. З його слів виходить таке: "Музей засновано в 1925 році. Тому, що не було фондів на помешкання, всі матеріали /а їх було досить багато, бо ліквідувались табори і все майно військових організацій та тaborів поступило до Музею/ були складані в гаражі, де було сиро і все це марнувалось" /"На Слідах", ч.4,ст.3/. Так було протягом цілих чотирьох років, аж до 1929 р., коли п. Лисюк приїхав з Америки до Праги й дав гроші, за які було найняте помешкання для Музею. З наведених слів п.К. Лисюка виходить, що Музей був заснований і перші чотири роки існував не для того, щоб зберігати музейні памятки, а навпаки - щоб їх марнувати.

В іншому місці про те саме п. К. Лисюк пише так: "В 1929 році, коли я відвідав Європу, мені показали той "музей" / себто Музей ВБУ - С. Н./. В подвірі старої камянниці вкрай занедбана шопа, що колись служила за гараж, вщерть набита історично-культурними цінностями - документами й експонатами. З помийної ями, що зараз побіч із шопою, просочується брудна, підоzerлого запаху, вода й пиняво протікає по нахилі під двері гаражу". "Допоможіть, пане Лисюк, урятувати всі ці скарби", - звернулася до мене Управа Музею..." І п. К. Лисюк урятував /"На Слідах" ч. I, ст. 30/. З того виходить, що без нього всі ті скарби були б страчені, загинули б, не були б урятовані.

Джерельні відомості, що їх знаходимо у Вістях Музею ВБУ про його початки, дещо різняться від версії п. К. Лисюка. З Вістей довідується, що в 1925 р., коли закладався Музей ВБУ в Празі, Товариство принципово не зверталося до уряду ЧСР за грошовою допомогою. "Принципово було справу поставлено так, що"Музей Визвольної Боротьби України" мусить бути ділом рук самих Українців. Міністерство Закордонних Справ ЧСР в ті часи щедро підтримувало культурні установи емігрантів і певне Музеєві грошової підпори не відмовило б. Але Управа Музею свідомо просила в Міністерства тільки невеликого помешкання, яке Міністерство для Музею ласкаво уділило спочатку у Волькенштейнському Палаці на Малій Страні - один покій, а через чотири місяці в іншому будинку в тій же частині міста, вже три невеликих покої. Але Музей у тому стані, в якому тоді був, у трьох покоях міг зовсім добре

розвіститися та довший час перебувати й задовільно провадити свою діяльність... Так розростався і збагачувався Музей невпинно на протязі ще шести місяців. Але в квітні 1926 р. сталася ка тастрофа. Міністерство Закордонних Справ несподівано відмовило Музею відмовило помешкання і запропонувало майно Музею спакувати і зложити в Міністерстві на складі, доки Музей не знайде собі свого помешкання. Це розвоєві Музею нанесло страшний удар і на протязі чотирьох років Управа Музею мимо геройчних зусиль не могла справи помешкання розвязати. Правда, Міністерство Закордонних Справ на своїх складах переховувало частину музейного майна і то зовсім безплатно. Інші частини музеїчних колекцій переховувано по різних установах і приватних помешканнях у Празі, Відні і по інших містах Європи... Так справа стояла на протязі довгих чотирьох років..." /Вісті Музею ВБУ, ч.3, за червень 1930/. Після приїзду п. К. Лисюка до Праги, Управа Музею знайшла і винайняла на чотири роки, з 1. грудня 1929 р., помешкання для Музею на Жижкові /Прага ХІ, Карлова ІІ/. " В грудні ж місяці /1929/ до Музею /на Жижкові/ було звезено все музеїне майно, що лежало на складах у різних місцях у Празі, також почали звозити те музеїне майно, що знаходилося поза Прагою і за межами ЧСР" /Вісті Музею ВБУ, ч. 3, за червень 1930/.

Пан К. Лисюк вдвіс збільшує розмір найнятого за його гроші в 1929 р. помешкання і називає те помешкання "відповідним", хоч воно таким у дійсності не було. Завдяки його пожертві, "найняте - пише він - відповідне помешкання і все музеїне майно розташоване в шістьох кімнатах" /"На Слідах", ч. I, ст. 30/. "Помешкання з 6 кімнат було винайняте того ж літа" /себто 1929 р./ "На Слідах", ч. 4, ст. 3/.

У Вістях Музею ВБУ /ч. 3, червень 1930/ про це помешкання чи таємо, що воно "складається із трьох покоїв і складу-гаражу, в яких уже в кинішньому стані Музею розміститися тісновато, але все ж деякі частини своїх колекцій виставити можна".

З четвертого числа Вістей Музею ВВУ /за січень 1934/ довідуємось, що "збільшений приплів нових речей до Музею, переповнив понад всяку міру нинішнє скромне музеїне приміщення, що складається з трьох покоїв і двох складів, і через брак місця, задержувався перевіз до Музею деяких великих партій музеїного майна, що досі знаходитьсь поза Прагою. Але й той матеріял, що з дня на день прибуває до Музею, так переповнив музеїне приміщення, що вже відвідувачі почують затруднення увійти до Музею та в ньому повернутись".

У звіті Управи про діяльність Т-ва "Музей ВВУ" за перше десятиліття /1925-1935/ сказано, що з I грудня 1929 р. "Управа" примістила Музей в помешканні з трьох кімнат на Карловій вул. ч. 14 на Жижкові, що його взявся цілком оплачувати український громадянин з Нью Йорку К. Лисік, удаючи щорічну допомогу на помешкання музею по 250-300 дол! /Вісти музею ВВУ, ч.8, за квітень 1935, ст. 8/.

Через якийсь час, для збільшення музеїного приміщення, Управа винайняла у дворі ще два гаражі. Про ціле це помешкання, що йо-

го п. К. Лисюк називає відповідним приміщенням для Музею ВБУ, та про умови праці в ньому знаходимо такі відомості в акті Ревізійної Комісії музеїного Товариства з 1936 р.: "Три кімнати на першому поверсі /площа розміром 27 м.кв./ та три гаражі у двох рі/ площа розміром біля 36 м.кв./. Помешкання й гаражі винайдені без жадного зарядження. За помешкання платиться: за кімнати 3.600 Кч., а за гаражі 3.000 Кч. річно. В помешканні круглий рік не палиться... Всі полице і різні інші лаштунки в кімнатах і гаражах зроблені власноруч директором Музею та його помічником... Умови праці в Музею надзвичайно тяжкі... всю працю в Музею виконують директор та його помічник... В зимі приходиться працювати в холодніх помешканнях й у гаражах. Матеріалів зібралися вже так багато, що не тільки гаражі, але й кімнати переповнені так, що лишається лише вузенька доріжка, де тяжко двом особам розминутися, не кажучи вже про те, що одночасно може працювати лише одна або дві особи, що хотіли б користатися матеріалами Музею. Гаражі заповнені аж до стелі скринями та пакунками. Коли треба дістатися на другий кінець гаражу, то приходиться протискатися поміж скринками, вилазити аж під стелю і навіть кожного разу пересувати тяжкі скрині" /Вісти Музею ВБУ, ч. I2-I3, за жовтень 1936/.

Ревізійна Комісія для ревізії збирок Музею і пізніше, напр. 7 квітня 1938 р., подавала в своєму звіті Загальним зборам, що "тяжкі умови праці в Музею не покращали" /Вісти Музею ВБУ, ч. I9, ст. 5/.

Ta Управа Товариства була безрадна поліпшити таке становище, бо не мала коштів. З одержанням від п. К. Лисюка приобіцянних ним похвортів на платню за помешкання зайшли труднощі. Скарбник Т-ва п. Євген Вировий, у звіті зі своєї американської подорожі 1936 р. писав, що п. К. Лисюк "своїм коштом від 1929 р. їх досі утримує теперішнє наймане помешкання Музею, складаючи щорічно жертву 250-300 дол. на цю ціль. Кріза її депресія вивели його з колишніх заробітків і достатків, проте од свого слова ніколи не одмовляється, і, хоч останніми роками вже почав навіть залягатися з черговими вплатами, проте, напружуши всі зусилля, з повною готовістю тримається своєї обіцянки далі" /Вісти Музею ВБУ, ч. I2-I3, за жовтень 1936/.

Управа, найбільш ці скарбник п. Є. Вировий, мусіла винаходити способи, щоб рятувати ситуацію. Все ж і при такій непевності що до заповіджених посилок від п. К. Лисюка, Управа Товариства з 1 жовтня 1936 р. "найняла для музейних потреб ще три кімнати в тому самому будинку, так, що тепер /т.з. при кінці 1936 р., а не 1929-го, як твердить п. К. Лисюк в "На Слідах" ч. I, ст. 30 і ч. 4, ст. 3/. Музей розпоряджає помешканням з 6-ти кімнат і 3-х гаражів, за що платить Кч. 10.200 річно". За ці три новонайняті кімнати Управа платила 3000 Кч. річно, "при чому за користування однією кімнатою для засідань Української Наукової Асоціації діставала від згаданої Асоціації 750 Кч. річної арендної платни" /Це взято зі звіту Управи Загальним зборам Т-ва ЗІ травня 1937 р., Вісти Музею ВБУ, ч. I6/.

Загальні збори 1937 р. висловили подяку почесному членові К. Лисюкові за те, "що своїм коштом оплачує помешкання Музею", але ніде нема згадки про збільшення ним річної суми в звязку з поширенням музейного помешкання до 6 кімнат. Та навіть і сума потрібна на оплату трьох кімнат, від п. К. Лисюка вже не приходила. У звіті скарбника слідуючим Зборам, 7 квітня 1938 р., знаходимо таке: "На Музей поступило членських внесків, пожертв та інших приходів 4.161 Кч. 10 сотиків, а витрачено 14.971 Кч. 95 сотиків /Тимчасова позичка 10.810 Кч. 85 сотиків на заплату помешкання, й інші витрати до часу отримання грошей від жер тводавця К. Лисюка/". Вісти Музею ВБУ, 4, 19, за травень 1938 /.

Нехідно з правдою інформує "На Слідах" і про власний Дім Музею ВБУ. В першому числі цього журналу читаємо, що Музей ВБУ "закупив був вкінці на Жижкові триповерховий дім та влаштував там своїй збирки" /ст. 28/. Фактично ж, на Жижкові /Карлова 14/ було найняте помешкання Музею, а власний дім був куплений у Празі на Панкраці /Нусле II/; був куплений, а не побудований, як твердить п. К. Лисюк: "побудували триповерховий дім і музей був гарно розміщений у цих кімнатах" /На Слідах" ч. 4, ст. 5/.

В іншому місці того самого журналу п. К. Лисюк твердить, що той власний дім Музею був модерний будинок, гордість української еміграції і сіль в оці нашим ворогам" /"На Слідах", ч. I, ст. 30/. Автор цього твердження сам особисто був у тому будинку - в часі, коли кімці були панами в Празі - й добре знає всю його "модерність" і цілу історію його купівлі.

В своїй статті про Музей ВБУ п. К. Лисюк згадує про те, як він у 1929 р. обіцяв Управі дати на будівлю або купівлю дому Музею п'ятдесят тисяч долярів, але при умові, що Музей ВБУ буде в Швайцарії. "Коли справа скристалізувалася, що всі в Управі є за тим, щоб Музей залишився в Празі, то 27 березня 1930 року я писав до Управи Музею: "Я погоджусь дати вам поміч щороку на утримання помешкання та витрат для Музею, але не погоджується дати гроші на будову Музею в Празі, бо я обіцяв дати, коли буде Музей в Швайцарії... Музей почали будувати в Празі" /"На Слідах", ч. 4, ст. 4/ .

Питання купівлі власного дому для Музею, і про "Український Дім у Празі" взагалі, почалося без звязку з п. К. Лисюком та його пожертвами. Була це давня мрія і потреба Українців у Празі мати свою власну домівку. Питання про це піднімалося 1920 р. з ініціативи дипломатичного представника ЗУНР в Празі д-ра Степана Смальстоцького в тодішньому Українському Клубі, потім ставилося проф. В. Старосольським на зборах Музею ВБУ 1927 р., але до реалізації його дійшло щойно в 1938 р.

Зі звіту про діяльність Т-ва "Музей ВБУ" за перше десятиліття його існування довідуємося, що думка про власний будинок для Музею "вникла ще на других Загальних зборах Т-ва з дня 9 червня 1927 р. а саме підніяла її проф. д-р В. Старосольський, вносячи пропозицію звернутися до українського громадянства з відозвовою про пожертви на будову власного дому для Музею. Однак лише на за сіданні Управи з дня 7.Х. 1932 р. думка ця набрала більш конкретну форму після того, як американський Українець п. Я. Макогін

висловив готовість підтримати акцію щодо збудування власного дому для Музею в тій формі, що на кожних сто долярів, які постулють на цю ціль до каси Т-ва, він з свого боку асигнует сто долярів з доведенням загальної суми його пожертв на цю ціль до двох-трьох тисяч долярів. Загальні збори з дня 27. 6. 1932 р. ухвалили звернутися до українського громадянства з відозвовою про пожертвви на Український Дім в Празі та про визначення 22 січня днем Музею з тим, щоб у цей день переводити скрізь збірку на фонд будови Українського Дому в Празі". /Вісти Музею ВБУ, ч. 8, ст. 9/.

З початку 1934 р. Управа почала друкувати у Вістях Пам'ятні Списки жертвводавців на Український Дім. Збіркова акція провадилася кілька років, часами дуже інтенсивно, в цілому світі /крім совєтської частини/. Жертвводавцем на Український Дім для Музею ВБУ в Празі був також п. К. Лисюк. Пожертвував він на цю ціль сто двадцять і пів долярів /Вісти Музею ВБУ, ч. I2-I3, за жовтень 1936 /. Отже, всупереч своїй заяви до Управи з 27 березня 1930 р., п. К. Лисюк давав гроші на будівлю Музею ВБУ в Празі /Чехія/, - тільки не 50,000 долярів, а всього 120 долярів і 50 центів. Збіркову акцію від початку і цілий час дуже підтримував голова Т-ва, акад. Степан Смаль-Стоцький, який ще в 1920 р."підніс думку на зборах Українського Клубу в Празі про заснування Українського Дому в Празі, але до реалізації тої думки не дійшло тому, що Клуб в скорому часі розпався" /Вісти Музею, ч. 20, ст. 2/.

При кінці 1937 р. на дім для Музею ВБУ було зібрано понад дві сті тисяч чеських корон, "але цієї суми - як читаємо у відозві Управи - замало, щоб будувати або придбати дім для Музею. Бракує ще принаймні десять тисяч долярів до суми, потрібної для будівлі скромного двоповерхового дому та на його внутрішнє спеціяльне урядження для Музею" /Вісти Музею ВБУ, ч. I8, за грудень 1937 /. Управа гаряче закликала громадянство жертвувати далі, але час на глиб, бо в Празі ціни на землю й на будівельні матеріали значно були піднялися та помічалася тенденція дальнього зросту..."/Вісти Музею ВБУ, ч. I7, ст. I/. Зібрані гроші падали в ціні; під тиском цього - не добровільно, а рятуючи вартість зібраних грошей - Управа 16 березня 1938 р. купила старий дім за 230,000 чеських корон, в тому числі гіпотечного боргу 9.000 Кч.

Підписуючи 16 березня 1938 р. купчу на купівлю того дому, голова Т-ва академик Ст. Смаль-Стоцький, перехрестився і промовив: "Нині отпушаши раба Твоєго..." /Вісти Музею ВБУ, ч. 20, ст. 5/. Через п'ять місяців після того, 17 серпня 1938 р., акад. Степан Смаль-Стоцький відійшов у вічність.

Куплений для Музею ВБУ дім, всупереч твердження п. К. Лисюка, не був модерний. Він був побудований ще 1896 р. і потребував великого ремонту. "Треба зробити великий ремонт - читаємо у Вістях Музею ВБІ, ч. I9 - треба пристосувати дім до потреб Музею, треба надбудувати ще один поверх, а також треба позбутися невигідної гіпотеки. Коротко кажучи, Т-ву треба, за підрахунком фахівців, принаймні ще 200,000 Кч. готівкою" /себто майже таку саму суму, за яку був куплений дім і яку збирали впродовж багатьох літ /.

Грошій на це не було; збіркова акція, хоч і продовжувалася, але потрібного ефекту не давала. Тоді, на внесення п. Олександра Наріжного з Карпатської України, Управа оголосила "підписку на національну позику Музею ВБУ", звертаючись до членів Т-ва, його жертвводавців і взагалі до всього українського громадянства /Вісті Музею ВБУ, ч. 19, ст. 3/. Це дало деякі наслідки, але далеко не відповідні до потреб. Провадила Управа збірку пожертв на надбудову нового / третього / поверху в домі Товариства - "замість вінців і квітів на могилу акад. Ст. Смаль-Стоцького" /Вісти Музею ВБУ, ч. 20, ст. 1/. Але всього цього було мало, бо треба було сплачувати борг, ремонтувати дім, робити в ньому уладження, перевозити Музей, утримувати дім і т. д. Потреби надзвичайно зросли, а поступлення зменшилися, бо жертвводавці вважали, що з кутів'єю дому їхня допомога закінчена.

Аж до знищення 14 лютого 1945 р., музейний дім не був перероблений, як твердить п. К. Лисюк, не надавався він для репрезентації, не був належно до потреб Музею уладжений, був неэручний для музейних вистав і для праці в ньому; до всього того, ніякими середниками не можна було вивести з нього блошиць, якими він-так само, як і сусідні domi - був наскрізь опанований ще за старих / до-музейних / мешканців у ньому.

Обвинувачуючи керівників Музею ВБУ за те, що "довели празьку установу до катастрофи", п. К. Лисюк каже, що "пропали там і мої експонати..." /"На Слідах", ч. I, ст. 3I/. Між переданими до Музею речами, п. К. Лисюк називає "Картографію" /"На Слідах", ч.4, ст. 5/. В списках поступлень до Музею, що були друковані в музейних Вісіях, не зазначено, щоб від п. К. Лисюка поступила до Музею якась Картографія. Картографією в Музею називалася збірка map, атласів, планів і под. матеріалів, які разом були впорядковані як окремий картографічний відділ Музею. Приміщення для нього в музейному помешканні власноручно уладжував старий полковник Кривицький, а один з наукових співробітників Музею займався спеціально каталогуванням географічної частини цих матеріалів і при виконуванні цієї праці мало що був забитий бомбою 14 лютого 1945.

Про первого директора Музею ВБУ проф. Дмитра Антоновича, п. К. Лисюк дуже категорично - але не менше хибно - твердить: "В лютні 1945 року музей був розбитий бомбою і проф. Д. Антонович був тяжко поранений та вкоротці помер у шпиталі" /"На Слідах", ч.4, ст. 5/.

Фактично ж, проф. Д. Антонович ще з кінцем 1944 р. був тяжко хворий; в день збомбардування Музею / 14 лютого 1945 р./ він пereбував на лікуванні в шпиталі, ніколи поранений не був і помер 12 жовтня 1945 р. не в шпиталі, а в своєму тодішньому помешканні в Празі - Карлін.

Не є вірне твердження, що "Празьке історично-філологічне Наукове Товариство було повязане з Музеєм і розпочало було досліди над архівними й музейними матеріалами" /"На Слідах", ч. I, сторона 28 /. Українське Історично-Філологічне Товариство в Празі ніколи не було повязане з Музеєм і не провадило ніяких дослідів

над музеїйними матеріялами. Назване Товариство деякий час користалося лише музеїйною салею для своїх засідань.

В складі Ревізійної Комісії Товариства "Музей ВБУ" 1946 р.п. К. Лисюк називав їй проф. Івана Залинєвського /"На Слідах", ч.4. ст. 5/. Такого члена в Ревізійній Комісії не було; натомість відомий був, не названий п. К. Лисюком, відомий український філолог, нині покійний, д-р Іван Зілинський, кол. проф. Ягайлонського Університету в Кракові та професор Українського Вільного Й чеського Карлового Університетів у Празі. Його син, д-р Орест Зілинський, в повоєнних роках був постійним співробітником Музею й працював над упорядкуванням головно бібліотечних матеріалів Музею ВБУ.

ІІ. Обвинувачення

В органі Українського Національного музею в Онтаріо "На Слідах" про Музей ВБУ надруковано значно більше відомостей, ніж про самий УНМ. Частина тих інформацій, головним автором яких є п. К. Лисюк, містить у собі обвинувачення, бо п. К. Лисюк зібрав у себе багато матеріалів у справі Музею ВБУ, але не як історичний матеріал, а спеціально для обвинувачення діячів цього музею. "Всі документи, листування з Управою, мої копії та інші листування у справі музею знаходяться в Українському Національному музеї в Онтаріо, як доказ національного злочину тих людей, яким було довірено те майно і які мали нагоду частинно його спасти, не кажучи про ті жертви, які впали від рук большевиків, коли вони забрали документи музею" /"На Слідах", ч.4, ст.3/. Шо то за матеріали зібрав п. К. Лисюк, коли саме большевики забрали до музею ВБУ і які жертви впали через це з рук большевиків - нічого конкретного про це п. К. Лисюк не подає.

Одне загальне обвинувачення яке п. К. Лисюк видвигнув супроти керівників музею ВБУ, є те, що ці керівники не послухали його, п. К. Лисюка, й -

- а. заснували Музей ВБУ в Празі, а не в Швейцарії, як настоював п. К. Лисюк.
- б. не вивезали з музею ВБУ в 1939 р. "хоч цінніші речі до Франції чи Англії /"На Слідах", ч. 4. ст. 5 ;
- в. після 2-го Світової війни не переслали в поштових пакунках до Америки, на його, п. К. Лисюка ім'я, музеїні матеріали.

Пан К. Лисюк категорично твердить, що від 1939-45 років за пропастіла всі надбання музею ВБУ. "Москалі - каже він - забрали що цінніше, а решту понищили" /"На Слідах", ч.1, ст.30/. Вторус Йому й інший автор, кажучи, що "все пропало" за другої Світової війни, бо "попало в лабети Москви" - а "навіть Чехи, що колись мріяли стати всеслов'янським науковим осередком та скупчити там багатющий архівний матеріал до Революції в Росії, поспішили разом із тим матеріалом видати Москві і наш Музей Близволої Боротьби..." /"На Слідах", ч. 1, ст. 28 /. Третій автор, проф. Ю. Каменецький, твердить, що Музей ВБУ "знищили Німці і Москали" /"На Слідах", Ч. 4, ст. 22/. Всі ці твердження подані в журналі голословно й ні один з авторів не посилається не тільки

що на якесь безспірне свідоцтво, а взагалі не жадне джерело.

Отже ті автори в знищенні Музею ВБУ обвинувають якщо не самих Українців, то Чехів, Москалів або Німців. Ніде в журналі "На Слідах", ні в інших публікаціях Українського Національного Музею в Онтаріо, нема ні слова згадки про те, хто в дійсності спричинив катастрофу, ким був розбитий Музей ВБУ за другої Світової війни. Ні в статті, ні в промовах, ні у відозвах УНМ не можна знайти ані згадки про розміри катастрофи заподіяної Музею бомбою ІІІ лютого 1945р. Нема там ні слова про те, що та бомба якою Музей ВБУ був перетворений в безпорядочну масу занечищених матеріалів, була не советська, і не німецька, а американська.

Отже, коли по-правді говорити про знищенння Музею ВБУ в Празі, то треба насамперед признати, що воно сталося ІІІ лютого 1945 р., то значить - ще до приходу советської армії до Праги. Те, що було після ІІІ лютого 1945, було вже тільки наслідком тої катастрофи й боротьбою за збереження матеріалів розбитого Американцями Музею ВБУ. Цей момент, що його цілковито замовчує п. К. Лисюк і інші автори в "На Слідах", є ключовий для зрозуміння цілої повоєнної історії Музею ВБУ. Другий, не менш важливий, для тої історії момент - є повоєнне відношення до Музею ВБУ американських Українців і їхня участь у т. зв. рятунковій акції. Дещо докладніше про ці моменти пізніше, а зараз повернимося до початків.

Пан К. Лисюк аж у двох статтях докладно розписується про те, як він 1929 р. "будувати музейний дім у Швайцарії і погодився дасти на ту ціль 50.000 доларів у протязі двох років. На мою думку, Швайцарія, як нейтральна держава, була багато безпечноша ніж Чехословаччина. Управа Музею, зваживши всі за і проти, дала мені більше-менш, таку відповідь: в Швайцарії немає наших людей і дармової людської праці для Музею. Швайцарію мало хто з Українців відвідує. На будову й утримання треба 100.000 доларів. У Празі ж ми можемо побудувати музей і провадити музейну роботу за непорівняльно нижчі кошти. Крім того, през. Масарик прихильний нашій справі і в потребі допоможе. Тут багато наших науковців, які своєю фаховою працею підтримають Музей. Прага на догідному роздоріжжі, кудою перемандровує багато Українців, тож можна сподіватися численних відвідувачів. Так і зробили" // "На Слідах", ч. I, ст. 30 / .

Пан К. Лисюк називає й поіменно тодішніх музейних діячів, які в 1929 р. Його не послухали й вирішили, щоб Музей ВБУ був у Празі. Були це: проф. Дм. Антонович, проф. В. Бідов, Свг. Вировий, акад. Ів. Горбачевський, проф. Дм. Дорошенко, Ів. і З. Мірні, проф. В. Сімович, проф. Ст. Сірополюк й численні професори з Господарської Академії в Подебрадах. Про них п. К. Лисюк пише, що "це були люди науковці і в політичних обставинах дуже мало орієнтувалися. В них брало верх почування, що ось осілись, Чехи добре і можна вже працювати. Дивились на щоденне життя, а не заглядали вперед у будущість" // "На Слідах" ч. 4, ст. 4-5 / . Це воно, оті "бородаті діти", сьогодні майже всі вже покійні, своїм рішенням у 1929 р. / будувати Музей ВБУ в Празі / спричинили ка-

тастрофи Музею, себто його збомбардування в 1945 р. Й закриття в 1948 р. та всі звязані з тим наслідки.

"Бо було великою помилкою - твердить і заступник директора УНМ, п. Олександер Рішай - будувати музей у Празі. Наші провідники не могли бачити вперед себе на дві милі, а не то заглянути хотяй би на десятки літ /"На Слідах", ч. 3, ст. 22 /.

Пан К. Лисюк згадує й про те, як в 1929 р., подорожуючи по Европі, він "намагався засягнути думки наших провідних чільних людей". Серед них, хто висловився тоді за будову Музею в Швайцарії, він м. інш., називає тоді. прем'єра УНР Вячеслава Прокоповича Гетьмана Павла Скоропадського. Як відомо, Гетьман П. Скоропадський мав у себе дуже цінні архівні й музейні матеріали, але не будував для них Українського музею в Швайцарії, хоч і вважав, "що для добра нашої справи і для більшого забезпечення, таку установу треба будувати в нейтральній державі, якою є Швайцарія", /"На Слідах", ч. 4, ст. 3 /. Теж саме і прем'єр В. Прокопович, висловлюючись за Швайцарію, сам будував Бібліотеку ім. С. Петлюри, якої він був головою, в Парижі, а не в Швайцарії. Яка причина цього? Мабуть єдина - цілком реальна, непоборима і рішакча: на побудову і утримання подібної установи в Швайцарії ні Гетьман Павло Скоропадський, ні Уряд УНР не мали потрібних грошей. Це ж саме було рішальним, і для діячів Музею ВВУ в Празі, які той Музей в 1925 р. заснували і відразу мусіли проситися з ним у "ласкаві" прийми до чужого Міністерства, бо не мали грошей навіть на скромне помешкання; тому про Швайцарію вони могли хіба мріяти. Чи хтось з них вірив, що п. К. Лисюк в 1929 р. був аж такий багатий і жертвенний, що "у протязі двох років" міг дати на Музей ВВУ 50 000 долярів, не знати, але цілком певно, - ні один з них ніяких гарантій на тих 50 тисяч долярів од п. К. Лисюка в 1929 р. не мав і поважно ставитись до його швайцарських проектів не міг. Вони говорили й листувалися на цю тему, провіряли які ціни в Швайцарії, умови життя та інше, з єдиною метою, "щоб мене /себто п. К. Лисюка/ не дразнити" /"На Слідах", ч. 4, ст. 3 /.

Члени Управи 1929 р. дуже добре розуміли, що п. К. Лисюк, не зважаючи на всю утопічність його швайцарських проектів, може дати дуже цінну допомогу для Музею в Празі. Вони розуміли, що такі жертводавці, як п. К. Лисюк, не приїздять до них з Америки кожного року. Тому вони з підкресленою відчіністю й признанням ставилися до його жертвенності, друкували про нього статті, обрали його в почесні члени, при кожній нагоді висловлювали йому в музейних звітах подяку - робили це навіть тоді, коли п. К. Лисюк пе рестав уже присилати обіцяну ним річну частку для Музею. Не юхня вина, що це признання й подяки поділяли на п. К. Лисюка так, що він почав уважати себе основником і фундатором Музею ВВУ, який у справах Музею має непомильну думку, якого на слово всі мусять слухатись і якому на його приватну адресу в Америці мають без вагання пересилати в поштових пакунках найцінніші матеріали Музею ВВУ.

Празькі діячі Музею в 1929 р., як і пізніше, дуже добре знали, що вони можуть працювати для Музею й будувати цей Музей тіль

ки в Празі. Чи були якісь можливості будувати його в Швайцарії? Мабуть ні, коли ніхто біля того не заходжувався. Але коли п. К. Лисюк справді міг дати тоді на Музей аж 50,000 дол. і сам ще в 1930 р. так ясно передбачав усі евентуальності майбутньої війни /"у випадку війни вся наша еміграція в Празі розлетиться, як воробці від шуліки, а все майно музею піде з димом..."/ "На Слідах" 1955, ч. 4, ст. 4 /, то міг він тоді, в 1930 р., заснувати Український Національний Музей в Америці, як він це зробив у 1954-55 р. І тоді ж так в 1930 р., написати у відозві, що "Сьогодні для всіх ясне, що такий Музей повинен повстати в ЗДА", як це читаємо у відозві каліфорнійського УНМ з 1955 р.

В березні 1939 р., проїздом в Карпатську Україну", п.К. Лисюк був у Празі "і знову говорив із п. Вировим про загрозу Музею, і чи не було б краще вивезти хоч цінніші речі до Франції чи Англії. Він мене запевняв що все є добре і нема чого боятися. Присутній ген. М. Омелянович Павленко крутив лише головою, що було ознакою його неезодії і нервування" /"На Слідах", ч. 4, ст. 5 /.

Така турбота про Музей ВБУ з боку п. К. Лисюка і його проект про вивіз музейних матеріалів з Чехії до Франції або Англії могли бути навіть дуже похвалні в 1939 р., але після війни - хто може поважно оцінювати пропонований тоді п. К. Лисюком спосіб за безпечення Музею ВБУ - після досвіду з Бібліотекою С. Петлюри в Парижі й після німецьких налетів на Англію за війни?

Як на свогосталого і головного однодумця, п. К. Лисюка посилається на покійного ген. М. Омеляновича Павленка /ст./. Генерал М. Омелянович Павленко як твердить п. К. Лисюк, 1929 р. "на засіданні Музею ВБУ у Празі, був одиноким присутнім, що не погоджується на побудовання Музею в Празі, а піддерживав мою пропозицію будувати будинок для Музею в Швайцарії, на що я годився дати фонди". Ген. М. Омелянович Павленко ніби погоджувався з п. К. Лисюком і в 1939 р. щодо вивозу музейних матеріалів з Праги до Англії чи Франції. Ще в 1929 р. ген. М. Омелянович Павленко передав п. К. Лисюкові на переховання в Америці "дяжкі важні документи" й між ними лист С. В. Петлюри з 1922 р., з тим, щоб п. К. Лисюк узяв їх на схованку, на 10 літ, а пізніше, коли буде заснований Український Національний Музей, щоб передав його до того музею.

Всі ці дані ведуть до заключення, що ген. М. Омелянович Павленко ставився до Музею ВБУ в Празі з великою резервою й недовірям, як до установи наперед приреченої грядущими подіями до знищенню. Як твердить п. К. Лисюк, ген. М. Омелянович Павленко ще в 1929 р. не вірив, "щоб у Європі було "тихо", і що раніше, чи пізніше "спалахне війна", як він висловився, і тоді все буде понищено" /"На Слідах", ч. 3, ст. 13 /.

Не можемо тут докладніше займатися позицією ген. М. Омеляновича Павленка щодо Музею ВБУ в Празі, але про дещо все ж нагадаємо. Ген. М. Омелянович Павленко був на перших Загальних зборах музейного Товариства, 1 серпня 1925, обраний в члени Управи. Він же від початку був завідувачем Військовим відділом Музею ВБУ /Відділ Музею ВБУ, ч. I /. В числі 3-му Вістей Музею ВБУ /з 1930 р. /

читаємо, що Військовий відділ "організує й провадить ген. Оме - лянович Павленко". Членом Управи Т-ва "Музей ВВУ" в Празі ген. М. Омелянович Павленко був у таких роках: 1925-28, 1929-30, 1932-33 /Вісти Музею ВВУ, ч. 8, ст. 8/. В списках жертводавців знаходимо, що ген. М. Омелянович Павленко в 1925 р. пожертвував до музею - український "залізний хрест", регалії, фотографії і конфіденціальні документи, номерів 15 / Вісти Музею ВВУ, чч. I i 2/ Пізніше жертвував він свої військові публікації /1935/, портрет ген. Юнакова і фотографії / 1936 /.

Коли ген. М. Омелянович Павленко справді був тої думки, що Музей ВВУ в Празі неминуче буде знищений, то чого б він тоді входив у його Управу, жертвував би йому **конфіденціальні** документи й значився б завідувачем Військовим відділом музею?

Другий смертний гріх, у якому п. К. Лисюк обвинувачує - так само категорично, і так само безпідставно - Управу музею ВВУ, є те, що Управа після 2-го Світової війни не послухала п. К. Лисюка й не перенесла в поштових пакунках на його адресу до Америки, або на адресу когось іншого, у Франції або в Англії, цінніші речі з музею ВВУ. Він ніби ще в травні 1946 р. запевняв ли стовно Управу: "за перевіз я заплачу" /"На Слідах", ч.4, ст.5/. Управа цього не зробила. В одному місці він твердить, через "неправильну оцінку ситуації а може й байдужність до національного майна в декого з Управи музею /"На Слідах", ч.І, ст.30/, а в іншому - через "національний злочин". Пан К. Лисюк категорично твердить, що "коли більшевики забрали всі ці матеріали, то не один погиб, бо більшевики виявили його участь у визвольних змаганнях чи його родина в Україні була зліквідована, не кажучи про втрату великої вартості історичних документів". За такий "національний злочин" Управа заслуговує ні на що інше, як "накусок шнурка" /"На Слідах", ч. 4, ст. 6/.

Тут також у п. К. Лисюка що не твердження, то й неправда та напаст. Він пише не те, що він певно знає, що було чи є в дійсності, а своє, ним уросне. А коли його спитати про джерела або докази - як я вже то робив - то він, не подаючи їх, каже, що "є люди які те знають", але тих людей він не називає, як також не каже, що саме та звідки вони "знають". Він знову оперує своєю щедрістю й запевненням за все заплатити, хоч після війни готовість платити у п. К. Лисюка не була більша, а навпаки - значно менша, ніж до війни. Після війни п. К. Лисюк прислав музею ВВУ в Празі всього двісті долярів, що їх Управа одержала в числ. коронах по тодішньому офіційному курсі - це дало дуже малу вартість, яка вистачала лише на те, щоб перенести музеїне майно з одного підземного складу в Клементинумі в другий, але була зовсім невистачальнаю, щоб транспортувати музеїне майно кудись за моря-океани чи навіть до недалекої Франції.

"В кінці 1945 року - каже п. К. Лисюк - звязок був налагоджений із Прагою. Мали ми інформації про стан музею і про положення нашої еміграції в Чехословаччині. Розуміша частина еміграції посувалась на Захід до Американців, залишаючи все своє

майно. Люди, які не розбиралися в ситуації, зіставалися на місцях і чекали, щоб "усе вилогодилося" /"На Слідах", ч. 4, ст.5/. До цих останніх, очевидно - хоч цілком неслучно, - заразовує п. К. Лисюк і членів повоєнної Управи Музею ВБУ.

Про звязок п. К. Лисюка з Прагою в 1945 р. Управі Музею ВБУ нічого не було відомо. Першого листа від Пана К. Лисюка Управа одержала в серпні 1946 р. В ньому п. К. Лисюк пророкував вибух третьої Світової війни - твердив, що незабаром прийде до судару двох світів. Щодо поділу причасної до Музею ВБУ української еміграції в Празі, то в 1945 р. він був такий:

В середині квітня 1945 р. під головуванням тодішнього голови Т-ва проф. Дм. Дорошенка, відбулися Загальні збори Музею ВБУ, які обрали нову Управу з д-ром Володимиром Бірчаком, як головою. Ця Управа в своєму повному складі не урядувала довго - ще в тому ж квітні виїхав на Захід її скарбник, а незабаром зрікся її секретар. Цей виїзд і зречення були першими познаками тодішнього загального поділу української еміграції в Чехії: Одні виїздили на Захід інші ставали осторонь від Музею, щоб не наражати себе на небезпеку, звязану з ним.

З приходом радянських військ до Праги / 9. 5. 1945 / почалися арешти серед Українців. Був забраний і вивезений на Схід тод. заступник голови, проф. Микола Добриловський. Восени 1945 р. був забраний і вивезений голова, д-р В. Бірчак. Ні один з них до Праги не повернувся. Це в травні 1945 р. на майно Музею ВБУ в Клементинумі був наложений "запрет" радянською організацією "Смерш" /"Смерть Шпionам"/ й без спеціального дозволу цього "Смерша" ніхто не смів мати будь-який контакт з музеїними матеріалами. "Смерш" планував вивіз їх, як воєнної здобичі, на Схід, але за браком транспорту не міг цього відразу здійснити, бо цих матеріалів було надто багато, а для негайногого перевозу мали тоді більш пригадні речі, ніж майно розбитого Музею. Представники "Смершу", які наклали "запрет" на музейне майно, тим часом разом з армійськими частинами були перекинуті з Праги на Далекий Схід / у звязку з оголошенням війни Японії /, й завдяки цьому майно Музею ВБУ під їх формальним "запретом" лишилося на місці неторкнутим. На початку листопаду 1945 р. советський "запрет" з нього був знятий і Музей міг далі, після піврічної перерви, продовжувати свою працю. У весь цей час ні Товариство "Музей ВБУ" не було закрито, ні його Управа не була завішена в урядуванні, але в складі Управи, після всіх тих подій, залишався в Празі лише один чинний член це пані З. В. Мірна, а в Музей, лише один Науковий Співробітник, як його урядувачий директор після смерті проф. Дм. Антоновича /12. 10. 1945/.

З членів музейного Товариства частина виїхала на Захід / між ними й помер, голова проф. Дм. Дорошенко, секретар д-р І. Мазепа і багато професорів та відомих діячів /; з тих, що залишилися в Празі, більшість трималася осторонь і не погодилася брати будь-яку участь в дальшій праці Музею ВБУ. І тільки одиниці не відмовились дати свою згоду на участь в Управі, яку при кінці 1945 р. було доповнено шляхом кооптації. Були це в більшості нові люди,

які перед тим або зовсім не були членами Товариства, або ж ніколи не входили в Його Управу. Серед останніх був і брат проф. Миколи Добриловського, д-р Юрій Добриловський, який - хоч для нього це було особливо небезпечно - не відмовився в 1946 р. від вибору в голови Товариства.

Оце були ту, "які не розбирались у ситуації", які не належали до "розумішої частини еміграції" і з яких п. К. Лисюк з Каліфорнії так зідлivo кпить тепер за те тільки, що вони в най-критичніших і для них дуже небезпечних обставинах 1945 р. не дезертирували від музею й не "посунулисісь на Захід до Американців". Пан Лисюк не згадує ні одним словом про те, що сталося з архівами й майном тих численних українських установ і організацій, які в той час були залишені в Чехії, і за які ніхто не мав ні охоти, ні відваги ризикувати їх обстоювати.

Для тих, що в 1945 р. накладали на Музей "запрет" і для тих, що Його закрили в 1948 р., було б найвигідніше, щоб усі діячі того музею від нього повтікали й від нього відсахнувся, бо це правно обґрунтувало б акт Його конфіскації й ліквідації. Так сталося з багатьома іншими українськими організаціями й установами в Празі. З музеєм ВБУ однаке так не сталося, бо дехто з його діячів не належав - за класифікацією п. К. Лисюка - до "розумішої частини еміграції" й завдяки цьому Музей ВБУ після війни існував і на основі старого музеїного статуту продовжував свою діяльність аж до кінця березня 1948 р., а потім хоч і був чеською адміністрацією закритий, але й по цей день не був формально ліквідований, бо для цього тій адміністрації не вистачає легальних підстав.

Пан К. Лисюк інформує, що пані З. Мірна й д-р С. Наріжний в 1946 р. посилали Йому поштою на продаж свої книжки. Він уважає що таким самим способом Управа музею ВБУ, до якої належали названі особи, могли врятувати й музейно майно. Це правда, що і пані З. Мірна і д-р С. Наріжний посилали п. К. Лисюкові на Його замовлення свої власні книжки. Пані З. Мірна з п. К. Лисюком мала неприємне листування, доки нарешті дісталася від нього належну їй суму за власні книжки. Д-р С. Наріжний ні сотика грошей від п. К. Лисюка за надіслані Йому авторські примірники книжок не одержував; п. К. Лисюк за ті гроші був ласкавий висилати харчові посилки рідні д-р С. Наріжного, яка в той час тої харчової допомоги потребувала. Ліквідаційного розрахунку за ті операції д-р С. Наріжний дотепер від п. К. Лисюка не мав.

Були три причини, чому Управа Т-ва в 1946-48 рр. не послухала порад п. К. Лисюка й не переслала на Його адресу чи на чиєсь інше ім'я, до Америки в поштових пакунках музейних матеріалів.

Причина перша й головна полягала в тому, що такий спосіб "рятування" музеїного майна був для Управи нелегальний, і вона не мала права Його практикувати. Пані З. Мірна і д-р Наріжний могли висилати п. К. Лисюкові на Його приватну адресу й на свое ризико свої власні книжки. Це була їхня приватна справа. Але ні директор Музею, ні Управа не могли робити того самого з матері-

ялами Музею ВБУ. Для них був обов'язуючий отої принцип легальності, якого строго дотримувалися після війни. З Музеєм ВБУ ніколи закордон ніщо не було вивезене - ні дирекція, ні Управа, ні хто інший з Музею ВБУ не рятував музеїного майна таким способом, як рятували напр. образ Миколи Мокрого, гробницю кн. Ярослава, кілами і т. п. /докладніше про це було не так давно в українських часописах /.

Причина друга. Коли б такий спосіб "рятування", який пропонував п. К. Лисюк, і був для Управи легальний, то він не був у повоєнних обставинах здійснений, бо на пересилку десятків тон музеїних матеріалів Управа не мала потрібних коштів і не мала звідки їх узяти. Про обіцянки п. К. Лисюка "за все заплатити" було вже сказано раніше.

Причина третя. Коли б той спосіб був для Управи і легальний, і можливий до здійснення, то Управа ним не скористалася б, бо до такого способу не було ніяких гарантій, а досвід з продажом власних, висланих замовлених книжок частково був уже для членів Управи відомий.

Управа Музею ВБУ по війні шукала контакту з українськими організаціями й діячами в Америці, щоб забезпечити і врятувати Музей. Вона багато в тій справі листувалася й дуже просила прислати до Праги авторитетного представника для обговорення й полагодження тієї справи, але успіху в тому не мала. Пан К. Лисюк, між іншим згадує, що "у справі Музею також був зацікавлений ЗУАДК і д-р Галан вів у тій справі переписку з Управою, але не договорившись, залишив цю справу" /"На Слідах", ч. 4, ст. 5/. Ця згадка не дає в такій формі читачеві багато зрозуміння, але коли б др. В. Галан сам розповів про "зацікавлення" ЗУАДК-ту й опублікував листування в тій справі, то це могло б багато висвітлити в повоєнних відносинах між американськими Українцями й Музеєм ВБУ.

Управа Музею в 1947 і 1948 рр. дуже тяжко працювала, що вона не може знайти спільноти мови й порозуміння з американськими Українцями, але не переставала вірити, що його матиме, як мала перед війною. Тим часом вона робила те, для чого вона існувала й що мусіла робити - продовжувала статутарну діяльність і старалася про відбудову Музею після його руйнам американською бомбою 14 лютого 1945. І це вона робила якнайкраще могла й уміла, не зважаючи на всі труднощі й перешкоди. В повоєнній діяльності Управи не було нічого самовільного або конспіративного. Про їх діяльність було відомо з власних публікацій Музею, про неї подавали комунікати й інші інформації до української преси, також американської. Кожного року, аж до розв'язання Товариства відвувалися Загальні збори, які схвалювали звіти Управи та Ревізійної Комісії, уділювали абсолюторії та вибирали нові органи Товариства.

Так було аж до кінця березня 1948 р., коли - після держ. перевороту в Празі - на Музеї ВБУ впала третя важка бомба, бомба нової чеської адміністрації, якою Музей ВБУ був закритий, а музеїне Товариство розів'язане. Управа не признала того урядового акту за законний, його формально опротестувала і в можливих для неї формах не перестає домагатися справедливості для Музею ВБУ,

і то як перед владою ЧСР, так і на ширшому форумі. Після тих акцій Управи в захист Музею ВБУ, офіційні органи ЧСР досі не могли легально оформити ліквідації Музею. Музей ВБУ ось уже вісім літ є фактично завішений у чинності, але він не був і не є формально, згідно з законами ЧСР, ліквідований. Ціле існування і діяльність Музею від 1925 до 1948 р. були настільки легальними, що адміністрація, яка вчинила над ним насильство, не в стані правно оформити його ліквідацію й правно розпорядитись його майном, за яке вона і тепер несе цілу відповідальність. Управа боролась і бореться за Музей, доказує, що над українським Музеєм і Товариством вчинене насильство чужою державою, що чеська адміністрація закрила його неправно. А в цей час п. К. Лисюк, почесний член ро звязаного Товариства "Музей ВБУ", засновувє в Онтаріо Український Національний Музей і в органі цього новозаснованого Музею фальшує параграф 19 статуту Т-ва "Музей ВБУ" й твердить, що "чеський уряд поступив цілком по статуту музею: "закрив, розвязав, а майно залишив у Празі", бо ніби в статуті Музею ВБУ, параграф 19, зазначено, "увипадку розвязання Музею, все майно має залишитися в Празі" /"На Слідах", ч. 4, ст. 5-6/. В дійсності ж, в параграф 19 Статуту про це сказано дослівно так: "Надзвичайні загальні збори, що будуть скликані Управою Т-ва для вирішення справи заекріття Т-ва, вирішують теж справу про ліквідацію Т-ва, але з додержанням умови, що Музею ВБУ буде забезпечено дальнє існування як української національної установи в Празі, та продовження його діяльності в напрямі, зазначеному в арт. 2. статуту Т-ва".

В артикулі 2-му Статуту Т-ва читаемо: "Метою Товариства Музей ВБУ є: наукове вивчення всього, що торкається визвольної боротьби, шляхом збирання, переховування, опису всіх предметів та матеріалів, звязаних з цими завданнями, та уможливлення на їх підставі наукової праці" /Вісти Музею ВБУ, ч. I і 7/.

Кому й для чого потрібна та явна неправда й запевнення, що "чеський уряд поступив цілком по статуту Музею"? Управа Музею в Празі доводить, що над Музеєм вчинене насильство, що те насильство не згідне з діючими законами ЧСР, а почесний член Т-ва, п. К. Лисюк, перебуваючи у "вільному світі", замість того, щоб використати - як його багато разів про це просили - приступні для нього середники в обороні Музею, твердить, що "чеський уряд поступив цілком по статуту", й що Управа заслуговує "на кусок шнурка" /"На Слідах", ч. 4, ст. 6/.

III. Чи УН Музей є "На Слідах" Музей ВБУ ?

Бути "На Слідах", як пояснює орган Українського Національного Музею, це значить наслідувати традицію. Пан К. Лисюк твердить, що УНМ є "На Слідах" Музей ВБУ й що УНМ іде "шляхом світлої традиції" Музею ВБУ. Чи так воно є справді?

Музей ВБУ за всі роки свого існування й діяльності ніколи ні в своєму органі, ні на зборах, ні у відозвах, ні будь-яким іншим способом не висловлював свого критицизму чи якоїсь оцінки для

інших музеїніх чи взагалі культурних українських установ та їх діячів, та ще так негативно, несправедливо й напастливо, якто маємо в органі УНМ "На Слідах" під адресою Музею ВБУ.

Музей ВБУ був - і дбав про те, щоб бути - національною українською установою, ні від кого, крім Українців, незалежною.

Музей ВБУ був науковою установою й займався науковою працею, він свідомо й послідовно сторонився будь-якої політики.

Музей ВБУ відразу після заснування опублікував свій Статут і докладно поінформував про свою організацію й завдання. В своїх, дуже скромних розміром, Вістях, Музей ВБУ регулярно друкував звіти Управи й дирекції про діяльність Музею, музейну хроніку й т. ін. В значно більшому розмірі органі УНМ "На Слідах" ні статуту, ні звітів не знаходимо. Зате там видруковано багато негативного про Музей ВБУ в Празі, до "світлої традиції" якого зголосився УНМ в Онтаріо.

Музей ВБУ ніколи, ні при яких обставинах не робив ніяких політичних заяв, не видавав політичних відозвів, ні будь-яких інших подібних закликів і ніколи не мав претенсій стати "амбасадою наших визвольних змагань", як то пише про себе в одній із відозвів УНМ в Онтаріо.

В своїх помешканнях Музей ВБУ ніколи не виставляв неукраїнських прапорів. На своїх відчитах, чи то в найнятому помешканні, чи у власному домі, Музей ВБУ не мав ні чужої солдатської оркестри, не слухав неукраїнські гимни і не кликав на ті відкриття "виокремлюючи" місцевих достойників" /не-українців/

Музей ВБУ дуже запопадливо збирав у себе шевченківський матеріал, а в 1936 р. з нагоди 75 роковин смерти Т. Шевченка, Управа ухвалила закласти окремий Шевченківський відділ Музею ВБУ, що мав бути "централем культу нашого Поета за кордоном" /Вісти Музею ВБУ, ч. II, за лютий 1936/.

УНМ в Онтаріо, як значиться на його бланкетах, є під авспіціями Наукового Товариства ім. Шевченка і це могло б обнадіювати, що УНМ в галузі Шевченкознавства й плекання культу Т. Шевченка продовжить традицію Музею ВБУ. З нагоди свого урочистого відкриття 15 жовтня 1955 р., УНМ в Онтаріо видає пропамятну металеву медалью з погано виконаним портретом Шевченка. Шевченків текст з Послання на цій медалі є довільно змінений /"Чужому научайтесь й свого не цурайтесь", замість "І чужому научайтесь - свого не цурайтесь"/. Ці факти не свідчать про те, що УНМ належно ставиться до творчості поета й дбає про культ Т. Шевченка.

Стверджені факти.

Насамперед, щоб точно висвітлити роль д-ра С. Наріжного в спаї Музею ВБУ в роках 1945-1948, і то правдиво, треба все удокументувати. В першу чергу розглянема в хронологичному порядку факти, які зразу наведу, а в дальшій праці буду старатися кожний із них пілтвєрдити документами.

1. В лютому 1945 року дім Музею ВБУ було розбито бомбою. Все майно музею, що пощастило врітувати, було перевезено і складено в північних чеських культурно-наукових установ у Празі. За приміщення музейних матеріалів, чехи жодної плати не брали.

2. В квітні 1945 року стара управа Музею ВБУ розіхалась перед загрозою приходу більшевиків. З приходом більшевицької армії до Праги, все життя в Празі було контролюване советськими органами, а в тім і Музей ВБУ. На музейне майно було накладено "запрет" /арешт/ советськими органами контррозвідки "СМЕРШ" /"смерть шпіонам"/, і до того майна, аж до листопада, ніхто не мав права приступу без дозволу органів "СМЕРШ".

3. Д-р С. Наріжний пише листи до ката України Сталіна і просить у нього дати йому дозвіл на відбудову і ведення Музею в Празі. Діставши дозвіл з листопада 1945 року, д-р С. Наріжний шле Сталінові подяку за дозвіл. Він умовляється з советськими чинниками контролюючи листопадом, і вона здіймає "запрет" з музейного майна та дає право д-рові С. Наріжному відбудовати й вести Музей у Празі під більшевиками. Ту комбінацію д-р С. Наріжний провадить конспіративно, таємно від членів Музею, від українців у Празі і взагалі від усього українства на еміграції.

4. Д-р С. Наріжний, ставши директором Музею ВБУ, одержує з банку, 130.000 чеських корон. Для одержання грошей він уживає котію умови з советськими чинниками про відбудову і відкриття Музею в Празі. Збирає людей, що ніколи не були членами Музею ВБУ і, кооптуючи їх, творить управу Музею. Назву "Музей ВБУ" змінює на: "Український Музей в Празі", і ту назву вживає на протязі трьох років, як офіційну назву Музею.

5. Веде заклики слати гроші і матеріали до Праги, бо там все заспокоїлося, минула небезпека, матеріали збереглися, і Музей ВБУ має бути відбудований у Празі. Так інформує д-р С. Наріжний американське українське суспільство. В той же час він затає перед українським громадянством, що в той час у Празі все було підпорядковане комуністам, а в тому і Музей ВБУ, що д-р С. Наріжний має дозвіл від Сталіна на відбудову і ведення Музею в Празі під кому-

ністичною владою, що він за тим дозволом одержує гроші з банку в Празі.

6. В 1946 році д-р С. Наріжний знову дістас з банку 117.000 чеських корон.

7. В 1946 році, маючи інформацію, що в Празі большевики, і д-р С. Наріжний підпорядкований їм, разом із музеїним майном, я починаю домагатися, щоб усі довірочні і цінні документи рятова -ти, висилуючи їх до Америки. Висилаю 200 дол. на витрати і обіцяю сплатити всі видатки, звязані з пересилкою музеїних матерія-лів, до Америки чи Канади. Д-р С. Наріжний відповідає, що Музей ВБУ має бути відбудований в Празі і покликується на статут, -мо-вляв там так зазначено.

8. Члени музею, жертводавці й фундатори в Америці скликають мітинг і передають ту справу ЗУДАК-ові, щоб він зайнявся тією справою і урятував музеїне майно. На вимогу ЗУДАК-у д-р С. Нарі-жний не погоджується, і кличе д-ра В. Галана, директора ЗУДАК-у, приїхати до Праги.

9. Д-р В. Галан в 1947 році іде до Праги. Забезпечується ав-тами американської армії, консульською порадою та чехом адвока-том, і приготовляє все, що потрібне для перевезення з Чехії му-зеїного майна.

Д-р С. Наріжний стоїть знову на тому, щоб музей був у Празі. Побачивши, що все в руках советської влади, д-р В. Галан верта -ється до Америки.

10. ЗУДАК ставить рішучі вимоги - передати музеїне майно Йо-му, але д-р С. Наріжний, під різними вимовками, відтягає ту спра-ву. В 1947 році д-р С. Наріжний знову одержує з банку 100.000 че-ських корон.

II. Бачучи, що д-р С. Наріжний не погоджується передати май-но музею до Америки, а в той же час ширить заклики слати Йому гроші і матеріали до Праги і там відбудовувати Музей ВБУ, д-р В. Галан шле листа з пересторогою, що коли д-р С. Наріжний не при-пинить тих закликів, то він про ту справу напише в газетах.

12. На домагання ЗУДАК-у прислати офіційні документи про пе-редачу музеїного майна Т-ва Музею ВБУ в Празі, щоб можна було легально добиватися дозволу вивезення музеїного майна з Чехії до Америки, д-р С. Наріжний відмовляється, посилаючись то на загальні збори, то на управу музею, які не існували, то на статут, що в ньому ніби було зазначено, що в разі розвязання музею, все майно має залишитися в Празі.

В березні 1948 року большевицька влада бачучи, що її не вда-лося обдурити українську спільноту, і що її плани викрито, Т-во Музеї ВБУ закриває, всі матеріали які ще там були, вивозить, від-

бирає від д-ра С. Наріжного 20.000 корон, що їх він ще не встиг витратити, і дає йому вільний виїзд до Австрії, після чого він виїхав до Австралії.

ІЗ. Вже через кілька місяців після того, як більшевики розв'язали Т-во Музей ВВУ і забрали всі матеріали, під впливом оскаржень д-ра С. Наріжного в поповнені національного злочину, він видає ЗУДАК-ові документ передачі майна музею, роблячи його заднім числом і підписує сам, як заступник предсідника, і ще якось невідома ширшому загалові людина, як секретаря.

Той документ не мав засвідчення ні загальних зборів, ні постанови управи музею. Не був він засвідчений нотаріально й американським консулом.

ІІІ. З того часу брати Наріжні повели інтенсивну пропаганду проти українського загалу, провідників, та передових людей і на уковців, закидаючи їм, що вони винні за втрату Музею ВВУ у Празі.

----- O -----

Всі вищеподані факти я стверджую документально, але в більшості то є факти, визнані самим д-ром С. Наріжним: їх узято з видань його і його брата п. О. Наріжного.

Головне, в чому признається д-р С. Наріжний, це:

а. Шо з 1945 до 1948 р. в Празі були більшевики – спочатку советська московська влада, а потім чеські більшевики. Все було підпорядковане більшевикам, а в тому і Музей ВВУ в Празі.

б. Шо д-р С. Наріжний одержав з банку за три роки 180.000 чеських корон, а витратив 347.000 корон.

в. Шо д-р С. Наріжний листувався з катом України Сталіном, одержав від нього дозвіл на відбудову і ведення Музею під більшевиками.

г. Шо таємно від всіх підписав угоду з сов. чинниками на ведення і відбудову Українського музею в Празі. / Не Музею ВВУ

д. Шо д-р С. Наріжний і в думці не мав передати музейне майно до Америки ЗУДАК-у.

е. Шо ген. Горшков, начальник сов. контррозвідки відвідував його на помешканні за містом Прагою, і був запрошений до контррозвідки, де в товаристві з іншими старшинами обідав.

Докази співпраці д-ра С. Наріжного з більшевиками

І. Як я вже згадував, дім Музею ВВУ в Празі було розбито бомбою. Сталося це 14 лютого 1945 року. А коли більшевицька армія захопила Прагу, то на музейне майно в травні 1945 року советська контррозвідка "СМЕРШ" /"смерть шпіонам"/ наклала "запрет". Без дозволу того "Смерша" ніхто не мав права доступу до тих матеріалів, що іх у той час було перевезено з розбитого дому Музею до Національної й Університетської Бібліотек у Празі, а частину - до міністерства внутрішніх справ у Кліментинумі в Празі. Матеріали було складено в пивницях тих будинків, і за переховання іх Музей ВВУ нічого не платив.

2. Совети переслідували українців, і наші люди тікали світ-за очі. В Празі в той час залишились лише д-р С. Наріжний та членкиня музею пані З. Мірна. /Дивись "Два Українські музеї"ст.25/. Музей українці обходили здалека і старалися не мати діла з д-р С. Наріжним, як це стверджує сам д-р С. Наріжний.

В той час, як українських емігрантів вивозять у тюми й тaborи до Московщини та розстрілюють, д-р С. Наріжний користається пошаною у советських чинників, і не тільки зустрічається з ними, а ще й до нього додому приїздить на переговори сам генерал Горшков, начальник сов. контррозвідки, д-р С. Наріжний обідає з ним та з іншими воєнними тузами советської розвідки. /"Як рятували Музей ВВУ", сторінка 65/.

Хочеться запитати д-ра С. Наріжного, чи з усіма українцями так поводилися сов. чинники контррозвідки? Найкращу відповідь на це дали б нам ті, що ще мали щастя вийти на волю з тюрем із поломаними ребрами, покалічені фізично й духовно, або ті, що ще карактєрятся зараз по московських таборах смерті на Сибірі чи конануть по тюрях.

3. Ситуація в той час у Празі була така, як про неї подає д-р С. Наріжний у своїй книжці "Як рятували Музей ВВУ" на сторінці 75:

"Всі справи звязані з українськими емігрантами в Чехії за німецької окупації, рішали не чехи, а німецькі чинники; за нових обставин іх рішали совети. Також рішення справ, звязаних з Музеєм ВВУ, залежало фактично від союзів".

Д-р С. Наріжний снує свої пляни, не порадившися ні з ким, не рахуючися з статутом. Не задумуючися про наслідки такого пляну, він рішив співпрацювати з більшевиками в Музеї як директор Музею. Але на те треба було мати дозвіл від советських чинників. Ім треба подати якийсь плян праці, щоб він був для советської влади корисний, бо інакше не дозволять вести таку установу, як Музей ВВУ, спрямовану виключно проти комуністичного режиму і пропагувати ідеї визволення України з-під Росії.

Д-р С. Наріжний пише листа до Сталіна і подає при тому листі з 6-го серпня 1945 року свій плян. /"Як рятували Музей ВБУ", ст. 79/. Літом 1945 року д-р С. Наріжний вислав два листи до того ка та України Сталіна з проханням про дозвіл відкрити, вести і відбудовувати Музей ВБУ в Празі під комуністичною советською владою. Своє рішення й пляни він докладно мотивує в "Як рятували Музей ВБУ" на сторінці 78, де він пише:

"Зробив це я сам, з своєї власної ініціативи, від свого імені, на своє власне ризико й відповідальність. Спонукало мене до того переконання, що є моя повинність так зробити, без огляду на можливі наслідки; я вважав, що справі Музею ВБУ такий мій виступ пошкодити дуже не може й не може більше погіршити справу, ніж була вже пошкоджена ота пропаща тоді справа. Чи міг я в тій справі радитися з ким? Говорити й радитись я, звичайно, міг, але порозуміння для такого роду рішення я не мав надії зустрінути ні в кого, й знат, що не знайду охочих брати в тому участь. Тому рішив те робити сам і від свого власного імені".

Він не кликав собі на поміч і ні з ким не радився, бо знат, що на такий безчесний злочин він партнера не знайде, а тому робив все потайки сам.

Д-р С. Наріжний вважав що він тим музею не пошкодить бо він вже все одно знищений й не кликав собі на поміч бо знат, що на такий безчесний злочин він собі партнера не знайде.

Пригадалась мені аналогічна подія з визволючих змагань; бій кінчився, підібрали ранених, пошили на другий день похоронити мертвих. Сплять місцем сном вояки вморені завзятим, довгим боєм. Стоять на варті зморені вояки й стережуть живих й мертвих; хильцем мигає тінь серед трупів... Спіймали мародера, що обдирає мертвих вояків... Польовий суд судив..., а мародер отримував ся тим, що він нікому кривди не зробив, і що для вбитого вояка все одно ті речі непотрібні, бо вояк вже пропав...

4. Які пляни подав д-р С. Наріжний Сталінові, і що він йому обіцяв виконати, він не подає. Але мусимо припускати, що той плян мав бути вигідний і пристаний для Сталіна, коли він здіймає "запрет" з музеїного майна 5 листопада 1945 року, погоджується з тими плянами Наріжного і дає йому право вести далі Музей ВБУ/зи рати матеріяли і гроші до того Музею від української спільноти і притягати її до співпраці під большевиками та відбудовувати Музей в Празі під советською владою /.

8 листопада 1945 року д-р С. Наріжний пише третього листа до Сталіна, в якому дякує йому за те, що прийняв його плян та дає змогу його виконувати. В "Як рятували Музей ВБУ" на ст. 87 він пише:

"На третій день після того був висланий мій третій лист до Сталіна з датою 8 листопада 1945 р. В ньому та сама голівка, а зміст такий: "Ходатайство за Український Музей у Празі з днем 6 серпня 1945 р. було задоволено. Накладений /такого то/ дня травня 1945 р. запрет Смерш-а був по Ва-

шому приказу знятий, і все музейне майно було передано музейному Товариству для продовження його діяльності."За справедливовідмінне рішення вопроса об Українському Музее в Праге благоволите принять благодарність". /Мій підпис/".

Отож, такого листа вислав катові України д-р С. Наріжний з своїм власним підписом. Він не подає фотокопій ні тих своїх листів, ні відповідей від Сталіна. Тому не знаємо їх змісту. Словам же д-ра С. Наріжного у всьому не можемо вірити, знаючи його спосіб маніпулювання і вживання неправди та затаювань. Одне можна припускати, що вони мусіли мати дуже некорисний для української справи зміст, коли сам Сталін вважався до тієї справи і по-годився на дальнє ведення Музею ВБУ.

Д-р С. Наріжний ніколи нікому не говорив про співпрацю з со-вєтськими чинниками, ні про ті гроші, що він діставав із банку за тим дозволом від Сталіна, а лише інформації просочувалися до Америки від одиць, що спостерігали його роботу, та від чужинців із банку, де д-р С. Наріжний одержував гроші.

На протязі 14 років д-р С. Наріжний мовчав про ті вчинки. Не подав він про гроші і дозвіл від советських чинників на ведення музею в своєму дописі "Два Українські музеї" в Америці" 1956 р. ні в своїх двох брошурах, виданих: в 1957 р.- "Музей Визвольної Боротьби України в Празі" чи в 1958 році в книжці "До статті п. К. Лисюка", а лише, коли його було притиснено документальними фактами до стіни, то вже аж у 1959 р. починає давати оправдання чому він так зробив і признається, що діставав із банку гроші / зменшуючи суму вибраних грошей на 167.000 чес. корон/ та признається, що він співпрацював у Празі з советськими чинниками , від яких залежав Музей ВБУ та що дозвіл на ведення музею ВБУ отримав від Й. Сталіна.

5. Одержані дозвіл від Сталіна, д-р С. Наріжний починає свою працю. Перш за все, він підбирає не членів до управи, ко-оптуючи їх і так зліплює управу. /"Два Українські музеї". Дивись сторінка 26, 27 /. Йде до банку й одержує з дозволу советських чинників - самого Сталіна - 130.000 чес.корон. /Дивись фотокліш ч. 6 /. Видає заклики до українського громадянства в пресі, щоб слали матеріали і гроші на відбудову музею ВБУ в Празі. До громадянства він пише про Музей Визвольної Боротьби України, що на ділі вже не існує, бо д-р С. Наріжний його перемінив на "Український Музей в Празі". Не міг же Сталін переварити назви "Музей Визвольної Боротьби України", яка була на протязі 20 років, то її треба змінити, і д-р С. Наріжний те зробив. / Дивись фотокліш ч.І. /. Але д-р С. Наріжний оправдується, що то не він змінив, а "була така постанова ще при проф. Д. Дорошенкові, коли він був предсідником, але ту справу не провели в життя і так залишилось", як подає д-р С. Наріжний в "Як рятували Музей ВБУ" , сторона 48 /. Це не є правдою, бо коли було постановлено, але влада не затвердила. Як міг д-р С. Наріжний вживати ту нову назву зміненого музею на протязі трьох років, аж до березня 1948 року? Як міг д-р С. Наріжний друкувати бланки з токою назвою, ко-

ли зміни Музею ВБУ не було? Лише по дозволі від Сталіна, це бо з наказу Його, що зняв "запрет" і дав дозвіл вести Музей, д-р С. Наріжний одержує з банку гроші за свою працю. /Дивись "Як рятували Музей ВБУ" сторінка 87 /. На "Український Музей в Празі" а не на Музей ВБУ.

Що дозвіл Сталіна мав великий вплив у Празі не тільки на со- ветські воєнні чинники контррозвідки, але й на чеські банки, сві ддити сам д-р С. Наріжний, який за дозволом чи на підставі умо- ви відбудовувати і вести Музей під комуністичною владою в Празі дістав гроші з банку. На сторінці 94 в "Як рятували Музей ВБУ" він пише:

"В міністерстві освіти перший раз поставилися до му- зейного прохання із застереженням: почали з запиту - "як ставляться до Музею советські чинники?" У відпо- відь їм було сказано про акт 6.XI. 1945 р./ це бо з дозвіл Сталіна на ведення Музею. Примітка моя. К. Л. /. Копія якого була надіслана й до міністерства освіти. Це помогло - референти й радники міністерства погоди- лись розглядати й задоволити прохання, бо добачили в тому Акті підставу для своєї невідповідальності за справу". Раз совети погодились на дальнє існування й діяльність Українського Музею в Празі, - сказали вони, - ми зробимо для Вас, що буде можна". І справді, -ста вились до справи формально й робили для Музею дещо з того, про що їх просили".

6. Ні про умову з Сталіном, ні про гроші, які вибирал із банку, д-р С. Наріжний не говорив нікому і ніколи не дав справоздання в ті справі. Не тільки членам музею фундаторам, українській пре- сі, але навіть тим, хто був коло його помагаючи Йому в праці коло матеріалів. Це свідчать п'ять осіб, між ними пані Катерина Антонович, вдова по проф. Д. Антоновичові, що був 20 років ди- ректором Музею ВБУ, а також пані З. Мірна, що присилала мені книжки свої на продаж, бо "нема з чого жити і мушу продавати", як писала мені в листах. Пані З. Мірна в той час /1946 р./ бу- ла скарбником в управі Музею ВБУ. Тоді треба запитати д-ра С. Наріжного: "куди йшли ті гроші, що він одержував із банку, та чому ніколи ніде не згадав за ті гроші на протязі 14 років?

7. В Америці я одержував листи з Праги від українців і від при- ятелів чужинців, що писали мені про співпрацю д-ра С. Наріжного з советськими чинниками, про вибирання ним грошей із банку за дозволом із Москви. Не хотілося вірити, і я припускав, що то є звичкі наскліп одного на другого в нашім еміграційнім житті. В 1946 році перший лист я дістав від управи Музею ВБУ з закликом, щоб слати гроші і матеріали на відбудову Музею в Празі. Такі за- клики з'явилися в українській пресі також.

Тоді я написав листа до управи Музею, що вони роблять помил- ки, бо не в Празі відбудовувати під комунізмом Музей ВБУ, а тре- ба рятувати матеріали і перевозити їх до Америки. Вислав їм 200 доларів для витрат на перевезення та обіцяв, що всі витрати звя-

зані з перевезенням матеріалів до Америки, я покрию сам.

У відповідь мені писали, що: "Все вспокоїлося і небезпека ми нула. Матеріали збереглися і Музей треба відбудовувати в Празі, бо він тут має 20 літню давність і пустив глибоке коріння". Я відписав, що таке рішення є помилкове, і що коли вони не врятуватимуть музейне майно, то поповнять національний злочин.

8. Вже в 1947 році ми не чули нічого про управу Музею, не мали від управи листів, хоч до неї зверталися. Але на всі листи відповідав д-р С. Наріжний, ніби там не було управи і не було секретаря її.

Росла тривога за музейне майно. Все більш і більш ми намагалися рятувати музейне майно перевезенням його до Америки. Але д-р С. Наріжний все знаходив якісь вимовки і стояв на своєму, що Музей має бути відбудований у Празі.

В 1947 році члени Й фундатори в Нью Йорку влаштовують збори в домівці УКК, де беруть участь члени УКК та ЗУДАК в справі рятування музейного майна. Доручають д-рові В. Галану, як екзекутивному директорові перебрати ту справу, перевезти музейне майно, що залишається громадською власністю, і покрити витрати перевезення. Оголошення, заклики Музею слати гроші і матеріали до Праги д-р С. Наріжний веде далі, не дивлячись на багато листів, у яких ми писали, щоб того не робив. ЗУДАК примушений був від себе написати і пригрозив, що вразі продовження такої акції Наріжного, подасть про дійсний стан справи до преси. Подаю тут того листа зміст:

Дня 17 липня, 1947

Український Музей
Ходська 22
Прага, Чехословакія.

Хвальна Управо!

Ми одержали Ваш звіт до присилки річей та фінансових засобів на вдердання Музею.

В попередніх листах ми запитували Вас про певні правні кроки які мала зробити управа Музею, щоби забезпечити зібрані там експонати. До цього часу не одержано на це ніякої відповіді.

Вам відомо про напруження яке тут існує і тому прохаємо здернутися зо всіма закликами, зокрема грошевими, бо ми булиб змушені дати відповідну осторогу в пресі.

Ждемо на ласкаве вяснення в цій справі та шлемо

Ширій привіт

За Злучений УАДКомітет

/ підпис /

Др. В. Галан, Екз. директор.

9. Даліші документи насвітлюють справу Музею ВБУ в час кінця 1947 і початку 1948 року, аж до березня, коли большевики роз'язали Т-во Музей ВБУ і, забравши майно, відібрали від д-ра С. Наріжного 20.000 корон, які він мав на руках, і дали йому вільний виїзд за кордон./ Як рятувати Музей ВБУ", сторінка 145./

Звернім увагу на те, що в той час, як українських емігрантів у Чехах, Німеччині хапають советські людохали вдень і вночі на вулицях і по домах, а д-рові С. Наріжному дають вільний виїзд за кордон.

10. З моїх листів та інших листувань, з настрою нашого загалу, советська розвідка довідується, що український загал не вірить д-рові С. Наріжному, не шле матеріалів до Праги, не помагає грошово, а головне - не тягнеться на співпрацю з Москвою. Тому вони розвязують Т-во Музей ВБУ. Вони тоді вже були переконані, що д-р С. Наріжний не може обдурювати громадянство, бо воно йому не вірить.

Д-р С. Наріжний в "Як рятували Музей ВБУ" відверто пише, що Музей ВБУ большевики закрили лише тому, що українська спільнота не помагала грішми і матеріалами та не йшла на співпрацю й відбудову музею в Празі. Коли б громадянство було слало гроші, матеріали, і пішло з большевиками на співпрацю та будувало Музей у Празі під большевиками, то все було б дуже добре і в порядку, бо тим би громадянство виконало плян, згідно з яким Сталін дав д-рові С. Наріжному дозвіл.

Тоді д-р С. Наріжний заднім числом робить акт про передачу музеїного майна що його вже нема, бо вивезли з Праги, зчиняє лемент щоб "рятувати Музей, бо може пропасті", як він мені писав. Складає вину за втрату музеїного майна на провідників, науковців, організацій та українську пресу, що їхня вина за втрату музеїного майна тому, що не помагали д-рові С. Наріжному грішми, матеріалами і не відбудували музею в Празі, цебто для большевиків.

Зміна назви Музею ВБУ

Д-р С. Наріжний, у своєму дописі "Два Українські музеї" /чи-тати ст. I2/ настирливо старається доказати і обвинуватити, що бомба, яка розбила дім музею в Празі, була не німецька, не бальшевицька, а американська. Для нашого громадянства не важливе, я-ка бомба розбила Музей ВБУ, чи якого вона була калібр, чи з я-кого літака ця було скинуто, бо війна війною, і ми ходу подій не могли змінити. А тісно бомбою напевно ніхто спіціально не ці-лився в наш музей. Бомби скидали цілі смуги літаків, і нищили вони одноразово цілий район Праги де був і будинок музею ВБУ.

Але цікаво все ж таки, що деякі люди, які були в той час у Празі, кажуть, що ту бомбу скинули бальшевики. На ті чутки д-р С. Наріжний зразу ж поспішив вибілювати бальшевиків.

Бл. пам. Іван Рудичев писав до "Свободи" II липня 1945 року про події того часу в Празі. З того дописа проф. В. Мяківський зробив виписку для д-ра С. Наріжного. Він подає таке /як ряту-вали Музей/: ст. 418 /.

"Дорогий Семене Петровичу! Покищо, я переглядав "Свободу" за 1945 і 1946 роки. Наслідки такі: в 1945 році є єдина замітка, "Дехто з листів Івана Рудичева з Парижу про українське життя й україн-ців" /"Свобода" 1945 р. ч. I34, II липня ст. 4/. Виписую ту частину, що стосується музею в Празі: "Дехто приїхав з Чехії й оповідає, що бальшевики коли наступали на Прагу, кидали з аеропланів бом-би, і одна з них попала в Український Музей Виз-волині Боротьби і багато дечого знищила. Музей тепер у руках бальшевиків, і доля його, звичайно буде жахлива. Всі великі історичні цінності про-падуть, загинуть. Під час боїв у Празі багато на-ших покалічено і вбито. Між ін. Наталія Дорошен-ко тяжко покалічена, дружина Мазепи вбита, Юрко Сірий-Тіщенко вбитий, син Сірополка вбитий. Неща-слива доля нашої еміграції, що є на терені Чехо-словаччини, бо ж усе в руках бальшевиків".

Допис підписаний от. Петром Білоном, Ванкувер Р. АЙ. Крім цієї замітки, були ще коротенькі згадки про самогубство Ев. Вирово-го, Н. Козицької, але я їх не виписував і не занотовував". В 1946 році в "Свободі", ніби на заперечення цих звісток, появи-лися повідомлення самого музею:

1. "Заклик Укр. музею в Празі", "Свобода" 1946 р.
ч. I69,
2. "Від Управи Українського музею в Празі", "Сво-
бода" 1946, ч. I79 - про матеріальну допомогу
для музею,
3. "Колекція нот в Українському музеї в Празі"
"Свобода" 1946, ч. 237 /. Всі три замітки на-
друковано без усяких коментарів редакції. Тим
часом, це все.

Це - частина інформацій з Праги, але ми члени Музею в Америці, в той час мали куди більше інформацій, тільки не містили через брак точних доказів, бо не хотілося вірити, щоб люди на трупах і крові тих, з ким співпрацювали десятки літ, могли будувати таку національну зраду і свій добробут.

Д-р С. Наріжний, злішивши управу Музею ВБУ, підписавши умову з советськими чинниками і, маючи дозвіл від Сталіна на ведення музею під большевиками, подав заклики в часописі "Свобода", де ні одним словом не згадує, що він співпрацює з большевиками. При цьому треба звернути увагу на те що він не робить заклики від "Музею ВБУ", а лише від "УКРАЇНСЬКОГО МУЗЕЮ В ПРАЗІ"/фотокл. ч. I./.

Це вже тоді, як д-р С. Наріжний підписав умову з советськими чинниками і змінив назву і на листових бланках вживав її до 1948 року. Але прочитаймо, що він пише про збори управи Музею, що від булися 7 квітня 1945 року. В книжці "Як рятували Музей ВБУ", на сторінці 48, є таке:

"Друге питання на зборах повстало в звязку з внесеним голови проф. Д. Дорошенка про зміну назви Товариства "Музей Визвольної Боротьби України" в Празі на "Український Музей" в Празі. Внескодавець мотивував своє внесення тими реальними змінами, які заходять в умовах дальшого існування Музею", а далі: "Проти внесення проф. Д. Дорошенка й зміни назви Музею ВБУ взагалі, висловилися на загальних зборах проф. д-р С. Наріжний і проф. А. Яковлів, але внесення голови було схвалене і загальні збори доручили новій управі виконати необхідні формальності для урядового затвердження нової назви. Однаке, дальші події розвинулися з такою швидкістю, що нововибрана управа ні мала вже можливості звернутися до урядових чинників із цією справою.

Про виконання тієї постанови загальних зборів довелося дбати наступній управі / вибраній в 1946 р./, але з її заходів нічого не вийшло: назва Товариство "Музей ВБУ" в Празі так і лишилася незміненою. Під цією назвою Товариство було в 1948 р. розв'язане, а Музей закритий."

Це справа дуже важлива, а тому треба її крок за кроком провірити. Ми знаємо, що всяка зміна в установі, запротокольована урядово, вимагає присутності на зборах кваліфікованого кворума членів, щоб ту зміну зробити, в даному випадку зміни назви. Але мені пишуть, що на загальних зборах 7 квітня 1945 року було присутніх 9 людей. Отож потрібного кворума не було. Мені писали двоє людей, які на тих зборах були, що такої постанови про зміну назви Музею не було.

Коли не було офіційно державними органами підтверджено зміну назви, то її й не вільно було уживати.

Д-р С. Наріжний подає, що події так розвивались скоро, що ні перша, ні друга управа не мали часу провести урядово ту зміну . Але факти говорять інше, а саме:

1. Через кілька місяців після тих зборів, д-р С.Наріжний пише до Сталіна листи вже зі зміненою на звою Музею ВБУ на "Український Музей". /"Як рятували Музей ВБУ" ст. 80 / Лист до Сталіна 6 серпня 1945 р. від "Українського музею" в Празі./
2. Управа в 1946 році пише листи на бланках "УКРАЇНСЬКИЙ МУЗЕЙ В ПРАЗІ". Як ми бачили вище, всі заклики про збирання матеріалів і грошей для Музею ВБУ д-р С. Наріжний подавав від "Українського музею в Празі". Він не міг давати їх від музею ВБУ, бо тоді вже він мав умову з советською контророзвідкою і дозвіл від Сталіна на ведення музею в Празі. Чайже не міг Сталін погодитися , щоб д-р С. Наріжний відбудовував і вів Музей ВБУ який був спрямований на боротьбу за незалежну Україну і проти большевицької тирانії, через що й зроблено було зміну назви музею.
3. Ми бачимо, що всі листи д-р С. Наріжний підписує від імені "Українського музею в Празі", а не від музею ВБУ.
4. Ми бачимо, що ще в 1947 і 1948 роках д-р С. Наріжний писав листи на бланках "Український Музей в Празі" /дивись фотокліш ч. I /. Не міг він вести після умови з советськими чинниками "Український Музей в Празі", а листуватися чи давати заклики від музею ВБУ. За те напевно большевики його не погладили б по голівці, не дивлячись, що він мав дозвіл від Сталіна.
5. Ту зміну він приховував від українського громадянства на протязі 14 років, як рівно ж про грошові маніпуляції, про суми ним одержувані з банку, та про стівпрацю з большевиками і дозвіл з Москви на відбудову і ведення музею в Празі.

Ото ж, музей, який українська спільнота будувала в Празі під на звою "МУЗЕЙ ВІЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ УКРАЇНИ" і змінений д-ром С.Наріжним на "УКРАЇНСЬКИЙ МУЗЕЙ В ПРАЗІ", що його він вів за дозволом Сталіна. Коли большевики розвязали Т-во Музей ВБУ і забрали матеріали, то д-р Наріжний обвинувачує українське громадянство, що воно винне за втрату того музею ВБУ.

Шікаве ще й те, що кожний раз, коли появлялося в часописі "Свобода" дописи чи замітки про більшевицькі звірства і наші втрати в Празі, то зразу ж появлялась і замітка, ніби на запереченні тих вісток, від "Українського музею в Празі" за підписом д-ра С. Наріжного з проханнями слати матеріали і гроші на відбудову Українського музею в Празі і що "все вспокоїлося і не беспека минула" /читай "Свобода" 1946 р. ч.ч. I69 і 237./

Ото ж ми знаємо, що д-д С. Наріжний мав дозвіл із Москви на ведення музею. Стас незрозуміло українському громадянству, яке знає комуністичні звички і знає як веде советська влада свою мародерську політику відносно всього національно-українського, таке незрозуміле прихильне ставлення советських чинників до д-ра С. Наріжного.

Ось така собі невідома і мало впливова людина, як д-р С. Наріжний пише листа до Сталіна, щоб той дозволив йому відбудувати і вести Музей у Празі, Музей, що на всі 100% - проти Москви і проти поневолення нації України, і Сталін дає д-рові С. Наріжному "дозвіл" і "вільну руку" в праці.

Наріжний обідає в товаристві вищих старшин, включно з генералом советської контррозвідки в Празі. Одержує великі, як на той час суми грошей /"Як рятували Музей ВБУ ст. 65/ із Празького банку. Змінює називу музею ВБУ. Всі ті справи тримає в секреті 14 років. Закликає будувати Музей у Празі і збирати матеріали та слати гроші. Тут нам приходить на поміч сам автор книжки "Як рятувати Музей ВБУ", і шило саме вилазить із мішка. В той час, коли більшевики прийшли в Прагу, вони збирали всі організації і установи до одного, спільногого "котелка" під контролем вже провіреної установи імені М. Горького в Празі. Але Музей ВБУ на чолі з д-ром С. Наріжним вони виділюють для іншої акції і праці а тому вони не дають його до того спільногого казана, бо Музей ВБУ має виконувати секретну місію для советів. На ст. I7 в "Як рятувати Музей ВБУ", д-р С. Наріжний пише:

"Була ще одна загроза для музею ВБУ, що виявилася гостріше в 1947 р. Коли за німецького панування в Празі, була практикована двопалатна система організації українців, то по війні, за панування Зоріна, для всіх "rossiiv" був створений спільний казан-Товариство ім. М. Горького, - до якого мали належати всі організації східно-європейського земісту. І такі всі - крім музею ВБУ - на тих чи інших умовах, до того Горького належали. Музей ВБУ не належав. Ця справа була предметом обговорень, заходів і акцій!"

Отже, музею ВБУ не дали до спільногого "казана", хоч він був однією з найбільш протикомуністичних установ і найбільш небезпечним для советської влади. Але всі інші культурно-наукові установи всіх націй пішли до "общаго котелка". Це ще раз свідчить, що советська влада мала важливіші пляни для виконання з музеєм під проводом д-ра С. Наріжного.

УКРАЇНСЬКИЙ МУЗЕЙ В ПРАЗІ

Поштова адреса:

UKRAJINSKÉ MUSEUM, PRAHA XII, CHODSKÁ 22

A.

Прага, дня 18. грудня 1947.

Музей ВІЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ УКРАЇНИ

НАГОЛОВОК ЛИСТА МУЗЕЮ ВЕУ

На головок листа Музею ВЕУ, який вживано до 1945 року старою Управою Музею ВЕУ.

НАГОЛОВОК ЛИСТА З ЛІВА

На головок листа того ж музею ВЕУ, як змінена Д-ром С. Наріжним на "Український Музей в Празі". Ту назив Д-р, С. Наріжний вживав з 1945 р. по 1948 рік. Під тою назвою він одержував гроши з банку, писав листи до Й. Сталіна, та 6-го Листопада 1945 р. зробив угоду з совітськими чинниками контер розвідки на ведення і відбудову музею під большевиками в Празі. Д-р С. Наріжний в свої книжці "Як рятували Музей ВЕУ" заперечує що він зміни назви не зробив.

ФОТОГЛІШ ЧИР. I

Б.

ФОТОКЛІП ЧЕР. 2

Український Національний Музей в Онтаріо
Кімната визвольних змагань і прапори.

4. Предложення у Ваших листах /3.IV, 26.IX, 23.XII, 1947р. 127. I. I. 1948/ що до передачі музеївого майна розуміємо як категоричне доказання ЗУАДК, поставлене ним Управі музею в імені обединеннях в ЗУАДК заокеанських українців, які дуже багато привчилися до розбудови музею своїми жертвами. Це доказання мотивоване не менш, а теперішніми обставинами, при яких Управа Т-ва не є спроможна забезпечити відновлення правильного музею після воєнної руїни. Для більшої ясності, щоб не виншло потім непорозумінь, просимо про цю передачу кузейного майна виразно і мотивовано написати Управі як про категоричне доказання ЗУАДК і додати до того проголошення, що ЗУАДК - в порозумінні з обєднаннями в ньому організаціями - приймає на себе повну відповідальність за дальнюю долю цього майна та гарантує збереження зібраних в музеї матеріалів назавжди в українських руках та життя виключно для тих цілей, для яких ці матеріали є в музеї призначенні. Як тільки буде Ваше доказання передачі музеївого майна в такому запевненні одержане, я негайно предложу справу для рішення Управи, євент. загальним зборам Т-ва. Тим більше доручення для якого Управа видала мені 13.XII. 1947р. свое уповноваження на зносини з ЗУАДК, було б меню виконане.

З висловом глибокої до Вас пошани

/др. Симон Наріжний/
директор Українського музею в Празі.

ФОТОКЛІП ЧЕР. - 3

Частина листа Д-ра С. Наріжного до ЗУАДК-у
датований 15го Лютого 1948 року.

B.

22.3.1948

Миколаївський
Пан К. Стисю?

Діти беруться за діяльність Одеської школи
з 19.ц.н. бачуши там да мало і да багато
Хоч школа відійшла не ті, що були зроблені,
а саме стисок тих книжок, що їх вда-
ється зберегти. Я б сказав що мало, то не
мало і дуже мало з ло. 1.18.

-7 Копія посвідки від УВАН!

Серпня II, 1952

Здано до УВАН II 1/2 Вест 26 книжка Нью Йорк, смідіючі книжки які належать
до Пр. С. Наріжного.

Пр. Наріжний вислав міні Українські книжки з Праги 1946-7 роках з яких в
частину продав і громі вислав поміж із частини залишилась у мене на руках.
Позалик я виїздив до Каліфорнії, то решту книжок передав до УВАН в Нью Йорку
як власність до Пр. Наріжного.

Ті книжки можуть бути продані і громі переслані Пр. Наріжному чи задержані на
загою контр. З тих книжок можна вняти по одній для бібліотеки УВАН без заплати.

Здано книжки:
33 історія Укр.Іміграції
23 історія Біологичного Товариства
13 Мусульманський світ
6 Кобзар

76 книжок

Крім того я дав як подарунок для УВАН свої власні книжки коло 50 штук після
книжок.

/ПІДПІСЬ ПРОФ. ПЛЯКОВСЬКОГО/

Ось як бачити то я все зробив що було в моїй сили щоби чумі річі зберегти
і не діставатися на наші відношення, я все вважав що одна справа не мішается з
другою і раз я взяв на себе обов'язок то мусів зберегти ті річі, або передати
комуто на перехожих щоби в този чи інший спосіб Ви діотами своє наваж.
Найбачити що я більш дбав за Ваші річки ніж Ви за мої в музеїв вважам за
весь музей як національну маємо! 11.24.1952

ФОТОКЛІШ ЧЕР. - 4

Отже, п. Гаман домагався власності му-
зеального майдану не з метою, щоб хідися перебрати Музей, а тільки... "для формаль-
ності, що як зникнути в Чехії большовики, маги притеші". Чому ж тоді п. Га-
ман не відкрива Управі Товариства своєї затвердії і /хай мені буде доволіко
сказати/ підступної думки? Жеж можна таким, прямо таки нечестійним, бо не-
етичним та обидумом способом домагатися права ча власність, що тільки пізчіше,
за нормальних часів, коли че буде все большовиків, вимагати від чехів дам ЗУД-
ДК-а "До х і ри" за музейне майдан? Так Ви мусите розуміти, що в той час, як
що що буде большовиків, всі українці в світі судя готови будуть тягти з чехії
долями". Од жо "долями" усі ми перші! до бадачок та критики інших також самі
мо ми впереді... А от до праці, до боротьби за своє майдан чікого... Але в
цьому відношенні найпритічнішим виявився пачкі ЗУДДК-а. Бачу, що Ви, п. Плі-
сок, не розумієте, як називається вимога ЗУДДК-а права ча власність музеального
майдану "для формальності", а тому підсумково Вам це. Така вимога /для формаль-
ності/ є чітко інше, тільки... циганське жульництво. І цього допустилися ділчи
ЗУДДК-а! Тепер мені все ясче. А пізчіше це буде ясне і всім українцям. Буде
ясно, хто дбав за Музей, ризикуючи життям, а хто підходив до музеїв катаст-
рофи тільки із спекулятивними намірами.

6.

ФОТОКЛІШ ЧЕР. - 5

Частина листа пана О. Наріжного до К. Лисю
ка з датою 17.9.1949 . Коментарі злишні.

Г.

прага, дня 19.січня 1948.

Звучених Українських Американських Допомоговий Комітет
Рідадельфія, ПА.

Високоповажані Панове!

З подякою стверджую одержання Вашого листа з дnia 26.VII.1947 на Ваше бажання для крашого висвітлення усіх справ подаю нижче інформації до зазначеного у тому листі пунктів.

До п. в/ і г/. Терпінні склад Управи: Голова-проб. Морнило Закличевський, заст. голови директор Музей-др. Симон Наріжний, секретар-Александр проціор, скарбник-проф. Александровський, члени: д-р. М. добровольський, др. Іван Іллінський, ради-Спиріон Астренчук, Зінаїда Нірна-др. Федір Садовський. Склад Контрольної Комісії: др. Іван Панькевич, др. Іван Попель-Сулима, др. Юлій Комаринський, д-р. Ян Басараб. Управа і Контрольна Комісія в цьому складі були обрані Загальними зборами 19.статута життя відбутися не пізніше кінця травня 1948. Цей склад Управи і Контрольної Комісії був формально заснований 30.5.1947. Відповідно державному органові-Дирекції народної освіти в Празі, які призначили їх та з'явилися до відома я вивів Музеєм отримані не підтвердження дnia 20.6.1947.УЛ/Б/47. Коли цього урядового потвердження, так само як і копія статута, на Ваше бажання будуть Вам виведені в ТІР формі в якій будете ці документи потрібувати/зарешт чи назаважені, в оригінальному тексті чи перекладені/. Терпінній статут Товариства, на основі якого правно існує Музей, затвердженій Країновим /Земським/ Урядом у Празі дnia 4.5.1934.р.БЗО/І. З складу курінного товариства в телі два почесяні члени, вибрани за особливі заслуги: Калина Лисок в Сідлі. десь. Північні Америки і д-р. Ангелік Соколов у Франкії. Після членів за кінціл 23 роки існування Т-ва було записано багато сот, але в цей час - в силу різних причин - не усіма ними лишилися Управи коливший контакт.

До п. в/ . При складанні свого квоторису Музей в поваженних роках зумнів числилися з дуже обмеженими грошовими поступленнями, які дужко не вистарчують на покриття навіть основних потреб. Це було на відміння Музей в останні роки. судячи з чеськ. коронами: 1944-70.000,-1945-70.000,-1946-117.000,-1947-117.000,-1948-100.000,-після останніх рік закінчений з кв. ЧПО/Ч. буде на 1949-р. не в змозі зробити.

До п. г/. Припис компетентного державного органу /Устроїні народні вибори П.Л.Праги/ з дnia II.3.1947.№37. про відбудову дому Українського музею: Рим.ср.100.000,- буд обговорює проводиться повсеступні вибори в інституті мистецтв в то тиждень в присутності представників дипорядку із зусиллями відповідно до днів I-4.1948. с.к.Б.С.В. Року вони є зголосом проваджені ставки, виданім Ministerstvem dopisovу /Verejna sprava technicka/ в с.к.78-1/6-6-1 і є вітовити jednotkoví o kuchyni a pripravene v třech místech. I. a. III. třetí a evert. IV. autorizujícího petru bude pouzito pro abitur a vystavovat výstavy.

Емта порушення у Ракому листі справ, які бути належно висвітлена в підготовлені для сегочного рішення листі вже в спосіб соцістичних переговорів з повноважними до того представниками ЗУАДК-у та місії в Празі, про що я - на основі свого уточнення рід. Управи музей має честь подати до Вашого відома у своєму листі з дн. VII.1947.

В очікуванні Вашої масивової відповіді, прому приняти заповінення моєї спільнотного позаявлення

Симон Наріжний,
директор Українського музею в Празі.

ФОТОКЛІШ ЧЕР..- 6

Лист Д-р С.Наріжного до ЗУАДК-у який доказує що Д-р С.Наріжний витратив 347.000 корон чс.і на котрі не здав промадянству справоздання.

Д.

P o t v r z e n i .

Spolek "Museum osvobozeního boje Ukrajiny" se sídlem
v Praze potvrzuje tímto následující jde body:

A. Nabýtí veřejného novitěho a nemovitého majetku
a provádění statutární činnosti jmenovaného spolku od
1925 do 1948 r. bylo možná a uskutečněno v důsledku
materiální a finanční podpory amerických členů a pří-
bozovacího boje Ukrajiny", sjednocených t.č. v organiza-
ci American Relief Committee, Inc. se sídlem ve Philadel-
phií, Pa., U.S.A.

B. Pořle své dohody s jmenovaným americkým Committee
dne 6. ledna 1947 a dle jeho usnesení ze dne 10. března 1948, spolek "Museum
osvobozeního boje Ukrajiny" předává organizaci United Ukrainian Ameri-
can Relief Committee, Inc. se sídlem ve Philadelphia, Pa., U.S.A.

a/ veškeré své spolkové vlastnictví, movitá a nemovitá;

b/ veškerý archivní, musejný, knihovní a jiný materiál a sbírky
Muzea osvobozeního boje Ukrajiny, zachráněné po válečném bombardování
dne 14. února 1945 a dodnes ukladáné v místech Národní a universitní
knihovny /Praha I-180, Clementinum/ a v Archivu ministerstva vnitra
/Praha IV, Loretánská ul. 6/;

c/ veškeré své nároky na vlastnické, zvláště na náhradu váleč-
ných škod,-

a to všechno s podmínkou, že United Ukrainian American Relief Committee,
Inc. převezme veškeré jmenní spolku k fízií a písni a jako své vlastnictví
použije ho výhradně k učeblům ve smyslu uvedeném v § 2 platných stanov
spolku a k zajištění dalšího trvání a činnosti Muzea osvobozeního boje
Ukrajiny jako ukrajinské národní instituce.

Jako doklady k tomuto potvrzení jsou připojeny:

- 1/ Úřední vysvědčení ředitelství národní bezpečnosti v Praze č.j.17586/1947
- 2/ Úřední potvrzení spolkové stanovy a úředním ověřením právního trvání
spolku;
- 3/ Soudně ověřená kopie trhové smlouvy o vlastnictví práva spolku na ne-
movitost č. kat. 371 v Praze-Nuslích;
- 4/ Výpis z pozemkové knihy Krajského soudu civilního v Praze ze dne
1.IX.1947 čís. 913/47;
- 5/ Usnesení téhož soudu č.s. 3645/48 ze dne 23. února 1948;
- 6/ Významné prohlášení Zemské banky pro Čechy č.j. 33053/1947;
- 7/ Potvrzení magistrátu hl.m.Prahy /referát vojenský/ o válečných škodách
spolku ve výši Kčs 4.293.000.-

Toto potvrzení za spolek "Museum osvobozeního boje Ukrajiny"
se sídlem v Praze vlastnoručně podepsali statutární mzdůvci Spolku

předseda: Jaromír Karelík   *tajemník: Alexander Prošek*

ФОТОКЛІП ЧЕР.. - 7

Документ передачі музейного майна доктором
С. Наріжним вже після того як большевики заб-
рвали музейне майно. Документ помічаний задним
числом. В документі не зазначені 200.000 корон
що залишилися в банку.

E.

УКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИЧНИЙ МУЗЕЙ В ПРАЗІ ІІІ В 1945 РОЦІ ЧЕХИ ПЕРЕДАЛИ БОЛЬШЕВИКАМ.

Прага, Чехословаччина, 4 жовтня. (Поміжна поштою до Свободи) — І. К. Український Історичний Музей в Празі не в 1945 році чехословаки віддали більшевикам. Проте, цей факт скривається та ведеться дальше відповідно до реальності, довірячи на неї українці. Фотографія, поміщена свого часу в чеському юностроному журналі "Світ Совету", говорить за себе.

Ceskoslovenský ředitel vědomí s lidem Ukrainské SSR ukrayinský historický kabinet.
Účetního ředitelství vedení vedení RA. Předán do sovětského rodu, sledovat se
za případného zájmu. Nejdříve byl uveden do sovětského vedení Zelený

Підпис під фотографією в чеській мові в українському перекладі звучить: Чехословакська влада передала владі Української СРР український історичний музей. Українські науковики, голова Червоної Армії Наконік і Шищенко, підписують документ передачі в присутності міністра Всесвітнього, Носка і советського посад Зоріна.

ФОТОКЛІП ЧЕР. . 8

Передача більшевикам музеїного майна в Празі в 1945 році. Новинка була поміщана в часописі "Свобода" чири 237, 1947 році.

Учора були загальні збори Музею. Інтерес був дуже великий. Тепер до музею вже лізуть всі і ті, що були увесь час проти і ті, що в загалі ніколи ти не цікавилися і нічого досі не дали. Управа не захотіла нікого з таких призначати, а вчора ухвалено поправки до статуту, щоб нових членів приймала не уклада, а загальні збори. У звітах згадувалось нераз про Ваші заслуги. Ухвалено на зізді висловити Вам подяку і вислати привіт. Наступає десетий, тридцятий рік, обре б'ють було розглянути справу і добре закінчити почате лідо, подікувати гарнечко всім, хто ~~жажда~~, поміг, якби було кому підкорятися. І вже втомилася і вичерпався, а не бачу, щоб було хоч кілька чорних, хто чиї би взялися за працю. Але думаю, що знайдеться.

ФОТОКЛІП ЧЕР.- 12

Частина листа пана Е. Вирового, скарбника Музею ВВУ до Каленика Лисюка датований 22го Червня 1934 року

X.

В такому стані праці в музею відвідані Музей, бувши переїздом у Празі, гром. Каленчик Лисюк, що вже відчавна опікуються Музеєм і близько приймає до серця всі музеїні справи, долю Музею та працю в ньому. К. Лисюк уже від ряду років власним коштом оплачує нинішнє музейне помешкання. Зворушений великом зростом музейних колекцій і пересвічившись на власні очі в надзвичайній тісноті теперішнього музейного приміщення, К. Лисюк ласкаво запропонував його коштом поциркти теперішнє найкраще помешкання. Товариство Музею з відчіністю прийняло цей новий дар і в тому ж домі, де знаходиться Музей, найняло не один терен, поділені на чотири передмісті. Тепер у них переводиться ремонт.

Таким чином нинішнє музейне помешкання, що складається з трьох покoїв і двох складів, буде майже подвосне, бо складатиметься з семи покoїв і двох складів. Нові чотири покoї Музею згідно з пляном розміщення думав заповнити в такий спосіб: в однім покoї примістити бібліотеки, по можливості всі, оскільки їх можна буде їх так розмістити, щоб книжки можна було доставати та ними користуватися, що нині через тісноту дуже затруднено. Другий покoй піде на розширення військового відділу, спеціально в ньому буде зосереджене речі з українських таборів полонених з часу великої війни та архівів Союзу Визволення України, що поступили до Музею частиною з Берліну, частиною з Відня від А. Жука та з архівом Посольства Укр. Нар. Республики у Відні і частиною з самих таборів

Імена всіх, і тих найменших жертвовувачів (хто подасть своє прізвище розберіно), Музей збереже Україні в своїх пам'ятних книгах; хтож дасть відразу або частками 10 доларів, буде записаний в окремій пам'ятній книзі Фундаторів Українського Дому; а хто дасть 25 дол., буде записаний в золотій пам'ятній книзі Добродіїв Музею Визвольної Боротьби України; імена всіх жертвовувачів, хто дасть по 100 дол., буде уміщено на окремій почесній стіні Українського Дому; а імена всіх, хто дасть по 500 дол., буде виписано золотими літерами на окремій мармуровій таблиці при вході.

ФОТОКЛІШ ЧЕР.- 9

Фундатори Музею ВВУ.

ФОТОКЛІШ . - 10

Музейні "ВІСТИ" за Січень
1934 рік.

28. травня 1925 р. відбулися установчі збори в присутності 22 членів-фундаторів. Установчі збори перевели вибори Управи Т-ва, при чому на голову Т-ва вибрано проф. дра І. Горбачевського, що з того часу незмінно стоїть на чолі Т-ва. Ті ж збори визначали розмір членської вкладки в сумі 10 Кч річно.

Вже в першому році існування Т-ва налічувалося 64 членів, а за уесь звітний час до складу Т-ва належало 144 членів; з них вибуло добровільно, за смерть або невиплату членської вкладки 39 членів, так що на 1. квітня 1935 р. налічується 105 членів.

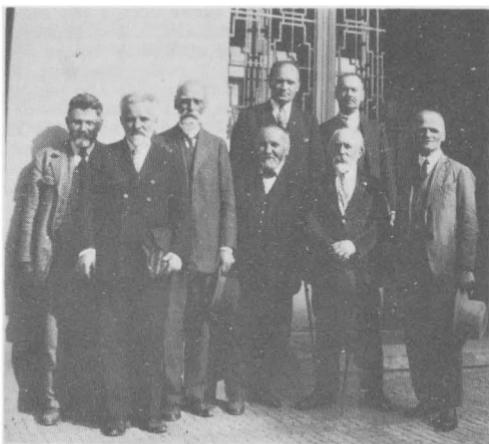
Протягом звітного часу відбулося, крім установчих зборів, 8 річних загальних зборів та 75 засідань Управи.

За уесь цей час Управу обірano 9 разів. До складу Управи входили такі особи:

1. Проф. др І. Горбачевський (голова) від 28.V. 1925 дотепер.

ФОТОКЛІШ ЧЕР.- 11

Вибори Акад. Горбачевського. Музейні "ВІСТИ"
4.28.1935 року.

ФОТОКЛІЧЧЕР . - ІЗ

Знято в 1929 році. Члени Музею ВБУ. Зліва на право: Д-р. Сімович, Проф. Д. Антонович, Акад. І. Горбачевський, Проф. Біднов, генерал Омільянович Павленко. З заду стоять: Каленик Лисюк і невідома міні особа.

Український Національний Музей, Онтаріо, Кал.
в 1956 році як продовження Музею ВБУ.

Члени Управи Музею і їх родини після засідання

ФОТОКЛІЧЧЕР . І4

Грошові маніпуляції д-ра С. Наріжного.

В 1946 році українці, що в той час перебували в Чехії, писали мені й іншим українцям в Америці, які були зацікавлені Музеєм ВБУ, бо брали участь в його будові, що в Празі большевики, що вони арештовують українців і вивозять до Росії. А про д-ра С. Наріжного писали, що він веде дуже підозрілу роботу і всі українці обходять його здалека, що він має багато грошей і його часто бачать у товаристві підозрілих московських типів. Що на ведення Музею ВБУ він одержав дозвіл від вищих советських державних чинників із Москви. Що д-р С. Наріжний одержує з банку гроші за ордером з Москви.

Всі ці інформації я збирав, але тяжко було вірити, щоб люди - на, яка користалась матеріальною підтримкою від Музею ВБУ, де ні кому, крім нього, не платили платні за роботу, а йому, крім платні, ще й давали безплатне приміщення, в той час, як проф.Д. Антонович, директор Музею, працював безплатно протягом 20 років і сплачував своє помешкання в Музеї, - щоб ця людина могла таке робити. Але, що з Музеем і з тими, хто ту працю веде, є щось неладне, підозріння існували.

Після появи допису д-ра С. Наріжного "Два Українські Музеї" в "Америці" в 1956 році яку подаю в мої книжці та двох його брошур у 1957 і 1958 роках, я вже мав докази про гроші, які він витратив, а також незаперечні докази, що він співпрацював із советськими чинниками та вів працю в Музеї ВБУ в Празі з дозволу комуністичної влади з Москви.

Ні в дописі в "Америці" в 1956 році, ні в своїх двох брошурах 1957-1958 рр. про свою діяльність на протязі 14 років д-р С. Наріжний не подає ні слова проте, що він витратив великі суми грошей, ні про те, що він мав дозвіл із Москви від високих державних чинників вести далі працю в Музеї ВБУ в Празі, де була в той час комуністична влада.

Бувши в Нью Йорку, я в час зустрічі з його прихильниками і симпатиками переказав їм, що маю незалежні документальні докази, що д-р С. Наріжний витратив сотні тисяч корон чеських за свого урядування, та що він мав дозвіл на ведення Музею ВБУ в Празі від вищих советських державних чинників із Москви та за цим дозволом одержував із банку в Празі гроші.

Ті люди, що їм я це казав, мусіли передати мої слова д-рові С. Наріжному. І ось, через півроку, в 1959 році, появляється новий "твір" братів Наріжних - "Як рятували Музей ВБУ", де вже сказано про гроші і про те, що д-р С. Наріжний співпрацював із вищими советськими поліційними чинниками та мав дозвіл на ведення Музею ВБУ від самого ката України Й. Сталіна, но робив то все для добра Музею.

Не знаючи, оскільки мені відомі всі його грошеві махінації, д-р С. Наріжний навпомацьки шукає оправдання і подає суми, які не складаються і не відповідають справжньому станові його маніпуляцій.

Також і про дозвіл від Сталіна на ведення Музею ВБУ він подає

неясно, без документальних даних, що теж не цілком відповідає правді. Він ні одного свого листа чи дозволу від Сталіна на відбудову і ведення Музею в Празі не подає фотостатом, а в той же час подає фотостатами листи приватних осіб, які не мають нічого спільногого з занапашенням Музею ВБУ. Я маю ще багато інших документів і листів у музейній справі, та на них прийде ще час.

Отже, ми випустили вовка з лісу, і тепер перейдемо до аналізи того дозволу від Сталіна, бо грошову сторону вже вияснено в окремому розділі, де показано на фотокліші документ, який стверджує витрати д-ра С. Наріжного, які він сам підтвердив, але ніколи не подав звіту, звідки він брав ті гроші і на які потреби їх витрачав. Ми знаємо, що суми грошей, які він підтвердив, що він брав із банку, розходяться з тими сумами, які показано в фотостаті і витрачено д-ром С. Наріжним, бо він витратив на 167.000 чес. корон більше, ніж виказував у своїй брошурі "Як рятували Музей ВБУ" на сторінці 93-ї.

Д-р С. Наріжний в "Як рятували Музей ВБУ" подає що з банку вибрал 200.000 чес.корон і в банку ще залишилося 200.000 чесь - ких корон, но при закритті Музею в 1948 році від нього відібрали 20.000 чес.корон. Значить в банку залишилося 220.000 чес.корон, а д-р С. Наріжний вибрал з банку лише 180.000 які витратив. В своєму листі він подає /дивись фотокліш ч. 6/, що витратив на Музей 347.000 чес.корон, тоді, як з банку одержав лише 180.000 чес.корон. Шкаво, звідки д-р С. Наріжний взяв тих решту 167.000 чес.корон і нашо він іх витратив, коли за приміщення музеюного майна не платив, був лише один робітник і той працював лише де-коли. Не платив він пані З. Мірні, яка голодала в Празі і приймала участі в Музею. Не платив він пані К. Антонович, вдові по бл.п. проф. Антоновичу хотя вона працювала в Музею і нуждалась в помочі.

Д-р С. Наріжний твердить в своїй книжці "Як рятували Музей ВБУ" на ст. 93, що при кінці 1945 року в банку на вязному фонди Музею 400.000 чеських корон.

В 1944 році Музей витратив на ріжні витрати 170.000 чес. корон і за роки 1941-1943 виплатив гіпотеку яка тяжіла на будинку Музею 95.000 чес.корон. Се дає разом суму в 665.000 чес. корон.

Отже готівка в банку була 665.000 чес.корон, яка була зібрана на там за роки 1940-'43, цебто за часи війни, коли не було сполучення з іншими країнами і жертвеність упала. На протязі 14 років д-р С. Наріжний ніде й ніколи не згадував про ті гроші і не давав з них відчitностi.

Провіримо, чи то можливе, щоб у банку на конті Музею ВБУ були такі гроші, і про які управа Музею могла забути?

I. В листі управи Музею ВБУ до о. Білона в 1938 році писали, що в касі нема гроша, і що треба мати 200 000 корон, щоб привести дім Музею до порядку, купити меблі, зробити ремонт, надбудову.Шукали сім тисяч доларів позички. В тому листі управа Музею ВБУ пише:-

"Щоб пристосувати куплений дім для відповідного приміщення Музею, треба надбудувати ще один поверх. Крім того, треба ще позбутися невигідної гі потеки. Для цього треба мати готівкою 200.000 чеських корон і то в найкоротшому часі."

2. Я був в Празі в грудні 1940 року. Грошей тоді в касі не було, гіпотека була сплачена і жертвеність сильно впала з початком війни німців з поляками.

3. Д-р С. Наріжний в своїй книжці "Як рятували Музей ВВУ" на ст. 144 грошевий стан в воєнний час подає такий:

"В 1938 році, коли купували дім, Музей не мав потрібної готівки, щоби заплатити повну суму, й тому частину її сплачував протягом більших років і цілий той борг сплатив."

Отож, сам д-р С. Наріжний признає, що грошей не було в касі, бо ледве на протязі кількох років сплатили гіпотеку, цебто в 1941, 1942, 1943 роках в час війни. Але на надбудову ще одного поверху грошей не вистачало.

4. Д-р С. Наріжний в книжці "Як рятували Музей ВВУ" на сторінці 90 вияснює становище Музею в листопаді 1945 року, і пише :

"Музей був без засобів, хоч потрібував на все гроші".

Як бачимо, то до війни Музей не мав грошей і бракувало йому 200.000 чес.корон для сплати гіпотеки і надбудову ще одного поверху.

Гіпотеку в час війни сплатили, але на надбудову ще одного поверху не було грошей. При кінці 1945 року в листопаді д-р С.Наріжний подає, що грошей не було і десяток разів зазначає, що в період від 1945 до 1947 року грошей в Музею не було. Це він каже і в своєму дописі "Два музеї" в 1956 році, і в двох брошурах які видав в 1947 та 1948 роках. Ніде й словом не проговорився про ті гроші, що вибирав у той час із банку. Він не здавав спра воздання, і лише коли був привертий документальними даними, що він вибирав з банку гроши, то признався про те, але подав, що вибирав з банку 180.000, тоді, як правдою є, що вибирав 347.000 корон.

Так маємо доказ, що в банку не могло бути зібрано за час війни 665.000 корон, як подає д-р С. Наріжний. А за його підрахунком було так:

Д-р С. Наріжний подає в "Як рятували Музей ВВУ" на ст. 93 в листі свому /дивись фотокліш ч. 6/ слідуючі суми гроша:

Музей ВВУ витрати в 1944 році.....	170.000	чс.	корон
За роки 1941-1943 сплатив гіпотеку Музею...	95.000	"	"
При кінці 1945 на вязному фонді Музею було	<u>400.000</u>	"	"
Разом з 1941 р. по 1944 рік поступило до каси	665.000	чс.	корон

Чи то було можливе в час війни? Той, хто знає тамошні обставини, а ще в час війни, може сказати, що та сума фантастична, як висказалась пані Катерина Антонович, вдова по пок. проф. Д. Антоновичу, що прожила в Музеї 20 років і знає обставини від початку до кінця.

Знаючи, що д-р С. Наріжний ввесь час оперує неправдою, пerekручуванням фактів, а іноді в одній і тій же книжці подає за і против ту саму справу, ми можемо лише припускати, що одержува ні ним суми були багато більші, ніж ті, які подає сам д-р С. Наріжний в своєму листі, і про що ми довідалися випадково /дивись фотокліш ч. 6/.

Знаючи, що такої великої готівки не було в касі Музею, тащо жертвами за час війни впали, та приймаючи на увагу, що д-р С. Наріжний ввесь час подає, що в касі Музею грошей не було, а втой час одержував великі суми грошей, про які мовчав і не давав про них спровоздання, через це все мимоволі насувається питання: А ЧИ Ж ТО БУЛИ ГРОШІ, ЯКІ Д-Р С. НАРІЖНИЙ ВИБИРАВ ІЗ БАНКУ?

За всіма припущеннями, то були большевицькі гроші, і для ствердження цього треба брати не тільки ті докази, що зазначено іх вище, але і ті факти, які подаю далі.

Наприклад, д-р С. Наріжний подає, що в банку ще залишилося 220.000 корон, коли большевики закрили Музей ВВУ. Але тієї суми він не подав в "передачі" майна Музею, яке він сфабрикував після, бо вони не належали Музеєві. По-друге, коли то були гроші Музею, то для чого д-р С. Наріжний замовчував про ті гроші аж 14 років? Чому ніколи і ніде не дав спровоздання про ті гроші? Листування д-ра С. Наріжного з катом України Сталіном і до звіл від нього на ведення Музею під большевиками та зміна назви Музею, яку д-р С. Наріжний твердить, що він не змінив, а до кументи доказують противне, - усе це узяте разом, свідчить, що д-р С. Наріжний тратив гроші не музеїні, а чиєсь інші, кому хотіло про те, щоб Музей під большевиками був. А такою стороною могла бути лише Москва.

Яка ж з того для комуністичної Москви була потреба? В першу чергу, то - притягнення української спільноти до співпраці в Музеї ВВУ, як то було до війни, коли десятки тисяч українців брали в ньому участь. Коли б було так сталося, то в еміграцію українську большевики вбили б клин, бо мали б у руках доказ, що провідники, преса, науковці пішли на співпрацю з большевиками. Також важним було комуністичній Москві вибирати всі матеріяли

іх мародерств і колонізації, а також припинити з ними боротьбу. Тому то брати Наріжні в своїх виданнях все вістря нападів звернули на науковців, провідників громадянства, на організації, на пресу, яких ім не вдалося затягти в тенета Москви.

Чи хотів д-р С. Наріжний передати майно музею до Америки, то про це найкраще свідчить то, що він пише в "Як рятували Музей ВБУ" на сторінці I24:

"Вимога ЗУДАК-у про передачу майна була фактично домаганням ліквідації Товариства. Виконати ту вимогу управа немогла і з огляду на обовязуючий ії статут Т-ва, і з огляду на тодішні обставини. Ставити таке домагання управі ніхто доброзичливий до Музею ВБУ не міг".

На сторінці I29 пише:

"Управа не могла дати згоду на домагання ЗУДАК-у про передачу. Саме те домагання в тодішніх обставинах було для неї і незрозумілим і небезпечним".

На сторінці I51 пише:

"Управа з огляду на обставини 1947 і 1948 рр. не вважала ні для себе, ні для Музею безпечним ухвалювати самій або подавати на загальні збори внесення про передачу музеїного майна ЗУДАК-ові".

З тих сторінок де д-р С. Наріжний подає що ні він ні управа не могла погодитися на передачу майна до Америки ні в 1947 ні в 1948 році, бо для нього то грозило б небезпекою, виходить, що він говорить це від свого імені і від імені управи і загальних зборів. А тут же через кілька сторінок пише, що він і управа бла гали про перевезення музеїного майна. На ст. I73, тамже, пише:

"З Праги благали рятувати музей, благали робити це до його закриття й після закриття; казали, що це є важна національна справа".

Як д-р С. Наріжний почував себе і чи хотів він передати майно музею ЗУДАК-ові, він пише на сторінці I30:

"Д-р С. Наріжний знову писав про делегування уповноважа ного ЗУДАК-у до Праги, а від ЗУДАК-у 26 грудня 1947 р., і 27 січня 1948 р. знову за підписом д-ра В. Галана, була писемна вимога про передачу музеїного майна на власність ЗУДАК-ові /т.ч.І6/. Здавалося, що хижий звір глибоко закусив свої зуби в жертву й ричить: "давай і да вай на власність..." Жертва одначе боролась далі".

В якому стані знаходилося музейне майно

Ще одне питання залишилось невияснене, це про дійсний стан і працю в тому приміщенні, де було складено музейні матеріали.

З заяв братів Наріжних: у дописі в "Америці" - "Два українські музеї" в 1956 році, в брошурах 1957 і 1958 років, та в книзі "Як рятували Музей ВБУ" ми читаемо, що д-р С. Наріжний і з ним багато інших його помішників чи найнятих людей працювали у тому приміщенні. В той час він витратив 347.000 чс. корон. Але ми знаємо, що він помешкання для музею не наймав і що всі матеріали були в пивницях і за їх приміщення чехи плати не брали /ст. 30/. Подивімося, в якому стані всі ті історичні матеріали знаходилися. Найкращу і правдиву відповідь дає нам сам д-р С. Наріжний у книзі "Як рятували Музей ВБУ" на ст. 97 і 98, де він пише:

"Помешкання, в якому було складено музейні матеріали, було довгим підвальним коридором старого Клементину - ма. Туди не було припливу свіжого повітря, там не було вікон, так що ввесь час доводилось працювати при електричному освітленні /"без свіжого повітря й денного світла"/. Не було там інсталяції і для опалення, хоч холодно там навіть і зимою не було, - по сусіству була котеляня парового опалення. В самому коридорі від ранку до пізнього вечера працювала з великим шумом електрична машина, за допомогою якої провадилася комунікація між різними відділами університетської Бібліотеки. Той коридор не міг бути замкнений, і вхід до нього був завжди відкритий, так що його ані Смерш, ані празька поліція в 1948 р. не могла запечатати.

"При вході до того коридору були заходки / тута - лети. К. Л. / й помешкання для курців, призначені для всіх відвідувачів університетської бібліотеки. В курільному помешканні завжди було повно диму й студентських диспутів. Ці останні з кожним місяцем ставали все більш політичними й завзятішими, особливо зі сторони комуністичних учасників, які обстоювали й дока - зували потребу революції, націоналізації, диктатури пролетаріату, тіснішого братства , советами й повного розриву з капіталістичним заходом."

В виданнях братів Наріжних д-р С. Наріжний пише, що він дбав про музейне майно. Коли б він дбав, то за ті гроші, що він вибирав з банку, найняв би приміщення і там провадив би працю для музею. Але, як ми бачимо, в пляні д-ра С. Наріжного не входило наймати приміщення й вести працю в Музей ВБУ, а також те не входило і в пляні советської влади. В такому стані, як були ті матеріали, треба припустити, що советська контррозвідка СМЕРШ, коли наклала на майно "запрет" в 1945 році, все те перебрала і все майно було передано советам, а залишилися може лише старі часописи чи інший

непотрібний хлам, на якому було побудовано плян притягнення української спільноти до співпраці з большевиками, збирання матеріалів для советської влади. Інакше я не можу припустити, бо ж коли там були більш цінні матеріали, то до них мав доступ кожний, хто йшов покурити, чи в туалет, а тим більше - комуністи, які бі не залишили там одного вартісного паперчика. Д-р С. Наріжний подавав, що збереглися цінні ноти та картографія, і варт щонайменше кілька тисяч доларів, і кожна людина, приходячи до туалету, могла взяти під пахву й вийти з приміщення університету.

Цікаве світло кидає д-р С. Наріжний на його працівників, яких він не раз згадує в інших місцях, але тут він певно забув, і пише в "Як рятували Музей ВБУ" на сторінці 97 таке:

"Для праці в Клементинумі був запрошений управою, як на уковий співробітник Музею д-р Орест Зілинський, який працював головно над упорядкуванням бібліотечних матеріалів і провадив також деяку секретарську працю Музею. Він був постійним, хоч і не цілоденним, працівником".

Отож був один робітник, і той мав лише кілька годин денної праці.

Проф. В. Дорошенко, який був у Музеї ВБУ директором після смерті проф. Антоновича в 1945 р. після розбиття бомбою будинку і працював в Клементинумі, в листі до мене з 3 травня 1960 року пише слідуюче:

"Щодо Музею ВБУ, то після зруйнування й перевозу до чеських установ, ніхто, крім мене, не працював. Д-р С. На ріжний жив за Прагою й приїзджав до Праги в ряди-годи. Речі були складені в півницях. Поки СМЕРШ не наложила заборони, я раз-у-раз навідувався й порядкував складені там матеріали. Заціліла тільки бібліотека і рукописний відділ, які знаходилися в півніці Музею ВБУ. Щодо властивого Музею, це об'єкт: скульптури, образів, ткачин, тощо, то все це загинуло - було розбито на друзки, й ні до чого не надавалося. Решта була звалена на купу й годі було там щось знайти".

Отож тепер картина знищеної Музею ВБУ стає яснішою. Було зруйновано Музей ВБУ і всі ті рештки переховувалися в підвалі в чеських установах, де не було замкнуто і лишилося доступне кожній людині, яка б хотіла там щось вибирати.

СМЕРШ накладає заборону так само, як і на всі інші українські установи в той час. Все забирають, пакують і вивозять до союзів. Грабіж, як то звикло роблять москалі, йде повною ходою. З деяких залишків матеріалів, а головно - з членства якоїсь західної організації створили організацію імені М. Горького, до котрої мали йти всі. Це був один "КОТЕЛОК".

В матеріалах риються советські агенти контррозвідки поверх 6

місяців і вибирають усе, що їм потрібне й цінне.

Решту непотрібного залишають і беруться до обробки д-р С. Наріжного. Спочатку генерал Горшков, начальник контррозвідки, сам іде до д-ра С. Наріжного за містс, де він в той час мешкав, і запрошує до себе в канцелярію. Про ту візиту в "Як рятували Музей ВБУ" на сторінці 61 д-р С. Наріжний подає так:

"15 червня 1945 р., після полудня, до мене на помешкання в Тршебані прийшов якийсь незнайомий мені молодий чоловік у цивільному одязі й запитав, чи міг би я прийняти в себе одну "високопоставлену" особу, яка бажає говорити зо мною. Без дальших розпитувань - хто, що й для чого - я сказав про згоду".

То був ген. Горшков - начальник советської контррозвідки, яка тоді знаходилась у Празі - ріг Карлової площа й Житньої вулиці.

Генерал Горшков запрошує до себе д-ра С. Наріжного, де частує його обідом та веде балачки і вдвох вони складають плян.

Як заливався ген. Горшков на українську еміграцію й на д-ра С. Наріжного, про це подає сам д-р С. Наріжний в "Як рятували Музей ВБУ" на сторінці 57, - він пише:

"Совети на всіх українських емігрантів дивилися як на власних контрреволюціонерів або зрадників, які є відповідальні за всю свою діяльність перед сов. державою".

а далі на сторінці 67 в тій же книжці пише:

"Горшков і його штаб належали до тих, що винищували визначних діячів, співідмінників, можливо також ріжні пантenti й інформації; для них було не так важне те, чим данна особа провинилася перед пролетарською революцією й компартією, як те, оскільки та особа може ще бути використана в інтересах советської держави".

Таку-то людину ген. Горшков знайшов в особі д-ра С. Наріжного і напевно ген. Горшков намовив д-ра С. Наріжного писати листи до Сталіна, щоб цим робом советська контррозвідка знала як то все обставити і використати. Але український загал вихованний в боротьбі з московським ворогом, знає всі його підходи, і тому недався злапати на гачок, - навіть за допомогою д-ра С. Наріжного.

Тоді д-р С. Наріжний пише до ката України Сталіна листа, і він дає дозвіл на той плян, а СМЕРШ здіймає "запрет" з музеино-го майна, і д-р С. Наріжний береться до праці - звертається з закликом до громадянства про співіпрацю, та дістаете за те громі з банку за дозволом на підставі акту з большевиками, якого він з ними підписав. / Як рятували Музей ВБУ ст. 65 /.

Справа передачі музейного майна ЗУАДЖ-у.

В початках 1946 року я звертався до управи Музею ВБУ і до др. С. Наріжного з проханням вивезти музейні архіви до Америки або до Канади. Пропонував вислати цінніші матеріали поштою на мое імя, чи на УНК, чи іншу громадську установу, з умовою, що коли небезпека мине й можна буде будувати Музей у Празі, то всі ті матеріали повернемо, а я передам також і всі матеріали і музейні цінності, які я за той час уже зібрах у себе. Витрати на перевезення майна я беру на себе. Вислав для початку 200 доларів.

Одергав відповідь від д-ра С. Наріжного, що матеріалів не вишило до Америки, що в Чехії все вже заспокоїлося, загроза минула, всі матеріали музейні збереглися, а що Музей ВБУ має 20-літню давність у Празі, то його треба відбудовувати в Празі. Тоді я відписав, що не погоджується з його думкою, бо небезпека не минула, там господарюють більшевики, а така установа, як Музей ВБУ, який є 100% національною установою для боротьби з більшевизмом, не може існувати під більшевиками.

Разом із тим я писав, що це - думка українців з Америки, які є членами і жертвовачами, і коли б управа Музею ВБУ не зробила так, як ми радимо, і музейні матеріали попали б у руки більшевиків, то вона б поповнила національний злочин.

Українці, що жили в Чехії і Празі, які знали тамошні обставини, писали нам, що в Чехії більшевики, що там відбуваються арешти, вивозять різні архіви і майно в тім і українське до Московщини. Всі, хто може, втікає до американської зони, але самі чехи допомагають ловити українців і видаюти більшевикам.

В той час д-р С. Наріжний давав в українській пресі оголошення, що все збереглося, навіть подавав про картографію, яка збереглася. Просив посыкати матеріали, документи і гроші, щоб відбудувати Музей у Празі. На наші запити українців у Празі, як стояла справа з Музеєм ВБУ, нам писали:

"Майно було під запретом "Смершу", там господарювали більшевики і приступу українцям до нього нема. Всі оминають Музей, бо там щось твориться підозріле і нам не зрозуміле. Всі втікають із Праги"...

Ці листи були з 1946 року. А тому нам не було ясно, чи ще є під запретом Музей, чи ні. На запити до д-ра С. Наріжного, щоб вияснити ту справу, він писав, що все вже минуло, і небезпеки нема. Й треба відбудовувати Музей у Празі. Так про господарювання тайної більшевицької поліції в Музею в 1945 році ми докладно довідалися лише в 1956 році з допису д-ра С. Наріжного в "Америці"!

До закликів посыкати матеріали до Музею ми ставилися обережно: ходили чутки, що Музей у більшевицьких руках і що можливо у права працює під примусом більшевиків, а тому треба зачекати з висилкою матеріалів і грошей.

В 1947 році вже ясніше ставало, що для музеїйних матеріялів у Празі є велика загроза. В 1947 році з'явилася новинка в "Свободі", що Музей був переданий большевикам ще в 1945 році і що большевики продовжують ловити чи шукати дурнів, щоб посылали їм матеріали. Цю новинку ніхто не спростував і український загал прийняв її за правду. / Факт є, що тут новинку до сьогодні ніхто не спростував і не доказав протиївне. /

Члени й фундатори Музею ВБУ на засіданні УКК-у передали справу ЗУДАК-ові, щоб ця установа, яка складається з 130 організацій загалу, перебрала всі ті матеріали. Був поміщений лист від ЗУДАК щоб д-р С. Наріжний припинив заклики в українській пресі про збирання матеріалів і грошевих датків.

В січні 1947 року д-р В. Галан був у Празі. В жовтні того ж року я в товаристві покійного капітана Шрамченка відвідав д-ра Галана в канцелярії ЗУДАК в Філадельфії, і на запит, як стоять справа у Музеї і чи є змога вивезти матеріали, д-р В. Галан сказав:

"Я був у Празі і бачив музейне майно, яке в пачках чи купками розкладено на поличках у півніці будинку. Але більшість музейного майна все ще на купі і ще нерозібрана, а тільки частинно приводиться до порядку. Просили грошей на відбудову Музею в Празі. Перевезти музейне майно до Америки вони не погоджуються. Коли я приїхав до Праги, то поробив деякі заходи про перевозку майна до американської зони. Військові станиці в американській зоні погодилися дати тягарові авта. Американський консул порадив звернутися до одного чеського адвоката, який провадив такі справи і може справу полагодити, бо має звязки в урядових колах. Але коли я зрозумів, що д-р С. Наріжний є за тим, щоб відбудовували Музей у Празі, то мова про перевозку до Америки Музею відпала. В Чехії большевики слідкують за кожною особою, і слідкували крок за кроком за мною".

Коли д-р С. Наріжний відмовився вивезти майно з Праги до Америки, то д-р В. Галан запитав д-ра Наріжного, чи не має він цінних документів, які би він міг вивезти до Америки.

Той факт признає д-р С. Наріжний, і в книжці "Як рятували Музей ВБУ" на сторінці 114 пише:

"Окремо запитував /д-р Галан. К.Л./, чи в Музеї є якісь цінності, що їх хотіли б передати через нього для збереження в Америці. На це Йому сказали, що цінності Музею полягають у його колекціях і матеріялах, і що всі вони являють спільність, як музейне майно".

Це доказ, що д-р С. Наріжний не погоджувався в 1947р. вивезти майно з Праги до Америки, і то не тільки всього Музею, але навіть окремих, цінніших документів чи секретних документів з візвольної боротьби, яких там було чимало.

От коротка заява д-ра В. Галана про його заходи рятувати музеїне майно. Велася далі кореспонденція між д-ром С. Наріжним / не управою, бо її не було / - і ЗУДАК-ом. ЗУДАК відмовив будь які грошові допомоги музеєві і домагався лише видачі майна до Америки. Під різними вимовками д-р С. Наріжний відмовляв і затягував цю справу / дивись фотокліш ч. 3. / і все покликувався на управу і рішення загальних зборів у той час, коли там не було ні управи, ні членів на загальні збори, а ті, що були поза Прагою, то їх д-р С. Наріжний ніколи не повідомляв.

В 1945 році інж. З. Яворський був у Празі на мітингу в справі музею та запропонував свою поміч для евакуації музею з Чехії але його називали бандитом з України ч.2 / на відміну " бандита ч.І. з Волині Отамана Тараса Бульби Боровця /. Про ту справу інж. З. Яворський докладно писав в "Нашій Державі" 10 лютого , 1955 року.

Можна собі уявити склад тієї кооптованої управи, яка, за про позицію врятувати з під советів музеїне майно, називає його бандитом.

Так само я, в своєму листуванні з 1946 по 1947 рік пропонував д-рові С. Наріжному вислати бодай цінніші матеріали в пакунках на мое ім'я чи на музей Культурного Осередку в Вінніпегу в Канаду, чи в яку іншу організацію, як от КВК, із умовою, що коли б усе лихо минуло, то обіцяв, що всі матеріали ми повернемо Музеєві назад. На перевозку тих матеріалів я вислав 200 дол. управі музею і обіцяв покрити всі кошти перевозки.

З кореспонденції ми бачимо, що в лютому 1948 року велося листування у справі передачі музеїного майна ЗУДАК-ові. Большевики забрали музей 26 березня 1948 року./фотокліш ч. 3 /.

Після того, як большевики забрали Музей, д-р С. Наріжний видає документ на передачу того майна ЗУДАК-ові, підписуючи його заднім числом.

Ми тут подаємо фотоклішу того документу в чеській мові і переклад, як його нам подав д-р С. Наріжний у своїй брошуці " До статті п. К. Лисіка" в 1958 році. /Дивись фотокліш ч.7/.Щоб читач міг зрозуміти цей документ, ми подаємо його переклад:

ТЕКСТ ДОКУМЕНТУ ПРО ПЕРЕДАЧУ МАЙНА Т-ВА "МУЗЕЙ ВБУ" ЗУДАК-ОВІ / Переклад з чеської мови /

"Гербові марки за 20 Кчс./ Підтвердження. Товариство "Музей Визвольної Боротьби України" з осідком у Празі оцим підтверджує слідуючі два пункти:

A. Придбання всього рухомого й нерухомого майна та провадження статутарної діяльності названого Товариства від 1925 до 1948 р. були уможливлені й здійснені в наслідок матеріальної й грошової допомоги американських членів та прихильників "Музею Визвольної Боротьби України", обеднаних т.ч. в організації Злучений Український Американський Допомоговий Комітет, Інк. з осідком

у Філлядельфії, Па. США.

Б. Після своєї умови з названим американським Комітетом дня 6 січня 1947 та згідно з його постановою здня 10 березня 1948, Товариство "Музей Визвольної Боротьби України" передає організації Злучений Український Американський Допомоговий Комітет, Інк. з осідком у Філлядельфії, Па., США.:

а. все своє майно, що є власністю Товариства, рухоме й нерухоме;

б. всі архівні, музеїні, бібліотечні й інші матеріали та колекції Музею ВВУ, врятовані після воєнного бомбардування дня 14 лютого 1945 й тимчасово складені в приміщеннях Національної та Університетської Бібліотеки / Прага I-180, Клементинум / і в Архіві міністерства внутрішніх справ / Прага IV, Лоретанска вул. 6 /

в. всі свої права на власність, зокрема на винагороду за воєнне ущодження, - а те все під умовою, що Злучений Український Американський Допомоговий Комітет Інк. перебере все майно Товариства під свій заряд і опіку та, як свою власність, вживе його виключно на цілі зазначені в параг. 2 дійсного Статуту Товариства для забезпечення дальншого існування й діяльності Музею ВВУ, як української національної установи.

До цього підтвердження додані такі документи:

І. Урядове посвідчення Дирекції Національної Безпеки в Празі ч. I7586 / 1947.

2. Урядово потверджений Статут Товариства з урядовим посвідченням юридичного існування Товариства.

3. Судово засвідчена копія купчої про право власності Товариства на нерухомість ч.кат.37I в Празі-Нуслях.

4. Випис з поземельної книги Крайового Суду цивільного в Празі з дня I.IX.1947 ч.913/47.

5. Постанова того суду ч.д.3645/48 з дня 28 лютого 1948 р.

6. Вимазне проголошення Земського Банку для Чехії ч. 33053/1947.

7. Підтвердження Магістрату гол.м. Праги /Військовий реферат/ про воєнне пошкодовання Товариства в сумі £.293.000 Кчс.

Це підтвердження за Товариство "Музей ВБУ" з осідком у Празі, власноручно підписали статутарні заступники Товариства, - Голова: в з. д-р Симон Наріжний. Секретар: Александер Процк.

Ось що впадає в вічі в тому документі:

І. Документ не засвідчений у нотаря та в американського консула, - тому не є правним. Не міг того зробити д-р С. Наріжний, бо він ставив той документ заднім числом, щоб себе виправдати, що він зробив передачу, "але ЗУДАК не рятував музеїного майна і воно пішло в руки більшевиків", як пише д-р С. Наріжний.

2. Передача будь якого майна організацію, яка має управу і членів, вимагає при розвязанні організації згоди загальних зборів, затвердження постанови управою і підписом осіб, уповноважених до того людей: головою або заступником голови і секретарем. Ні постанови загальних зборів, ні затвердження управи про таку постанову нема. Та й не могло бути, бо управи не було, і не було з кого скликати в Празі загальних зборів.

3. Всякі документи організації, а тим більше такої, яка є затверджена державними чинниками, мають бути затверджені печаткою організації. Такої на документі передачі музеїного майна нема.

4. Нема в документі сказано нічого про гроші, яких, як твердить д-р С. Наріжний, залишилося 220.000 корон, в той час, як про воєнне відшкодування сума точно означена в документі. Чому д-р С. Наріжний затаїв ті суми й не зазначив їх в акті передачі?

Още той документ передачі, що його д-р С. Наріжний цілий час висовує, як обвинувачення проти К. Лисюка, д-ра В. Галана і цілої низки українських провідників, громадських установ та науковців і громадських діячів у тому, що він передавав музеїне майно ЗУДАК-ові, а його не рятували і воно пішло в руки комуністів.

Д-р С. Наріжний в "Як рятували Музей ВБУ" признається, що акт про передачу майна видав уже тоді, коли більшевики забрали матеріял і Т-во було розпущене. /"Як рятувати Музей ВБУ" ст. 124 /.

Яскраве світло кидася на цю справу лист д-ра С. Наріжного до мене по двох місяцях після того, як Музей ВБУ був розвязаний і матеріял вивезено. Ось той лист з 22 травня 1948 з Праги. Починається так:

"Ви маєте вже відписи трьох моїх останніх листів до д-ра В. Галана. З них Ви знаєте і теперішній стан музеїної справи, і наші бажання, та що треба робити. В теперішніх обставинах тільки американські й канадські українці своїм енергійним виступом можуть змінити справу на краще. Але треба, щоб їхні представники вчасно виступили перед владою і представили свої права на Музей. "В листі ЗУДАК-у 7 ц.м. просили прислати копію якоїсь нашої постанови ще з 15.II.1947 р. про передачу Музею

Й його майна. Такої постанови, як Ви знаєте, не було - давніше ми її з огляду на обов'язуючий статут не могли ухвалити, хоч би як хотіли, а тепер взагалі ніяких постанов ухвалювати не можемо, бо формально не функціонуємо".

Далі д-р С. Наріжний апелює "до всіх заслужених членів Музею Т-ва, щоб вони прикладали рук до тієї справи і врятували Музей ВВУ. Отож миємо доказ, що навіть уже після того, як большевики забрали Музей, ЗУДАК звертався до д-ра С. Наріжного з проханням вислати хоча копія постанови управи Музею ВВУ про передачу майна ЗУДАК-ові. Такої постанови, як пише д-р С. Наріжний, не було, бо він придержувався статуту, а там у параграфі I9 стоїть, що при розвязанні Т-ва Музею ВВУ все майно залишається в Празі. Управи і загальних зборів не було. Всім правив д-р С. Наріжний, з кількома кооптованими особами, з якими за наказом Сталіна, плянував будувати в большевицькій Чехії Музей ВВУ. Але коли вже большевики забрали все, відібрали гроші від нього і він умів руки і позамітав хату, то радить нам - українському громадянству в Америці - домагатися повернення музеїного майна. Тоді вже статут для нього ролі не грав. Лише тоді він маніпулював документом передачі, який ми містимо / дивись фот.кліш ч.7 /.

В своїх виданнях д-р С. Наріжний раз-у-раз повторює, що він видав документ передачі, але ЗУДАК і все українське громадянство було байдуже, і тому Музей пішов у руки большевикам. Лас науковців, що вчинили "ганебний вчинок", різними неправдами обкідає ЗУДАК і все громадянство та винує в тому, що большевики забрали Музей ВВУ. Але ніде ні разу не пише, що він той документ про передачу сам сфабрикував два місяці після того, як Музей у же попав у руки большевиків.

Ми знаємо, що з членів управи на котру зсилається д-р С. Наріжний, з цього часу ніхто не обізвався, но напевно, коли були, то обізвалися б. Доказом є, що все то робив сам д-р С. Наріжний без нікого. В "Як рятували Музей ВВУ" на ст.78,89,де він пише що умову зробив з Сталіном сам і секретно все то вів бобез тої Сталінської умови ведення музею було неможливим, і що за то все він відповідає а не управа Музею. Він пише так на ст. 78:

"Зробив це я сам, з своєї власної ініціативи, від свого власного імені, на своє власне ризико і відповідальність. Спонукало мене до того переконання, що є то моя повинність так зробити, без огляду на можливі наслідки; я вважав, що справі Музею ВВУ такий мій виступ пошкодити дуже не може й не може більше погіршити справу ніж була вже пошкоджена ота пропаща тоді справа".

А на ст. 89 про акт з советською владою пише таке:

"Підписаний 6-го листопада 1945 р. акт / з сов.чинника ми по наказу Сталіна. К.Л./зняв наложений Смерш-ом запрет і уможливлював дальшу працю в Музею після пів-

річної перерви. Той акт фактично легалізував дальше існування й працю в Музею, так і органів Товариства. Хоч формально музейне Товариство не було розв'язане й чинність його не була обмежена, але фактично в тодішніх обставинах дальше його існування й діяльність без того акту були немислимі".

Д-р С. Наріжний признається, що вів переліску з катом України Сталіном, мав від нього доозвіл, підписав з сов. чинниками в Празі умову, по тій умові одержував з банку гроші. Без того акту неможливо було проробити всю ту махінацію.

Він зробив то по добрій волі, на власне ризико, секретно від членів управи Музею ВВУ і українського громадянства, бо вважав своїм обов'язком зробите це, що все одно Музею він не міг пошкодити більш як він вже був пошкоджений.

Як же тут усе те вміститься в одну торбу? До 1948 року українці з Америки і громадські установи домагалися видачі музейного майна, а д-р С. Наріжний не погоджувався, покликуючись на статут, на управу, на загальні збори, а коли Музей пішов у руки большевиків, то вже видає акт про передачу майна, і статут більше для нього не грає ролі, і він ним не борониться; зникла десь управа Музею і загальні збори, якими цілий час оперував д-р С. Наріжний.

Шо управи не було, і не було з кого скликати загальні збори, свідчить те, що лише один раз була вибрана управа Музею в 1946 році, і ми мали її заяву та підписи членів управи. З того часу до березня 1948 року, а також до сьогодні ні один з членів управи не забрав голосу, хоч управу обвинувачено в національному злочині і співпрапорі з большевиками. Напевно, коли б там були члени і вони були б не з большевиками, то напевно б боронили се бе і доказали б, що їх незаслужено обвинувачують.

Тут чорним по біблому видно роботу пропаганди проти всього українського громадянства, яку, - що доказуємо документально, - ведуть брати Наріжні, та співпрацю д-ра С. Наріжного з більше - виками.

Пропаганда братів Наріжних проти української спільноти.

Українська еміграція інстинктивно відчувала пастку в Музею ВБУ в Празі, ніж мала на то в той час документальні докази. Мно-
голітня боротьба многому навчила нашу еміграцію. Лише після то-
го коли д-рові С. Наріжному невдалося притягнути до співпраці з
комуністами нашу спільноту і їх обманути, вони почали свою про-
паганду проти неї. Тут видно роботу д-ра С. Наріжного і його
брата, О. Наріжного.

Щоб показати їхню некорисну для нашого громадянства працю, я подаю їхніх же видань малу лише частину того, що вони писали:

І. В книжці "Як рятували Музей ВБУ" вони пишуть:

"Навіть у тій найоб'єктивнішій історії Музею ВБУ ма-
ють бути занотовані моменти, якими українці не можуть
гордитися й які не скріпляють нас "на нашій сучасній
і майбутній дорозі", а навпаки: то в моменти власної
української зради й провокації супроти Музею ВБУ".

Брати Наріжні обвинувачують все наше громадянство, називаючи його зрадниками і провокаторами за те, що не пішли з д-ром С.На-
ріжним на співпрацю з катом України і не будували Музею ВБУ під
большевиками в Празі.

2. Ми знаємо, що найбільша поміч Музею ВБУ йшла з Америки, де
люди давали сотками доларів, але були такі, що давали й тисячі
доларів, не кажучи вже про те, що в Америці було багато членів
Музею, а між ними Й. К. Лисюк, як почесний член Музею ВБУ.

На домагання членів Музею, організованої спільноти, яка по-
магала грізми й матеріалами Музею ВБУ, всі домагання багатьох
організацій, обєднаних при ЗУДАКомітеті в Америці, про передачу
музейного майна до Америки, д-р С. Наріжний нехтував і під різ-
ними викручками відволікав ту передачу, аж поки все те не пішло
большевикам у руки.

Характер ставлення братів Наріжних до справи передачі майна
Музею до Америки обрисовується дуже яскраво в їхній книжці "Як
рятували Музей ВБУ" на ст. I30. Ось дотична виписка:

"Д-р С. Наріжний писав про делегування уповноваженого
ЗУДАК-у до Праги, а від ЗУДАК-у 26 грудня 1947 і 27 сі-
чня 1948 р. знову за підписом д-ра В.Галана, була пи-
семна вимога про передачу музейного майна на власність
ЗУДАК-у /т.Ч.І5 /. Здавалося, що хижий звір глибоко за-
кусив свої зуби в жертву й ричав: "Давай і давай на
власність"... Жертва одначе боролась далі..."

Отож ясно! Українська спільнота, зорганізована при ЗУДАК-у, члени музею жертводавці, та почесний член Музею були "хижими звірями", бо домагалися передачі і перевезення музейного майна до Америки. А той, хто зробив умову з катом України, співпрацював з большевиками і одержав за свою "патріотичну" працю з банку за наказом ката України 180.000 корон, був "жертвою".

Читаш і сам собі не віриш, щоб людина могла так думати і писати, а тим більше людина, яка мала й матеріальні користі з того ж Музеєю до війни і мала там дарове помешкання та посідала глибоке довіря у тодішнього директора Музею, а з ним і від усієї управи.

З. В листі до редактора пана В. Мартинця писав п. О. Наріжний дня 3 грудня 1956 року з Цюриху таке /подаю частину того листа:

"Наперед бачу, як би не старалися ДЕЯКІ /а іх є не один і не два / екзекутивні директори та деякі національні патріотичні організації й громадські діячі зіпхнути демагогічним Галаном вину з хорих голів на здорові, але ці їм ніколи не вдасться, бо ниточка до клубочка обовязково дійде... і дійде. Маємо тільки терпеливо вичекати".

Отож знов обвинувачування провідників, національних і громадських організацій. Мені здається, що та справа вже прийшла "по ниточці до клубочка" і той "клубочек", по ниточці полазивши по банках, по обідах з офіцерами большевицької розвідки, докотився до ката Сталіна. Далі вже нема куди котитися.

В тому листі з 3 грудня 1956 року пан О. Наріжний пише:

"2. Всім відомо, від кого Товариство "Музей ВВУ" здобувало фінансові засоби на розбудову Музею. А чи знає су часний український загал про всі джерела, якими пливуть до каси Музею в Онтаріо фінансові засоби? Чи скла дається фінансові засоби Музею в Онтаріо тільки з членських внесків та пожертв від українського громадянства? І чи не підливают іще фінанси для УНМузею і тим джерелом приватник кіл, що в ньому головну роль відіграє П Р И Я Т Е Л И того "українського ЗОЛОТАРЕНКА", який ще за нашої молодості, за згодою УНМолоді, ке рував у празькій Академічній Громаді допомоговими фінансами для українського студентства та професури?".

Тут читач певно почухається в голову і скаже: "Ну, і при чому тут стари кальоші?" Але закид підоэріння хитро-мудро кинуто, а там хай додумуються. Тут закид на всіх: на К. Лисюка, який своїм коштом побудував той музей і вів його за допомогою всього громадянства. Тут пересторога тим, які помогають Українському Національному Музеєві, бо ж ціль братів Наріжних руйнувати музеї, бо вони дуже й дуже шкодять "старшому братові". Тут кинуто

пересторогу всьому українському громадянству не то, щоб не помогали творити наші культурні установи, але щоб їх бойкотували та обходили, бо вони "побудовані на фінансах ЗОЛОТАРЕНКА".

Так уже є в натурі певного сорту людей, що вони побирають гроши від ворогів то думаютъ, що всі так роблять. Але є велика різниця між одержанням ворожих грошей "на ведення української справи" і грошей, які громадянство заробляє чесною працею і від риває по доляру від свого заробітку та буде культурні установи, які існують. Там же, де люди одержують гроши від ворога, то ті установи йдуть ворогам у руки і служать не поневоленому українському народові, а його ворогам.

Брати Наріжні одержували журнал "На Слідах" і "Музейні Вісті", які видавав УНМузей в Онтаріо. Там є фотографії прапорів . Але журнал читала лише певна частина нашого громадянства, і не всі знають, що в УНМузей було пять українських прапорів, а тому брати Наріжні подають свідомо неправду, де пишуть, що був лише американський прапор і не було українського./дивись ст. 29 і фотокліш ч. 2./ Братам Наріжним неважно, що то неправда, яку ми легко доказуємо. Але їм важко було те написати, бо таке їхнє писання є на користь Москви. Бо ж Москва тими їх "документами" буде вести на землях України пропаганду, що ось, мовляв, які патріоти ті "запроданці капіталістам", що не мають свого прапора, бо їм не ходить про національну справу, а про гроши, які їм платить капіталістична Америка.

Знали брати Наріжні, що в УНМузей в Онтаріо є Шевченкіяда і Франкіяда, бо я персонально з своєї бібліотеки передав Музею 83 книжки Шевченкіяди. Але братам Наріжним треба і тут кинути каменем в УНМузей та подати неправду, бо і така неправда пригодиться "старшому братові" для заміливання очей українцям на рідній землі./Дивисьсторінка 29/.

Читач бачить, з якою злобою накинувся д-р С. Наріжний на УНМузей в Онтаріо, а тим більше на те, що той музей є продовженням Музею ВВУ в Празі. Він же так пильно для нього працював і так широко кликає українське громадянство будувати Музей ВВУ під союзами, а тут його знов витягають на деннє світло, як докір соєвісті тим людям, які угроobili його в царство неволі.

Дуже цікавий документ ми бачимо в книжці "Як рятували Музей ВВУ на ст. 159, де автори її пишуть таке:

"Музей ВВУ був організацією розгромленої української еміграції. На цій підставі на його наклав свою заборону "Смерш". Замах "Смерша" був нейтралізований вказівкою на членство й участь американських громадян у Музеї. Музей звільнili й він продовжує віснувати. За ним слідкували й про нього знали. Знали й про приїзд д-ра В. Галана, знали й про постійні трудності музею; Знали й про те, що ніякі американські українці йому не помагають, й ніякі американці не дбають про ніякі протекції для нього, що Музей відказаний на власні сили, жебрас свої власні засоби з вязніх вкладів, що його ма-

ло хто підтримує й за ним не стоїть много людей. Це, безперечно, було те головне, що після перевороту рішило долю Музею. Було більш, як два роки часу, щоб його так чи інакше рятувати, але ті, що могли це зробити й чогось досягти, Музею непрятвали.

Д-р С. Наріжний напевно мав багато обіцяти катові Україні Сталінові, коли старався про дозвіл відбудовувати і вести Музей ВВУ під большевики.

Мусів обіцяти притягнення української еміграції до співпраці під большевиками, що йому не вдалося. Обіцяю збирати матеріали. Це теж не вдалося. А в той час гроші тривали, обіцянкої користі не показав. Він подає, що за всім слідила тайна кому - ністична поліція.

Д-р С. Наріжний закликав українську спільноту будувати Музей ВВУ під большевиками. Це той Музей, в якому були всі документи революції і визвольних змагань, які свідчили перед вільним світом про мародерства українського народу Москвою, про його героїчну боротьбу за волю свого народу і за незалежну Україну, документи, які свідчили вільному світові про московські насильства і московську колонізацію України.

Бібліотека Музею ВВУ мала на 75% книжок, які були протикому ністичні і які різними мовами несли світові правду про Росію, про білу і червону диктатуру, як ворога світової цивілізації.

І ось, д-р С. Наріжний просить Сталіна, щоб дозволив такий Музей будувати під комуністичною владою в Празі. Цікаво, на що д-р С. Наріжний розраховував - чи на наївність української еміграції, чи на глупоту советської тайної поліції?

Чи можна було б повірити, що Сталін піде на таку пропозицію? Ясно, що на таке не пішов би. Але він погодився з пропозицією д-ра С. Наріжного, коли дав йому дозвіл на відбудову і відкриття Музею ВВУ в Празі. Цікаво було б прочитати ту "пропозицію", що в ній було обіцяно Москві?

Чи міг д-р С. Наріжний за такої умови і становища передати матеріали Музею до Америки? Ясна річ, що він не міг, і його завданням не було їх передавати, а навпаки - стягти матеріали до Праги і там, під большевицьким режимом, будувати не Музей ВВУ, а "Український Музей в Празі", як большевицьку лавочку і лапку на українську еміграцію. Коли Москва побачила, що з того всього вийшов "пшик", бо українська еміграція мала добрий дух, то большевики забрали музеїні матеріали, відібрали 20.000 чк., які були ще непотрачені на руках д-ра С. Наріжного, Товариство "Музей Визвольної Боротьби України" розвязали, і дали д-рові С. Наріжному вільний виїзд закордон.

Вони обвинувачують насамперед поважні організації й діячів українського загалу як в Америці й Канаді, так і в Європі, але головні напади спрямовують на діячів та організації, які ведуть уперту боротьбу з московськими наїздниками-комуністами. Згадаю тут тільки частину тих лютей та організацій, які попали на млин пропаганди братів Наріжних.

I. ЗУДАК і Його діячі яких, брати Наріжні називають "хижими звірами", мовляв, виявляють та які, "циганське жульничество", вони мовляв "шантажисти". Д-р В. Галан - це, мовляв, "найбільший злочинець". Д-р Галан мав "апетит на музейне майно", і т. д./Диви "Як рятували Музей ВБУ", сторінки: I30, 436, 437, 270/.

2. Українська газета "Свобода", орган УНСоюзу, який щорічно дас 10.000 а часом і більше доларів на різні культурні українські справи. Газета цілий час веде провід у боротьбі з московською агресією й поневоленню нашого народу. Видавництво УНСоюзу вже багато літ видає чужинецькими мовами книжки про вбивства й голод на Україні. Д-р С. Наріжний називає редакторів газети шантажистами й провокаторами. /"Як рятували Музей ВБУ", ст. I36,I41,I42/

3. Українські провідні політичні і громадські установи, як ось : УКК, ПАУК, КУК, ПІУЕ, та інші. Це ті, що ведуть громадянство про ти московського загарбництва і терору та інформують вільний світ за що бореться Україна. Це на їхню адресу д-р С. Наріжний папляє такі епитети, як "українська зрада і провокація" /Диви "Як рятували Музей ВБУ", ст. I8, 75 /.

4. ЗУДАК і п. К. Лисюк, кожен по своєму, старалися дістати майно Музею ВБУ до Америки в свої руки.

5. Всіх лідерів і діячів спільноти він бере гуртом і називає їх зрадниками, бо не помагали Йому в Його роботі під комуністичним режимом у Празі. /Диви "Як рятували Музей ВБУ" ст. I59, 269 /.

Винуватить д-р С. Наріжний усіх за те, що вони не помогали Йому будувати Музей у Празі під комуністичним режимом і в Його співпраці з Сталіном, а також за те, що, коли вже лавочку закрили, то не хотіли боронити музеївного матеріалу в I948 році, коли большевики забрали решту майна і розвязали Т-во Музей ВБУ.

Тут подаю список організацій та осіб яких обвинувачують брати Наріжні у своїй книжці "Як рятували Музей ВБУ", ст. 254 до 261/:

УКРАЇНСЬКІ ДІЯЧІ В ЗАХІДНОМУ СВІТІ за те, що не цікавилися по війні долею музею.

ВІЛЬНА ПРЕСА УКРАЇНСЬКА містила по війні підозріння, упередження подавала неправдиві замітки про Музей ВБУ. Багато часописів подавало провокацію "Свободи".

УКРАЇНЦІ В АМЕРИЦІ, зокрема в США, могли помогти, але не хотіли і відмовили поміч.

ЗУДАК ТО ШИГАНІ і жуліки, хижі звірі, а д_р В. Галан поповнив найбільший злочин у ЗУДАК-у і діячі ЗУДАК-у поповнили найбільший злочин.

УКРАЇНСЬКИЙ КОНГРЕСОВИЙ КОМІТЕТ АМЕРИКИ закидає, що УКК не брав участі в рятуванні музеюного майна і радив ліквідувати ту справу.

ЦЕНТРАЛЬНЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО УКРАЇНСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ обвинувачується в тому, що в статтях і справоозданнях організації їх голова п.В. Мудрий ніколи не згадав про Музей і не боронив його.

УКРАЇНСЬКА ВІЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК на еміграції, поставилася до Музею БЕУ пасивно і не помогала рятувати Музею.

НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО ІМЕНИ Т. ШЕВЧЕНКА, ані його члени, що, хоч і вважають себе на чужині за продовження НТШ в краю, не помогали в рятуванні Музею.

УКРАЇНСЬКИЙ ТЕХНІЧНО-ГОСПОДАРСЬКИЙ ІНСТИТУТ, мовляв, зверталися до професорів тієї установи в справі рятування Музею, але без - результатно.

УКРАЇНСЬКА ВИСOKA ЕКОНОMІЧНА ШКОЛА - ректор її проф. Б. М. Мартос відмовився від участі в рятуванні Музею.

УКРАЇНЦІ У ФРАНЦІЇ - відмовилися допомогти в рятуванні і посталися стримано.

УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА РАДА, закинувши Центральній владі /сторінка 245/, що українці запросили німців, то вони винні в тому, що Москва окупувала Україну і що не помогали в рятуванні Музею. Значить, не вина Москви, що вона загарбала Україну, а вина українців, які пішли з німцями в 1918 році.

БІБЛІОТЕКА ІМЕНИ С. ПЕТЛЮРИ В ПАРИЖІ - її бібліотекар п. Г.Довженко не кооперував із ним і не помогав у рятуванні Музею.

ОУН - його лідери не помогали в рятуванні Музею.

СОЮЗ УКРАЇНСЬКИХ ЖУРНАЛІСТІВ - не помогав у рятуванні Музею.

ОВЕДНЯННЯ УКРАЇНСЬКИХ ЖІНОК НА ЕМІГРАЦІЇ - байдуже ставилося до справи.

Далі подаю лише частину тих громадських і наукових діячів, яких згадав д-р С. Наріжний у своїй книжці та обвинувачує в утраті Музею:-

Проф. д-р Ісаак Маэспа	Мит. д-р Іларіон
" П. Феденко	проф. В. Дорошенко
" А. Грановський	Пан В. Приходько
" Ю. Бойко	Д-р Д. Галичин
" І. Розгін	Пан Ю. Ревай
" В. Міяковський	Пан С. Процюк
" Р. Смаль Стоцький	Пан Г. Довженко
" О. Шульгін	Пані М. Рудницька
" Я. Рудницький	Пан В. В. Соловій
Інженер В. Мартинець	Д-р Т. Олесюк
" М. Еремієв	Пись. І. Багряний
Д-р Л. Мишуга	Пан М.А. Славінський
" Т. Павличенко	Пан В. Мудрий
" С. Росоха	Д-р В. Галан
К. Лисюк	

Усіх іх згадують брати Наріжні в своїй книжці "гарним словом" і називають "злочинцями", "провокаторами", "циганами" і "жуликами" "найавартурніший капіталіст" та заявляють, що вони поповнили "га небний вчинок" тому, що не помогали рятувати Музею ВБУ, який д-р С. Наріжний перемінив на "Український Музей в Празі", та що не помогали д-рові С. Наріжному будувати Музей під большевиками і не пішли на співпрацю з ним для Сталіна.

Уявіть собі, що ту книжку прочитають в Україні ті, хто не знає цих людей: що вони про них подумають? Адже там, в Україні, люди ввесь час вірять, що там, на еміграції, живе дух визволення, і що ті люди, розкидані по всьому світі, подають голос в обороні України й української справи. Що вони дбають, щоб те культурне о гнише жевріло, і вони користаються волею й незалежністю і щось роблять. Як будуть вони духовно пригнічані прочитавши ті писання братів Наріжних та їхні обвинувачування всієї української еміграції що нібіто вона мертвa, байдужа та не береже українських культурних надбань! Люди, не знамчи правди, можуть братам Наріжним повірити, бо ж комуністи, напевно, використають те все проти нас української еміграції у вільному світі.

Брати Наріжні приділюють більшу частину місця в своїй книжці "Як рятува и Музей ВБУ" своїм обвинувачуванням на адресу громадських установ, науковців, громадських діячів та вважають усю спільноту на еміграції винною за втрату музею. Я наведу лише деякі витяги з тієї їхньої писанини.

Сторінка I8: "В повоєнних роках, і особливо під час цього останнього рятування, виявилася ще одна небезпечна для музею ВБУ річ, через яку те рятування не мало досі успіху, - це власна українська зрада музею й провокачія супроти нього. Ця зрада й провокачія тяжить над справою музею ВБУ й тепер".

Сторінка I9: "Автор не ставить у цій публікації завданням шукати винуватих за те, що сталося і є з музеєм ВБУ, бо вважає, що тих винуватих не треба шукати, бо вони без шукання видимі й знані. Також не робить автор і найменшої спроби їх обвинувачувати, чи їм докорятити, бо вважає, що своїми вчинками вони сами себе засудили".

Сторінка 52: "В Празі до цього періоду/цебто, в 1945 р. К.Л. / спадає змагання за повоєнне існування музею ВБУ, яке продовжувалося роки, було успішним, впало і впало, врешті, не стільки через низьку ворожість чужих, як через байдужість своїх".

На своє оправдання чому він, д-р С. Наріжний пішов на співпрацю з большевиками та за листування з Сталіном, затрати грошей, за обман еміграції, д-р С. Наріжний пише так:

Сторінка 75: "Та навіть і тепер, після виявленої, замість того, байдужості, зради й провокациї, я лишився так само переконаний, що була то моя повинність зробити тоді саме так, як я зробив".

Сторінка II5: "Музейні діячі думали тоді, як і весь час взагалі, лише про врятування музею й про його дальнє існування й діяльність, як національної установи. Чи д-р В. Галан уже тоді мав у своїй голові якісь спокусливі думки про привласнення музеюного майна для ЗУДАК-у, хто знає?"

Д-р С. Наріжний всіма силами намагався притягнути ЗУДАК до співпраці в музеї бо то зразу давало би Йому 130 організацій у-країнської спільноти, яка входила в ЗУДАК і грошову допомогу. Д-р В. Галан і ЗУДАК були вже поінформовані про плани д-ра С. Наріж-

ного і большевиків. Д-р С. Наріжний домагався присилки делегата. Просив, щоб я приїхав, в надії переконати, що треба відбудовувати Музей ВБУ в Празі.

Сторінка I30: "Д-р С. Наріжний знову писав про делегування уповноважаного ЗУДАК-у до Праги, а від ЗУДАК-у 26-го грудня 1947 р. і від 27 січня 1948 р. знову за пілдписом д-ра В. Галана, була писемна вимога про передачу музеїного майна на власність ЗУДАК-у /т. ч. I6/. Здавалося, що хижий звір глибоко закусив свої зуби в жертву й ричав: "давай і давай на влаєність". Жертва, однаке, боролася далі".

Після того, як Музей ВБУ пішов у руки большевиків у 1948р. д-р С. Наріжний зчиняє крик, щоб рятувати Музей і каже звертатися то до чеської комуністичної влади, підлеглої советам, то до ЮНЕСКО, в якому членами є Москва та інші сателіти Москви. В тій справі д-р С. Наріжний пише так:

Сторінка I72: "Д-р Галанові, як посвідчив пізніше і другий діяч ЗУДАК-у п. К. Лисюк /т.ч. 95/, розходилося в 1948 р. не про рятування Музею ВБУ, а про те, щоб пізніше пред'явити чехам претензії й одержати винагороду за втрачене майно".

Чи не тому то д-р С. Наріжний і не хотів дати документа про передачу музеїного майна, а зробив його фальшованим, щоб українці не дістали відшкодування від комуністів за втрачене майно? Яке зворушливе батьківське піклування комуністами!

Ми бачимо, що в грудні 1947 і січні 1948 р. ЗУДАК домагався передачі майна, як зазначено на ст. I30, за що д-р С. Наріжний називає діячів ЗУДАК-у "хижими звірями", а на наступній сторінці в тій книжці пише так:

Сторінка I73: "З Праги благали рятувати Музей - благали робити це до його закриття й після закриття; казали, що це є важна національна справа"./див.фот. ч. 3 /.

На сторінці I30 ЗУДАК домагається передачі майна наприкінці 1947 року і в початках 1948 р. і д-р С. Наріжний відмовляється його передати та називає діячів ЗУДАК-у "хижими звірями", а тут же, на другій сторінці, пише, що музеїні діячі з Праги домагалися рятування музею в 1947 і 1948 рр. Якого рятування? Д-р С. Наріжний вважав що рятування може полягати тільки в відбудові музею в Празі під большевиками, в зміні назви музею, співпраці з комуністами і підляганні Москві, а як інакше, то вони - "хижі звірі".

І ось такого роду обвинувачування йдуть через всю книжку "Як рятувати Музей ВБУ" видану братами Наріжними, окрема, на сторінках: I74, 212, 216, 221, 254, 258, 256, 257, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 277, 345, 436, 437.

Лист д-ра С. Наріжного до ЗУДАК-у в Америці від 25 грудня 1947 року, чебто за три місяці перед закриттям Музею большевиками, свідчить, що д-р С. Наріжний і не думав про передачу музейного майна, а все плянував будувати Музей у Празі та дістати відшкодування за повоєнне зруйнування Музею.

В довгому листі до ЗУДАК-у д-р С. Наріжний пише:

"Завданням Музею, що для їх досягнення Управа старалася зискати співробітництво й підтримку ЗУДАК Комітету, в основному зводяться до трьох головних точок:

I. Збереження її українських руках і для українських цілей зібраних в Музею матеріалів, що були врятовані після воєнної катастрофи.

2. Забезпечення дальшого існування й діяльності Музею.

3. Одержання належної нагороди за воєнні шкоди, заподіяні Музею бомбардуванням 14.II 1945."

В далішому тягу того листа д-р С. Наріжний просить прислати представника ЗУДАК-у щоб виробити плян дальшої праці в Музеї.

Отож за три місяці перед тим, як большевики забрали музейне майно, д-р С. Наріжний і в думці не мав передати майно до Америки. Шікаве ще одне явище: в той час, як д-р С. Наріжний 25 грудня 1947 року пише до ЗУДАК-у, щоб наладнати працю в Музею і відбудову його в Празі, до мене пише листа з 12.7. 1947, в котрому пише: / подаю частину листа /.

"З приложенням листа до д-ра Г. Ви бачите, що я не маю з Вашої сторони жодних інформацій. Коли б інші не писали з Канади, то я був би як відрізаний. Найбільший жаль маю до Вас. Коли було все в порядку, Ви писали, навіть часто, а тепер, як настала лиха година - ніби занімли".

Отож там була "лиха година" в Празі з большевиками. Але д-р С. Наріжний все ж таки тягне ЗУДАК за допомогою, до праці, до відбудови Музею в Празі. Видно, що тиснули д-ра С. Наріжного, щоб він показав працю, як обіцяв. Тому, коли таких наслідків праці д-р С. Наріжний не міг дати, бо громадянство йому не вірило і мало свої причини, то Музей большевики забрали, відібрали гроші, що були на руках у скарбника, і "лавочку" закрили.

Д-р С. Наріжний був свідомий, що в Празі большевики, і Музеї ВБУ є під загрозою, починаючи від 1945 по 1948 рік.

В 1946 році я писав листи, в котрих запитував, чи є загроза для музею, та що краще було б матеріали музею перевезти до Америки. У відповідь я дістав від д-ра С. Наріжного листа з дня 30 січня 1947 р. в котрому він писав:

"Все вспокоїлося і небезпека минула. Шліть гроші і матеріали до музею. Всі матеріали збереглися. Музей має бути відбудований у Празі, бо він має 20-літню давність і пустив глибокі коріння".

Макчи інші інформації про стан в Празі, я писав, що його листи носять харктер, ніби він пише все те під цівкою револьвера. На того листа я відповіді не дістав. Вже в 1958 році він у своїй брошурі "До статті п. К. Лисюка" на ст. 61 пише так:

"Пан К. Лисюк хвалиється в своїй статті тим, що він у 1946 р. й пізніше добре знат про існуючий в Чехії стан і, знаючи це, він дивувався, що в комунікаті управи про загальні збори Товариства 28 квітня 1946 р. не було "ні слова про стан, який там існує чи про арештування українців" /"Нов. Шлях", 75/. Сам п. К. Лисюк у своєму листі до д-ра С. Наріжного з 7.2. 1947 р. писав, що Чехія вже тоді була під комуністичною владою, - отже був свідомий того, куди й до кого він пише: міг припустити, що його листи можуть переходити певну перепірку; міг додуматися, які наслідки можуть мати його писання для адресата. І при тому всьому він переконував, що Музей не може існувати в Празі, бо Музей є на 100% проти тиранів; допитувався, хто контролює Чехію? Хто має право вночі входити до помешкання і забирати людину до Росії, до тaborів, чи розстрілу? Хто має право витягати людину серед білого дня на вулицю або розстріляти? Повідомляв д-ра С. Наріжного, що росіянин розстрілювали в Чехії наших людей, вивозили на Сибір, що вони там господари, а не чехи... і т.д. Чи писав то п. К. Лисюк обдумано й обережно? Чи застновляється він над можливими наслідками таких його листів? Чи той, хто свідомо хотів наразити адресата в Празі на небезпеку й пошкодити Музею, міг писати інакше? Чи саме так, як писав тоді п. К. Лисюк?"

В книжці "Як рятували Музей ВБУ" в 1959 році д-р С. Наріжний знову вертається до того ж листа, називає мене провокатором і пише таке:

"В своєму першому листі п. К. Лисюк з 18.5.46 р. управа музею підкреслила виразно і напочатку, що музейне То-

вариство і Музей провадять лише свою музейну працю й не беруть участі в жодних інших справах. Для кожного, в тому й для п. К. Лисюка, мали бути цілком зрозумілі зміст і значення того речення. Пан К. Лисюк однаке на те не зважає, він не перебирає і виразах і повними сло вами інформує д-ра С. Наріжного ѹ управу про те, що в Празі є комуністична влада, що Музей не може існувати в Празі, бо Музей є на 100 проц. проти тиранів, та домагається, щоб управа таємним способом пересилала з Музею до Америки "військові таємні документи", "списки українських воїнів, що брали участь у боротьбі проти большевиків в армії чи повстаннях..."

"Коли п. К. Лисюк робив то свідомо, то мусів він знати й про те, які наслідки могли мати ті його листи для д-ра С. Наріжного, для управи і для всього музею, на який п. К. Лисюк з Америки вказував, як на адресне бюро з адресами й списками "українських воїнів, що брали участь у боротьбі проти большевиків в арміях чи повстаннях".

Це слово в слово виписано з згаданої вище брошури д-ра С. Наріжного. Що ми можемо вивести з його писання? Можемо заключити, що в той час у Празі і в Чехії були большевики, контролювали все життя, цензурували пошту і переслідували осіб, які брали участь в українській армії чи в повстаннях, а рівно ж усе, що було українське.

Щоправда, то мої листи дуже пошкодили тим комуністичним застіям із нашим музеєм, бо вони свідчили, що українське громадянство в Америці знає, що музей є під большевицьким доглядом і ведеться людьми, які співпрацювали з большевиками. Такі листи найбільш попсували московсько-большевицькій комбінації, а також д-рові С. Наріжному, бо він при всіх своїх заходах і стараннях не міг виконати свого завдання - збирати матеріали, відбудовувати Музей для большевиків та притягнути антикомуністичну українську спільноту до одного "котилька" на співпрацю з комуністами. Звідси вся лють д-ра С. Наріжного на К. Лисюка і на ЗУДАК у Філадельфії.

Часопис „Свобода“ - орган У. Н. Союзу

В українській газеті "Свобода", що виходить в Америці, було поміщено в 1947 році вістку про передачу Музею ВЕУ советам, що сталося у 1945 році. Щя стаття має світлину, на якій офіційні со ветські й чеські чинники підписують умову про ту передачу українського музею. Вістку цю прислав до "Свободи" ії працький кореспондент.

Та вістка облетіла всю українську пресу і сполошила українське суспільство. Якраз у той час автор цих рядків напружував усі сили, щоб добитися передачі музейного майна до Америки. Але д-р С. Наріжний / тоді фактичний управитель музею / противився цій передачі, якої я домагався... Згадана вістка в "Свободі" була для д-ра С. Наріжного дуже не на часі. Коли б він не мав вини у тій передачі нашого музею советам, як тодішній директор і член управи музею / в чім його в той час посуджувано /, то мав би зараз же зареагувати. Він би мав не тільки заперечити ту, як він ії називає "неправдиву" вістку, документально доказавши противне, але також доказати й свою непричентність до справи тієї передачі.

Але д-р С. Наріжний написав до редакції "Свободи", щоб йому назвали ім'я кореспондента поданої вістки, бо, мовляв, вона не відповідає правді... Став чезрозуміло поведінка д-ра С. Наріжного в цій справі. Чому він не доказує, що то неправда, а тільки вимагає подати йому ім'я кореспондента, який видав ту "тайну" з поза залізної заслони? Зрозуміла річ, редакція "Свободи" відмовилася назвати ім'я свого дописувача, як зробила б і всяка інша редакція у вільному світі... Ясно, що ім'я того кореспондента з Праги хотів би знати і кожний советський агент і обвинуватив би його в "шпіонажі".

Д-р С. Наріжний - людина освічена і знає, що всяку неправдиву вістку можна легко спростувати, подавши правдиві докази проти не правдивої новинки, і редакція, як це завжди і всі редакції роблять, спростує ту немилу помилку. Д-р С. Наріжний у той час був у Празі. Новинку взято з журналу, видаваного у Празі, і для нього, що мав, як він твердить, той журнал і читав його, не було б великим трудом зняти фотокопію, засвідчити у нотаря, чи американського консула оригінал та переклад на українську мову і прислати до редакції "Свободи" на доказ неправдивості поміщеної в часописі вістки. Однаке, д-р С. Наріжний того не зробив ні тоді, ні пізніше, хоч у двох своїх брошурках містив дотичний допис, взятий із "Свободи" та твердив без доказу, що то неправда. При тому він лише акцентує, що редакція "Свободи" відмовилася назвати ім'я кореспондента тої новинки. Шікаво, нашо йому було потрібне ім'я кореспондента, коли він мав би лише доказати, що та вістка неправдива, і справі був би кінець. А розшукуванням імені кореспондента хай би зайнялася таємна советська поліція...

Тому, доки тієї вістки про передачу музею ВЕУ советам не буде спростовано документально, доти ми будемо вважати ії за правду - ву, цебто, що МУЗЕЙ БУЛО ПЕРЕДАНО БОЛШЕВИКАМ, А Д-Р С. НАРІЖНИЙ ЗБИРАВ ГРОШІ НА НЬОГО, ТРАТИВ ІХ І ВІВ МУЗЕЙ ВЕУ В ТОЙ ЧАС, КОЛИ

ВІН УЖЕ БУВ У РУКАХ СОВЕТСЬКОЇ ВЛАДИ.

Та припустімо на одну хвилину, що д-р С. Наріжний дійсно пише правду / в що дуже тяжко повірити, знаючи скільки неправди він пише / що Музей ВБУ не було передано і що вістка про те не відповідає правді. То чому ж він не хоче того доказати, а замість того, обвинувачує редакторів, часопис Українського Народного Союзу "Свободу" та старається доказати перед членами Союзу та перед ширшим українським загалом, що редактори нечесні, "провокатори" і містять неправдиві відомості ?

Брати Наріжні в своїй книжці "Як рятува и Музей ВБУ" на сторінці 142 пишуть:

"Редакція "Свободи" зігнорувала мій запит / йдеться мова про ім'я кореспондента, що подав вістку; моя замітка, К. Л. / і не дала відповіді на поставлене їй у відкритому листі питання. Вона і в 1947 р. і через десять літ пізніше, німо мовчить, не відповідає й криє ім'я автора тієї провокації, співучасницею якої сама та редакція була. Часопис "Свобода" це орган не самої редакції а цілого Українського Народного Союзу, який обеднує в Америці понад 50 тисяч дорослих українців. Криччи спричинника і будучи сама співучасницею, редакція "Свободи" тим самим перекладає відповідальність за той вчинок на цілу організацію, органом якої є "Свобода" - то значить, на Український Народний Союз і на все його членство".

Така злісна пропаганда проти редакторів і редакції "Свободи" з називанням їх учасниками провокації, кидаеться в вічі кожному хто уважно прочитає і продумаве те писання, знаючи, що до сьогодні брати Наріжні не спростували вістки про передачу музею ВБУ советам. А певно не спростували тому, бо то є правда, або тому, що не мали би матеріялу для своєї пропаганди.

З того видно, що д-рові С. Наріжному ходить найбільше про ведення цієї пропаганди перед українським загалом проти редакторів "Свободи", щоб тим самим понизити значення і авторитет самого Українського Народного Союзу... Не знаємо, яка з цього користь для д-ра С. Наріжного? Але більшівикам з того була б велика поміч, бож Український Народний Союз - це найбільша наша національна допомогова установа, яка щороку дає 10 тисяч долярів, а іноді й більше, на різні допомоги нашим культурним установам, та веде цілий час завзяту боротьбу проти комунізму. Тому, здескриптивати "Свободу", як часопис цієї організації, та припинити ведення нею проводу в боротьбі проти комунізму, було би для Москви великою перемогою. Ось чому сприяє пропаганда д-ра С. Наріжного.

Брати Наріжні вживають неправди і затаювань

НЕПРАВДОЮ є твердження д-ра С. Наріжного, що у мене не було зацікавлення Музеєм ВБУ, як він пише в своїй брошурі за 1957 рік на ст. 10:

"Pan K. Lissuk пише про Музей ВБУ, якого він ніколи не знає і не знає. Він був одним із членів і жертводавців, але ні Музеєм, ні його роботом, як і взагалі музеїною справою, ніколи не цікавився й має про це все хибні уяви. В Празі він подовше не жив, був там за час свого членства лише три рази /1929, 1932, 1939/ і лише тоді заходив до Музею та на засідання управи. Інакше, ні kontaktu з Музеєм ВБУ, ні інтересу до Музею та його праці у п. K. Lissuka ніколи не було."

ПРАВДОЮ є, що Музеєм ВБУ я цікавився більше, ніж своїм щоденним життям, бо не тільки допомагав грішми, але ще вів агітацію за збирками, за членами, за матеріями й обіцяв помагати не тільки за свого життя, а і після, залишивши своє майно на музей. В Празі я був не три рази, а шість: у 1929, 1932, 1933, 1934, 1939 1940 роках. Коли людина кидає свою працю, витрачає гроші на подорож до Праги, щоб порадитися, подивитися на ту працю в Музеї, то, видно, вона мусить мати зацікавлення Музеєм. Музеєм я все цікавився і доказом того є те, що коли Музей ВБУ попав у руки большевикам, то я почав організовувати Український Національний Музей в Онтаріо, Каліфорнія, /Дивись фотокліш ч.ІІ/ як продовження Музею ВБУ. Продав фабрики, кинув працю і віддався виключно Музеєві. Я свого слова дотримав, що буду все життя помагати Музеєві і забезпечу його й по смерті. Я так і зробив. Український Національний Музей в Онтаріо, що згодом обєднався з Чикагським Музеєм, існує, і У.Н.Музей я забезпечив у той спосіб, що побудував Українсько-Американську Фундацію, в яку вкладав гроші, дивиденди з яких мають іти на Музей так довго, як довго буде існувати монетарна система в Америці, та Америка буде вільною державою.

Це ще один доказ неправди д-ра С. Наріжного /Дивись фот.ч.ІО Адже ж сама управа Музею ВБУ свідчить, що я брав справу музею ВБУ близько до серця, а д-р С. Наріжний, щоб понизити мене в очах громадянства, пише неправду про мою особу і мою працю.

Від 1945 р. по р. 1948, поки Музей не попав у руки большевикам, я його старався рятувати, а тим часом, д-р С. Наріжний намагається цю справу заплутати, вживаючи фальші, неправди, перекручувань та всіма силами не допускаючи до рятування Музею.

НЕПРАВДОЮ є ТВЕРДЖЕННЯ д-ра С. Наріжного, як він пише в своєму дописі "Два Українські Музеї" / Дивись сторінка 24 /:-

"Всі твердження, подані в журналі, голословні, й ні один з авторів не посилається на тільки що на якесь безспірне свідоцтво, а взагалі на ніякі джерела".

ПРАВДОЮ є, що всі ті дописи взяті з допису д-ра С. Наріжного, "Два Українські музеї" в 1956 році, з Брошур, виданих ним в 1957 і 1958 роках та з його книжки "Як рятувати Музей ВБУ", виданої в 1959 році, чи інших джерел, друкованих у пресі. Той хто має ті матеріали, може провіріти і там є слово в слово, що д-р С. Наріжний пише про Музей. Він твердить, що вибрав із банку гроші за дозволом сов. влади 200.000 корон. / а витратив 347.000 корон /Дивись фотокліш ч. 6/. Шо в Празі були большевики і Музей залежав від большевиків в той час, як він обдурював спільно ту, що небезпека минула. Також признається, що потайки від усіх писав листи катові України Сталінові, мав від нього дозвіл на відбудову музею в Празі під большевиками, і вислав йому, катові України, подяку за довіря. // "Як рятувати Музей ВБУ", ст. 80-83/.

НЕПРАВДОЮ є твердження д-ра С. Наріжного, що в Українському Національному музеї в Онтаріо не було Шевченкіні "Два Українські музеї" ч.29/. Натомість **ПРАВДОЮ є**, що відділ Шевченкіяди був заснований у ньому зараз же тими книжками й матеріалами, які я подарував музеєві разом із своєю бібліотекою. Описля ми підбирали й поширювали цей відділ. Я скуповував по цілому світі видання Шевченка і, коли була злука музеїв у 1958 році, то до Чікага було передано 83 числа Шевченкіяди і коло 50 чисел Франкіяди. Барто тут навести слова д-ра С. Наріжного про те, що в Празькому музеї ВБУ Шевченківський відділ було засновано по одинацьти роках існування цього музею.

НЕПРАВДОЮ є твердження д-ра С. Наріжного, що я з ним приватно не розрахувався за прислані на продаж його власні книжки. Бажаючи кинути тінь на мое ім'я, він тричі - в дописі і в брошурі та в своїй книжці пише, що я з ним не розрахувався "Два Українські музеї" ст. 26/.

ПРАВДОЮ, натомість, є, що я тричі посылав на бажання д-ра С. Наріжного розрахунки, а в останній раз вислав з допискою, що більше не буду посылати, нехай зберігає те, що висилаю. Після того, як Музей попав большевикам у руки, я відмовився працювати решту його книжок і просив д-ра С. Наріжного подати мені адресу, кому маю передати всі ті книжки. Не одержуючи відповіді, я передав їх до УВАН на руки проф. В. Мяковського, як власність д-ра С. Наріжного, і одержав відповідну посвідку /Дивись фотокліш ч. 4/.

НЕПРАВДОЮ є ТВЕРДЖЕННЯ д-ра С. Наріжного, що він висилав мені свої книжки на мое замовлення, як він подає в своїх бруштурах.

ПРАВДОЮ є, що д-р С. Наріжний в своїх листах благав мені помогти йому продати ті книжки які він мені прише, а за ті гроші, пересилати пакунки з поживою його донькі до Німеччини. Я книжками не торгував, а мав три фабрики так що мав досить своїх турбот, но помогти людині я не відмовився. Тратив час, гроші, но морально був задоволений що комусь помог в білі.

НЕПРАВДОЮ є твердження д-ра С. Наріжного, що в Україн-

ськім Національним Музеєм в Онтаріо, Каліфорнія, не було українського прапора, на доказ чого він подає навіть фотоенімка, де є лише американський прапор в одній із кімнат музею./Бруш. 1958, сторінка 25/.

ПРАВДОЮ є, що в УКРАЇНСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ МУЗЕЇ з днем його відкриття був розкішний український прапор, подарований Музеєві Українською Культурною Централею в Лос Анджелосі. Взагаліж в УНМузей були такі прапори /аліва на право/:

1. Американський прапор, дарунок від Сенату, доручений сенатором В. Дільтвортом на відкритті Музею в 1955 р.
2. Український прапор від Української Централі в Лос Анджелосі.
3. Український бойовий прапор З-ої Стрілецької Дивізії, ген. Удовіченка, переданий на перехоплення.
4. Український прапор Українських Волинських ветеранів із Німеччини.
5. Український прапор Української Морської Флоти, дарунок кап. С. Шрамченка.
6. Український прапор Отамана Зеленого, який був у Києві при здобутті арсеналу.

Всі ці прапори знаходилися на видному місці в кімнаті Визвольних Змагань. Іх знику було поміщено в музеїному журналі "На Слідах" і "Музейні Висті". Д-р С. Наріжний не міг цього не побачити, бо фото було на пів сторінки, а ось малий американський прапор, що його Музей виставляв надворі в час свят і який стояв у кутку, він добре запримітив, щоб витягнути його на денні світло та кинути болотом в українську культурну установу та на К. Лисюка. Але правда є правдою. /Дивись фотокліш ч. 2/.

НЕПРАВДОЮ є твердження д-ра С. Наріжного, що в старій управі Музею ВБУ були тертя і тому в 1934 році Акад. І. Горбачевський, предсідник Музею ВБУ був перевибраний і на його місце був обраний проф. Смаль Стоцький.

ПРАВДОЮ є, що тертя в старій управі Музею ВБУ ніколи не було, а була повна гармонія в співпраці і плянах. **НЕПРАВДОЮ** є, що акад. І. Горбачевський був звільнений від головства в управі в 1934 році. Ще в 1935 році акад. Горбачевський був головою./ Дивись фотокліш ч. II/. Лист д-ра М. Антоновича сильчить що було непорозуміння лише між проф. Антоновичем і д-ром С. Наріжним.

НЕПРАВДОЮ є твердження д-ра С. Наріжного, що назва Музею ВБУ не була змінена як він подає в "Як рятували Музей ВБУ" на сторінці 48, де пише:

"Назва Товариство "Музей ВБУ" в Празі так і залишилася незмінною, під цією назвою Товариство було в 1948 році розвязане, а Музей закритий".

ПРАВДОЮ є, що д-р С. Наріжний в 1945 році звертався до Сталіна з проханням вести і відбудовувати "Український Музей в Празі". Робив умову з сов. чинниками /Акт 6-го листопада, 1945 року / від імені "Українського музею в Празі", робив заклики серед українського громадянства в Америці і в пресі від імені "Українського музею в Празі". Вживав блянки з тією назвою з 1945 року по 1948 рік. Доказом того є його же твердження в "Як рятували Музей ВБУ" та документ, фотокліш ч. I.

Шкавим є то, що д-р С. Наріжний в одній і тіж книжці подає, що ту назву не було змінено, а тут же подає, що від імені "Українського музею в Празі" робив умову з сов. владою в Празі, писав листи до Сталіна від імені "Українського музею в Празі", та робив заклики до людей і в пресі, вживавчи тої назви на своїх листах. Це не кожна людина може так неправду писати, а лише людина що не знає де кінчиться правда і починається неправда....

НЕПРАВДОЮ є, як пише д-р С. Наріжний у своєму дописі в "Америці" 1956 р. з 16 червня, ст. 15, а саме, що:

"Загальні збори 1937 р. висловили подяку почесному членові Каленику Лисюкові за те, "що своїм коштом оплачує помешкання музею", але ніде нема згадки про збільшення них річної суми в звязку з поширенням музейного помешкання до 6 кімнат."

ПРАВДОЮ є те, що подають "Вісті музею ВБУ" ч. 4 за січень 1934 р.:

"К. Лисюк уже від ряду років власним коштом оплачує нинішнє музейне помешкання. Зворушений великим зростом музейних колекцій і пересвідчившись на власні очі в надзвичайній тісноті теперішнього музейного приміщення, К. Лисюк ласкаво запропонував його коштом поширити теперішнє найняте помешкання. Товариство музею з відчіністю прийшло цей новий дар, і в тому ж домі, де знаходиться Музей, найнято ще один терен, поділеній на чотири переділи. Тепер у них переводиться ремонт. Таким чином, нинішнє музейне помешкання, що склалося з трьох покоїв і двох складів, буде майже подвоєне, бо складатиметься з семи покоїв і двох складів". /фотокліш ч. IO/.

"Український Тиждень", Прага, 15 січня 1934 року писав:

"Шедрий дар патріота. Український емігрант, а нині громадянин Сп. Держав Америки, Каленик Лисюк, що від 1929 року дає кошти для найму помешкання для музею ВБУ, щорічну свою допомогу збільшив, і Музей ВБУ в тому ж домі найняв ще одно приміщення так, що площа музейного помешкання майже подвоїлась".

НЕПРАВДОЮ є твердження д-ра С. Наріжного в Брошурі за 1957 р., що:

"Pan K. Lissuk перебільшує характер свого членства і заслуг у Музеї Визвольної Боротьби України, - сам себе називає "Фундатором музею ВБУ". Фактично п. К. Лисюк фундатором музею ВБУ не був і не міг бути, бо такої категорії членів у музейному статуті взагалі не було".

ПРАВДОЮ є, що такі мусіли бути, коли управа музею ВБУ по давала в своїм музейним органі "Bictri" в 1934-1936 роках і випустила була навіть спішальну летічку для збірки грошей, в якій було подано, що хто дасть 10 дол., той буде в книжках записаний як фундатор, а хто дасть 25 долярів, то буде зазначений Добродієм музею. / Диви фот. кліш ч. 9 /. А що я дав більш ніж 10 долярів, то напевно я не присвоїв собі зайвого, а фактом є, що хто дає гроші на якусь справу, той є її фундатором.

Для чого треба все це д-рові С. Наріжному? Видно на те, щоб лише сплямити будькому способом моє ім'я. Великий англійський письменник Шекспір писав: "Не той злодій, хто вкраде у мене золото, а той, хто вкраде в мене моє добре ім'я".

НЕПРАВДОЮ є твердження д-ра С. Наріжного, яке він подав у своїй брошурі за 1958 рік, ст. 26, де він пише:

"Pan K. Lissuk знає, що свої справоздання д-р С. Наріжний давав завжди і управі і загальним зборам, і контрольній комісії музейного Т-ва. Справоздання директора музею ВБУ 1946-1948 не були менш докладні, ніж у роках по передніх".

ПРАВДОЮ є, що д-р С. Наріжний ні одного разу не подавав до прилюдного відома фінансового звіту. Були в українській пресі лише заклики посылати гроші і матеріали, та "справоздання" того роду, що: "всі матеріали збереглися. Небезпека минула, і ми працюємо та відбудовуємо Музей ВБУ".

НЕПРАВДОЮ є твердження д-ра С. Наріжного, як він подав в своїй брошурі за 1958 рік, ст. 31, де він пише:

"Ніколи такої управи, в складі якої, як твердить п.К.Лисюк, кооптовані д-ром С. Наріжним "не члени" музею не було. То є неправда п. К. Лисюка."

ПРАВДОЮ є те, що писав д-р С. Наріжний у своїм дописі:-

"З тих, що залишилися в Празі, більшість трималася осічною і не погодилася брати будьяку участь у дальшій праці музею ВБУ. І тільки одиниці не відмовлялися дати свою згоду на участь в управі, яку при кінці 1945 р. бу-

ло доповнено шляхом кооптації. Були це в більшості нові люди, які перед тим або зовсім не були членами Товариства, або ж ніколи не входили в його управу". /"Два Українські Музеї", ст. 25, 26 /. Отже, д-р С. Наріжний заперечує те, що сам писав.

НЕПРАВДОЮ є твердження д-ра С. Наріжного, що ще до мене було порушено питання будови дому під Музей:

"Питання про власний дім для Музею й про український дім у Празі взагалі почалося без зв'язку з п. К. Лисюком та його пожертвами. Була це давня мрія і потреба українців у Празі мати свою власну домівку. Питання про це ставилося 1920 р. з ініціативи дипломатичного представника ЗУНР в Празі д-ра Степана Смаль Стоцького в тодішньому українському клубі, потім становилося про фесором В. Старосольським на зборах Музею 1927 року, до реалізації його дійшло щойно в 1938 р." /Дивись брошурка I957 р. ст. I2 /.

ПРАВДОЮ є, що Музей в 1920 році ще не було, а був він заснований лише в 1925 році, то не могли ж підносити питання про будинок, коли не було ще Музею і не було зорганізоване Т-во Музеї ВБУ.

В статуті Музею ВБУ не було зафіксовано, що Музей має право мати свій власний дім. Лише коли я в 1929 році був на зборах, то по рушив це питання, і лише через кілька років пізніше змінили в статуті, що мають право будувати чи набути дім під Музей і почали акцію збирання грошей на будову дому під Музей ВБУ.

На сторінці 2. музеїні "Вісті" ч. 3 подають:

"В короткому часі показалося, що помешкання для Музею мале, і управа стала перед фактом конечності це помешкання збільшити. В зв'язку з цим К. Лисюк поставив справу практичного збудування або придбання власного будинку для Музею".

Це дрібниця, неважливо, хто піддав перший ту гадку, але д-р С. Наріжний бажає зменшити мої заслуги для Музею ВБУ і тому він уживає неправди. Це є характеристичне для цілого ряду перекручувань д-ра С. Наріжного, які я лише частинно подаю тут. Але іх є набагато більше.

НЕПРАВДОЮ є твердження д-ра С. Наріжного, що я виплатив Музею ВБУ лише 3.000 дол., і загаювався з виплатами й не доплачував. /"Два Українські Музеї", сторінки I6,I7 і 22 /.

ПРАВДОЮ є, що подається в "Музеїніх Вістях" за 1935 р. ч. 8, квітень, а саме, що до того часу, цебто, за шість років, я виплатив 46.419 чес. корон. а не 44.181 корон, як подає д-р С. Наріжний.

ріжний. Це було, я вплатив більше, як обіцяв платити.

Я почав платити Музею 300 дол. річно, починаючи з 1929 року і підрахунок моїх виплат такий:

За 1929 по 1933 роки платив по 300 дол., то за 5 років	
я вплатив	1.500.00 дол.
З 1934 по 1939 р. платив по 400 дол. то за 6	
років.....	2.400.00 "
На будову дому дав	120.50 "
На оплату моргеджу-гіпотеки за дім музею	
в 1929 році	150.00 "
С. Виротовому на покриття подорожі до Америки	
і по Америці в справі Музею ВВУ в 1936 р.	
/половину витрат /	932.00 "
/Дивись Музейні "Вісті" 1936 р. ст. 7 /.	
Вислано д-рові С. Наріжному для пересилки	
музейного майна до Америки в 1946 році	200.00 "
Разом я вплатив Музею ВВУ в Празі.....	5.302.50 дол.

Отож, ще раз неправда д-ра С. Наріжного, який пише, що я дав лише 3.000 доларів.

Тут треба зазначити, що поїздку до Америки в справі Музею ВВУ п. С. Виротового, скарбника Музею, фінансував на половину сам п. С. Виротовий, а половину витрат я взяв на себе. Крім того, коло двох місяців я їздив автом по Америці з п. Виротовим у тій справі, а це не входить у той підсумок витрат.

НЕПРАВДОЮ є твердження д-ра С. Наріжного, що в касі Музею ВВУ не було грошей і не приходили пожертви від членів.

ПРАВДОЮ є, що я вислав 200 дол. в 1946 році і що в 1945 році д-р С. Наріжний взяв із банку 130.000 чес. корон та в роках 1946, 1947 ще взяв з каси Музею, як він подає 217.000 чес. корон. /Дивись фотокліш ч. 6 /.

Коли в касі управи музею не було грошей і не поступали датки від громадянства, то звідки д-р С. Наріжний взяв 347.000 чес. корон, які витратив і не здав громадянству розрахунків?

НЕПРАВДОЮ БУЛО, коли д-р С. Наріжний у листі до мене в 1946 році писав:

"Пишете, щоб усе перевезти до Америки і там будувати Музей ВВУ. В Празі Музей пустив глибоке коріння, користується великою повагою, і тут для такого музею більш надається місце, як деінде".

Д-р С. Наріжний у 1946 році писав до мене:

"Вже минула всяка небезпека, матеріяли збережіні,

треба почати відбудовувати Музей ВБУ".

ПРАВДОЮ БУЛО, що в Празі в той час були большевики, д-р С. Наріжний, як сам признався в своїй книжці "Як рятували Музей ВБУ" / сторона 75 /, що Музей ВБУ залежав від большевиків, і д-р С. Наріжний з ними співпрацював. Також признався, що писав листи до ката України Сталіна, мав від нього дозвіл на ведення Музею під большевиками і за дозволом ката України одержував із банку гроші.

Подаю малу частину неправди, яку виписують брати Наріжні на мене і на провідників української спільноти не для оправдання, бо з людьми, які співпрацювали з катом України Сталіном чи співпрацюють з катом України Хрущовим, нам непотрібно виправдуватися на їхні закиди. Подаю тут неправди його і його брата О. Наріжного для того, щоб українська спільнота знала, чому Музей ВБУ пішов большевикам у руки, а коли людина говорить неправду, їй перестають вірити.

НЕПРАВДОЮ і перекручуванням фактів є й те, що д-р С. Наріжний пише в "Як рятували Музей ВБУ" на ст. I73:

"З Праги благали рятувати Музей, благали робити це до його закриття й після закриття; казали, що це є важна національна справа; писали при тому, що саме і як треба робити".

ПРАВДОЮ є, що ЗУДАК при кінці 1947 року і в початках 1948 р. домагався рятувати Музей і перевести до Америки. Цей факт стверджує сам д-р С. Наріжний, що він був проти передачі музеюного майна до Америки. В своїй книжці "Як рятували Музей ВБУ" на ст. I30 пише таке:

"Д-р С. Наріжний знову писав про делегування уповноваженого ЗУДАК-у до Праги, а від ЗУДАК-у 25 грудня 1947 року і від 27 січня 1948 р. знову за підписом д-ра В. Галана, була писемна вимога про передачу музеюного майна на власність ЗУДАК-у /т.ч. I6/. Здавалося, що хижий звір глибоко закусив свої зуби в жертву й ричав: "давай і давай на власність". Жертва одначе боролась далі."

На сторінці I51 пише:

"Управа з огляду на обставини 1947 і 1948 рр. не вважала ні для себе, ні для Музею безпечним ухвалювати самій, або подавати на загальні збори внесення про передачу музеюного майна ЗУДАК-у".

А на сторінці I29 пише:

"Управа не могла дати згоду на домагання ЗУДАК-у про передачу. Саме те домагання в тодішніх обставинах було для неї і незрозумілим і небезпечним".

Музей ВВУ був закритий большевиками 25 березня 1948 р. Чи то подібне на то що д-р С. Наріжний "благав рятувати музей"? Як бачимо, то д-р С. Наріжний на брехні іде, і брехнею поганяє, - як кажуть наші люди.

НЕПРАВДОЮ є, що д-р С. Наріжний подає в своїй брошурі за рік 1957, що:

"Pan Lissok перебільшує характер свого членства і заслуг у музею ВВУ, сам себе називає "фундатором музею ВВУ". Фактично п. К. Лисюк фундатором музею ВВУ не був і не міг бути, бо такої категорії членів у музейному статуті взагалі не було".

ПРАВДОЮ є, що такі категорії були і я вже подав докази з "Музейних Вістей" фот.кліш ч. 9, та з їх закликів. Але брати Наріжні ту категорію членства від мене відбирають, називаючи мене брехуном, і в той час подають, що такі члени були, і що О. Наріжний був фундатором, який дав десять доларів.

В книжці "Як рятувати Музей ВВУ" на ст. 126 пишуть так:

"Подавши цю постанову до загального відома, управа Українського музею закликає членів Т-ва і його прихильників, осіб і організацій, особливо кол. добродіїв і фундаторів, вписуватися в жертводавці-добродії музею на 1947 рік".

Такі заклики видавав д-р С. Наріжний в 1947 році, а про свою брату, О. Наріжного, де він його заслуги підносить до неба, на 206 сторінці пише таке:

"О. Наріжний, давній член Товариства "Музей ВВУ", яке він підтримував своїми грошовими пожертвами, як жертво давець-фундатор Українського дому в Празі, записаний в пам'ятних книгах музею ВВУ".

"Український Дім в Празі" це назва дому, котрий був куплений під музеєм ВВУ в Празі. Отож, маємо два докази неправди д-ра Наріжного, бо категорія фундаторів в музею ВВУ існувала і я не перебільшив, коли писав, що я був фундатором.

НЕПРАВДОЮ є твердження д-р С. Наріжного, що К. Лисюк обіцяв поміч музею в 1946 і 1947 роках, як він подає в "Як рятували Музей ВВУ" на сторінці 255, де він пише:

"Pan K. Lissok, почесний член музейного Товариства, рекламований меценат і призначений в Америці як авторі - тет у справах музею ВВУ. Музейні діячі в Празі поклали на нього найбільш надії, зверталися до нього за порадами, сподівалися від нього впливу на американські чинники, просили його про допомогу, про посередництво й про рятування музею. K. Lissok багато обіцяв музейним

діячам в Празі в 1946 і 1947 рр.".

ПРАВДОЮ є, що до мене звертався д-р С. Наріжний в 1946 р. з проханням помогти грішми і впливами серед американських українців відбудовувати Музей ВБУ в Празі. На його прохання я відповів листом з дня 28 мая, 1946 р., який д-р С. Наріжний цитує у всіх своїх виданнях. Я писав так:

"Ні, панове, сьогодні я вже не погоджуєсь на дурійку людей, які не думають за будуче нації, не бачуть далі свого власного носа. Отож на мою думку є нерозважно робити заклики до людей, які не є в курсі справи і тягнути їх знову до тої ями з якої Ви мали б вилазити самі і перестерігти інших. Коли б я був на Вашому місці, і мав дійсно ширі і добре наміри, я при першій можливості переслав би весь цінний матеріал до Америки де я був би певним, що він зберігся б для будучого покоління. Це я зробив би, бо так себе почую, но як Ви зробите то буде залежати від Вашого чуття і обовязку, аще більше від здорового розсудку і національного чуття як патріотів".

Чи таке писання подібне нато, як ѿ що пише д-р С. Наріжний, що я обіцяв їм помагати будувати музей під большевиками в 1947 і 1948 рр., тоді, коли я вже в 1946 році був проти того? Я писав в листах, що коли вони не урятують Музей ВБУ, то поповнять національний злочин. Я бачив порятунок лише в перевезенні музеюного майна до Америки чи Канади, а д-р С. Наріжний вважав, що найкращим збереженням для музею буде під большевиками. В тому і є різниця між українським громадянством і д-ром С. Наріжним: музей пішов в руки большевиків...

Щікаві спостереження

Українці в Америці й Канаді дивувалися, чому члени управи Музею ВВУ не переслали музейних матеріалів до Америки чи Канади, та чому відволікала до останнього дня ту справу і в той спо-сіб занапстила Музей ВВУ. Люди не знали всієї тієї справи в той час. Та й писати в тій справі не можна було всього, не маючи документальних доказів, щоб вийти з таким обвинуваченням, з яким зараз можна вийти. Малися такі документи, як листування, фотокопії з листів та документів. Було багато листування та й тепер ще приходять листи з різними "доказами", але все то пишуть люди, які просять, щоб їхніх імен не подавати. Такими "доказами" ми не можемо оперувати і давати їх до преси. Тому в більшості цієї книжки я роблю покликання на публікації самого д-ра С. Наріжного та його брата, або подаю документи, які сами за себе свідчать.

Щікаво знати, як деякі люди задивлялися на ту справу і перед роками 1946-1948, - в час, коли брати Наріжні стали випускати свої брошюри, дописи та книжку в справі Музею ВВУ і нападу на українське громадянство і на мою особу.

Один українець, який перебував в Чехії і добре ознайомлений з музейною справою, писе мені в листі з дня 27.9 1957 р. /Ім'я Його з певних причин не можу подати/. Його лист зберігається в архіві під ч. I6/ Пише таке:

"В 1945 році було в касі Музею поверх 40.000 корон. Наріжний під час перебування тут значну частину з тих грошей витратив на себе! Самоправно рішав усі справи, ні з ким не радячись. Люди, яких я допитував, про архіви, а які могли б і повинні про це знати, викручуються, не дають ясної відповіді, а були такі, що боялися навіть згадувати про ту справу. Наріжний поступав дуже автократично, нікого про ніщо не інформував, а робив, що вважав за відповідне для себе. Мені казали, що архів перебрала комуністична партія. Між іншим, справою перевезення музейного майна завідував якийсь Вронський."

Це - характерне спостереження посторонньої людини, яка живе в Празі. Щікавий другий лист від відомої людини, громадського діяча, який також жив у Празі до 1945 року і цікавився Музеєм ВВУ. Подаю тут частину його листа до мене, писаного 17.II. 1957 р. Лист в архіві під ч. I4. Він пише:

"Одержал брошуру д-ра С. Наріжного. Ця брошура ставить собі за ціль "розправитися" з Вами, Пане Директоре, за те, що Ви, нібито, несправедливо обвинувачуєте бувших діячів празького Музею ВВУ за занапашення Його. Сподіюся, що, якщо тієї брошури Ви не маєте, то напевно її

хтось скоро Вам надішле, і тому не вважаю за потрібне пересилати Вам її зміст а скажу тільки, що писання С. Наріжного про Вас характерне дуже примітивною стороні - ністю, нелогічнотю, демагогією, та взагалі, намаганням зробити із білого чорне. Мало того, з брошури відчувається, чи навіть зауважається, що в управі Празького Музею мусіли бути советські агенти, які робили все можливе, щоб не допустити до перенесення згаданого Музею в безпечну перед большевицькою інвазією країну".

А далі, в тому ж листі, пише:

"Уважаю, що дуже добре сталося, що з'явилася згадана брошюра, бо вона в своєму висліді може допомогти розкрити злочинну роботу управи музею та осіб, що цю роботу зробили."

Підпис: О. Коаловський.

І ось, такого змісту листів є багато в архіві Музею, як також і поглядів українських провідників на ту справу. Всі вони однієї думки, що там без товаришів московських не обійшлося. Тут нам на поміч приходить новинка, яку було помішено в "Українському Селянинові" ч. 7-8 за грудень 1957 року. В тому часописі читаємо слідує:

"Соціяліст М. Добриловський року 1945 залишився в Чехословаччині, і після вступу советської армії, був вивезений до СССР. С всі підстави гадати, що примусовий його виїзд "на родину" було ісценізовано. Проф. М. Добриловський був замісником голови Товариства, яке керувало Музеєм Визвольної Боротьби України, і тому для розробки музеїчних матеріалів / які через деякий час та кож були вивезені до СССР / був дуже потрібний. На цю думку наводить той факт, що після виїзду до СССР проф. М. Добриловського, його брат Юрій Добриловський добровільно зголосився бути головою Товариства Музею ВВУ. Очевидно, Юрій Добриловський обняв головування з наказу "Смерша". До такого висновку приходимо тому, що після виїзду до СССР проф. М. Добриловського всі боялися звязуватися з Музеєм, яким фактично керував в цей час "Смерш".

Це дійсно цікавий документ свого часу. Та новинка облетіла всю українську пресу, і я слідкував, що на те відповість д-р С. Наріжний. Відповіді не було ні від д-ра С. Наріжного, ні від членів управи / бо такої не було /. Приповідка каже: "мовчанка - знак згоди".

Заключення.

Закінчуючи цю книжку, прошу читачів вибачити мені за граматичні і технічні помилки; я не є письменником; моїм завданням було й є, висвітлити правду про страту Музею ВВУ в Празі, який був нам всім дорогим, як культурні національні надбання в які ми вклали стільки праці, матеріалів і гроша, і недивлячись на всі наші старання з нашої сторони, ми були безсильними врятувати. Темні сили були сильнішими від нас...

В цій книжці я подав лише малу частину спростування неправди, перекручувань, затаювань братів Наріжних, а їх є багато більше.

Наразі подані документи і стверджено слідуючі факти:

1. Що в 1945 році в Празі були більшевики і Музей ВВУ був в їх руках і був підпорядкований соввладі.
2. Що д-р С. Наріжний вів переговори з ген. Горшковим, начальником советської контррозвідки в 1945 році і писав листи до ката України Сталіна, про дозвіл вести і відбудувати Музей в Празі під більшевиками, на що дістав дозвіл і вислав Сталіну подяку. Змінив називу Музею ВВУ на "Український Музей в Празі" Все то робив сам потайки.
3. Що підписав угоду з сов. чинниками на перебрання музеїного майна для відбудови музею під більшевиками.
4. Кооптував нечленів в управу музею, робив заклики від імені Українського музею в Празі в українській пресі для збирання матеріалів і грошей на відбудову музею під більшевиками.
5. Що по підписанню угоди з більшевицькими чинниками, він одержав з банку в протягу трьох років 180.000 чс.корон, і що витратив 347.000 чс.корон на корі нездав справоздання з відки він їх дістав і на які потреби витратив.
6. Український загал в Америці, в складі ІЗО організацій і члени музею ВВУ при ЗУДАК-у домагалися щоб майно музею ВВУ перевезти до Америки, але д-р С. Наріжний під різними вимовками відмовився то зробити.
7. В березні 1948 р. більшевики закрили Музей, вивезли матеріали і Т-во розвязали. Відібрали від д-ра С. Наріжного 20.000 чс. корон, які ще невстиг витратити і дали Йому вільний виїзд з Чехії до Австрії.
8. Д-рові С. Наріжному було закинуті в національному злочині за манепуляції в музею ВВУ, тоді він з своїм братом О. Наріжним що проживає в Швейцарії, повели алісну пропаганду проти української еміграції у вільному світі, закидаючи її вину у стра

ті Музею ВВУ, а також, що не помагали його рятувати, коли большевики забрали музейне майно.

В цій книжці я подав документальні докази, але більш всего докази взяті із видань братів Наріжних, де д-р С. Наріжний признається що брав гроши, які тратив і не давав справоздання перед українським загалом, що мав дозвіл від Сталіна на ведення і вілбудову Музею в Празі під большевиками. Зробив умову з большевиками, ні з ким не радившись і в протягу 14 років держав все то в тайні.

Решту залишаю під ОСУД УКРАЇНСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ і хай вона скаже своє рішальне слово ХТО ПОПОВНИВ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЗЛОЧИН.

ПОПРАВКА:

В друг вкрадлася неприємна помилка, н"друковано є "ДВА УКРАЇНСЬКІ МУЗЕЇ", а має бути" ПРО ДВА УКРАЇНСЬКІ МУЗЕЇ".

З М И С Т

I.	Вступ сторона	I
2.	Музей Визвольної Боротьби України	6
3.	Два Українські Музеї	II
4.	Ствердженні Факти	30
5.	Докази співпраці д-ра С. Наріжного з большевиками	33
6.	Зміна Назви Музею ВБУ	39
7.	Грошові Маніпуляції д-ра С. Наріжного	43
8.	В якому стані знаходилися матеріали Музею ВБУ	48
9.	Справа передачі музейного майна ЗУДАК-ові	51
10.	Пропаганда братів Наріжних проти української спільноти ..	58
II.	Часопис "Свобода", Орган У.Н.Союзу в Америці	70
I2.	Неправда і затякування братів Наріжних	73
I3.	Шкаві спостереження	82
I4.	Заключення	84

В И К О Р И С Т А Н О М А Т Е Р I Я Л I :

1. "Два Українські Музеї" д-ра С. Наріжного в "Америка", 1956 р.
2. "На Слідах" ч. 4. за 1955 р.
3. "Музей Визвольної Боротьби України" Наріжного 1957 р.
4. "До статті п. К. Лисюка" брошура д-ра С. Наріжного 1958 р.
5. "Як рятували Музей ВБУ" д-ра С. Наріжного 1959 р.
6. "Музейні Вісті" видання Музею ВБУ в Празі.
7. Статті в часописів "Свобода", Америка і "Український Голос", Німеччина.
8. Архів рукописів Українського Національного Музею.
9. Листування в справі Музею ВБУ.

ЗАКЛІК

Звертаюсь з проханням до українців, а головно до тих, які перебували в Празі до другої світової війни і по війні, допомогти зібрати інформації і документи в справі Музею ВВУ. Важним є період 1945 – 1950 рр. Інформації, документи, фотостатті з докутентів, витинки з преси чи журналів, прошу слати на адресу:

Kalenik Lissiuk,
122 E. Maple St.
Ontario, Calif.
U. S. A.

Хто бажає набути цю книжку – ціна \$1.00 – хай висилає замовлення разом з грізми до:

Prof. L. Bachynsky
c/o Ukrainian Museum
3425 Broadview Rd.
Cleveland 9, Ohio, USA

A. Kushchynsky
2100 W. Chicago Ave.
Chicago 22, Ill. USA

S. Krutey
122 E. Maple St.
Ontario, Calif. USA

Hordyj Bosyj
27 Melbourne Rd.
Williamstown Beach
Vic. Australia

Cheslaw Mishchuk
12 Victory St.
Belmore N.S.W.
Australia

P. Josypyshen
c/o Bibliothegue
Ukrainienne
24 Rue Dela Glaciere
Paris 13, France